

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 39.

Lördagen den 30 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 23 innevarande november.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 386, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten, i vad den utgår efter en skattesats av fem procent, m. m.;

nr 387, angående anvisande av ytterligare medel till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

nr 388, angående förstärkning av åttonde huvudtitelns kommittéanslag; och
nr 389, angående medgivande att i vissa fall utlämna lantarbetarbostadslån och lantarbetarbostadsbidrag utan föreskriven säkerhet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 384, angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande det svensk-norska varuutbytet under år 1947; och

nr 385, angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Persson* i Landafors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet *Ericsson*, angående fördelningen av rör för värme-, vatten- och sanitetsarbeten m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Herr *Johansson* i Torp avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 593, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 379, angående byggande av en storflygplats m. m.

Denna motion bordlades.

§ 6.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Pehrsson-Bramstorp**, som yttrade: Herr talman! Under de senaste åren har landsbygdens avfolkning fortskridit i en takt, som måste väcka de all-

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 39.

Interpellation. (Forts.)

varligaste betänkligheter. Nettoinflyttningen till städerna utgjorde 28 000 personer per år under perioden 1936/40. Under åren 1943/45 har antalet inflyttade till städerna legat mellan 30 000 och 40 000 netto per år.

Den totala sysselsättningsökningen inom stadsnäringarna (utom husligt arbete) har under perioden 1940/46 beräknats till 245 000 personer. Av denna ökning kom den övervägande delen, 135 000, på den egentliga industrien, 35 000 på hantverk, 5 000 på byggnadsverksamhet, 15 000 på samfärdsel, 35 000 på handel samt 20 000 på allmän tjänst och fria yrken. Tvärt emot vad man vanligen föreställer sig, har den industriella expansionen i vad gäller arbetskraft varit väsentligt snabbare under de senaste åren än under 1930-talet. Den hittillsvarande tillväxten under 1940-talet av antalet industriarbetare har varit nära 19 000 årligen; under 1930-talet utgjorde årsökningen 14 000.

Stadsnäringarnas nämnda utvidgning med 245 000 sysselsatta har delvis möjliggjorts genom att 150 000 *nya* arbetare och arbeterskor tillförts arbetsmarknaden: produktionsbefolkningen har ökat med 55 000 personer, 45 000 tidigare arbetslösa ha återinträtt i arbete och 50 000 personer, huvudsakligen flyktingar, ha invandrat. Återstoden, 95 000 personer, har tillförts stadsnäringarna från lantbruket med 70 000 och från husligt arbete med 25 000. Effekten har blivit att här uppstått en skriande arbetskraftsbrist.

Om sålunda just nu arbetsmarknadssituationen är ytterligt svårartad för jordbruket och för hemmen, så te sig framtidsutsikterna än mer allvarliga. Här redovisade siffror visa, att under krigsåren och efterkrigstiden nära två tredjedelar av stadsnäringarnas personella expansion betingats av trenne faktorer, vilka representera tillfälliga arbetskraftsreserver i den meningen, att de icke utan vidare kunna väntas ge samma tillskott till arbetsmarknaden under den närmaste framtiden. Den produktiva befolkningens tillväxt kommer att upphöra under de närmaste åren. Arbetslösheten närmar sig numera dess bättre noll. Tillströmningen av flyktingar har berott på krigsförhållandena, låt vara att en fortsatt invandring är tänkbar i framtiden.

Om denna utveckling fortsätter kommer stadsnäringarnas efterfrågan av arbetskraft att kraftigare än förut inriktas på jordbruket och det husliga arbetet, vilket utan ringaste tvekan skulle leda till en besvärlig situation. Överföringen av arbetskraft från jordbruket och landsbygdsnäringarna i övrigt till industrien har möjliggjorts därigenom att vissa industrier på grund av prissättningen på deras produkter ha kunnat betala höga löner. Det händer till och med att företagen ordna avgiftsfria transporter dagligen av sina arbetare mellan deras bostäder ute på landsbygden och arbetsplatserna i städerna.

Det är orimligt att — vilket man ofta gör i fråga om jordbruket — som ett botemedel mot arbetskraftsbristen uteslutande hänvisa till rationaliseringsmöjligheterna. Inom jordbruket har ju redan skett en omfattande rationalisering, men dess fortsatta utveckling hindras därigenom att maskiner och anläggningar, som äro nödvändiga för en rationell jordbruksdrift, inte stå att uppbringa.

Man har alltså anledning överväga vilka möjligheter, som föreligga, då man vill söka begränsa bristen på arbetskraft. Befintliga arbetskraftsresurser böra bättre än vad som hittills skett utnyttjas. En exemplifiering må här göras, vilken dock icke gör anspråk på att vara uttömmande.

Utökning av arbetstiden och minskning av fritiden kunna sättas i fråga. Härvidlag önska vi tvärtom gå den motsatta vägen och åstadkomma en minskad arbetstid och ordnad semester för vissa hårt arbetstygda befolkningskategorier, exempelvis landsbygdens husmödrar.

Partiellt arbetsföra böra sättas i nyttigt arbete. I nuvarande konjunkturläge äro dessa till stora delar absorberade av den fria arbetsmarknaden, men ej obetydliga reserver av partiellt arbetsför arbetskraft återstå med säkerhet. Åt-

Interpellation. (Forts.)

skilliga av dessa personer sysselsätts alltjämt med arbete, som måste anses vara improduktivt. Ett exempel härpå utgör det s. k. arkivarbetet. Det må framhållas, att en statlig kommitté sedan flera år tillbaka sysslat med utredning av de partiellt arbetsföras möjligheter att användas i produktionslivet.

De äldres arbetskraft bör utnyttjas effektivare. Härvid kan exempelvis övervägas, huruvida icke pensionsåldern inom vissa yrkeskategorier bör höjas. Man bör också se till att äldre personer, som erhållit allmän folkpension, icke mista någon del av dessa pensionsförmåner, därför att de taga arbete och därav erhålla en viss inkomst.

Det är sannolikt att det finns vissa reserver av kvinnlig arbetskraft, som skulle kunna utnyttjas i det produktiva arbetet. Man tänker då i första hand på möjligheten att ordna halvdagsarbete för de kvinnor, som kunna och vilja taga dylikt arbete. Beträffande statliga tjänster föreligger ett kommittéförslag, och det skulle vara önskvärt om möjligheten av halvdagsarbete även på andra områden undersöktes.

Utjämnning av säsongmässiga olikheter i arbetskraftsbehovet bör åstadkommas. Bland åtgärder i detta syfte må nämnas tillförsel av arbetare till jordbruket under tider med toppbelastning för detta.

Till dessa och andra åtgärder, vilka avse att så långt som möjligt hushålla med redan förefintlig arbetskraft, kommer alternativet att tillföra arbetsmarknaden utländska arbetare. Genom tidningspressen har upplysts att regeringen undersöker möjligheten att tillföra arbetsmarknaden utländska arbetare. Någon redogörelse för denna viktiga fråga har dock icke lämnats riksdagen.

Alla dessa här berörda åtgärder kunna övervägas, men de kunna dock icke bli tillräckliga för att undanröja den stora bristen på arbetskraft. Säkert finns det reserver av arbetskraft, som kunna användas för olika uppgifter, men någon definitiv lösning av arbetskraftsproblemet kommer därigenom givetvis icke att erhållas. Knappheten kommer att bestå, och det blir jordbruket som kommer att bli mest lidande därav. Industrien upplever en stark högkonjunktur, och denna intensifieras ytterligare såväl genom den stigande prisnivån utomlands — vilken stegring vårt land genom olika åtgärder velat hindra att slå igenom på den inhemska marknaden — som genom den handelspolitik med stora krediter åt skilda länder, som vårt land bedriver. Detta leder till att exportindustrin söker att kraftigt utöka sin kapacitet för att draga fördel av de höga priser, som betalas utomlands. Vidare har byggnadsverksamheten i städer och tätorter starkt intensifierats. Konkurrensen om arbetskraften ökar sålunda för varje dag, och i denna konkurrens kan jordbruket icke göra sig gällande, därför att jordbrukarnas delvis reglerade inkomster icke tillåta dem att betala sådana löner åt sina anställda som industrien kan göra. Genom den situation, som nu föreligger, får kravet på ekonomisk likvärdighet mellan jordbruket och andra näringar starkt ökad aktualitet.

Det har rätt allmän enighet därom att jordbruket bör komma i ekonomisk paritet med andra näringar, men genom de höga löner, som exempelvis exportindustrin och byggnadsverksamheten nu kunna betala, förskjutes uppnåendet av detta mål till en avlägsen framtid, om inga åtgärder vidtagas för att förbättra jordbrukets ekonomi. Då exportindustriens och byggnadsverksamhetens ökade konkurrenskraft i fråga om arbetskraften till stor del beror på åtgärder från statsmakternas sida är det enligt min mening nödvändigt att staten också ingriper för att jordbruket snarast skall komma i åtnjutande av den ekonomiska paritet, som allmänt ansetts både önskvärd och nödvändig, ifall inga andra utvägar visa sig framkomliga för att tillgodose jordbrukets behov av arbetskraft. Jordbrukets lönsamhetsberäkningar måste då ske från den utgångspunkten att jordbruket kan betala löner, som äro jämförliga med dem, som betalas

Interpellation. (Forts.)

inom industrien eller annan jämförbar verksamhet. Antingen måste priserna på jordbrukets produkter höjas eller också måste priserna sänkas på de förnödenheter jordbruket behöver för sin drift. Givetvis kan en kombination av bägge dessa metoder tänkas. Först när jordbruket uppnår denna paritet skapas möjligheter för att detsamma skall kunna hävda sig i konkurrensen om arbetskraften.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få framställa följande frågor:

Om utvecklingen på arbetsmarknaden fortsätter på samma sätt som hittills och industrien jämte andra jämförbara näringsgrenar, som genom statens medverkan ha förmåga att betala höga löner, dra till sig arbetskraft från jordbruket och det inte finns andra möjligheter att komma till rätta med jordbrukets arbetskraftsproblem, anser regeringen under dessa förhållanden att jordbruket bör tillerkännas paritet med industriell och annan jämförlig verksamhet för att kunna hävda sig i konkurrensen om arbetskraften?

Om så är fallet, vilka åtgärder överväger regeringen att genomföra för att denna paritet skall uppnås: höjning av priserna på jordbrukets produkter, sänkning av priserna på dess förnödenheter eller en kombination av båda dessa utvägar?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett ingenjören Roland Nordström beviljat lån;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av premierna till vissa värnpliktiga m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en särskild utbildningskurs för sinnesslörlärare våren 1947;

nr 287, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte; och

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän lönerreglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m.; samt

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, m. m.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 516, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 517, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående preliminär överenskommelse med Finland om behandlingen av finska skulder till Sverige;

från bevillningsutskottet, nr 513, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 kap. 22 § förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; samt

från jordbruksutskottet:

nr 514, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av Stenstugu gård i Endre med flera socknar, Gotlands län; och

nr 515, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, såvitt angår jordbruksärenden.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 3 december.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 och den 27 nästlidna november.

§ 2.

Vid remiss av propositionen nr 386. Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 386, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten, i vad den utgår efter en skattesats av fem procent, m. m.

Därvid anförde:

Herr Ohlin: Herr talman! Jag ber först att få uttrycka min tillfredsställelse över det förslag om avskaffande av omsättningsskatten redan vid årsskiftet, som regeringen i denna proposition framlägger. Den har ju där kommit till samma ståndpunkt som det parti jag representerar har intagit ända sedan frågan först aktualiserades i våras. Det är emellertid inte för en närmare diskussion av själva omsättningsskatteproblemet som jag här nu ber att få framföra några synpunkter.

Som finansministern anger finns det ett intimt samband mellan frågan om skattepolitiken och den allmänna ekonomiska politiken i nu rådande läge, speciellt *kampen mot inflationen*. Då det förefaller mig vara ytterst angeläget att i den svenska riksdagen denna för närvarande centrala socialekonomiska fråga blir föremål för debatt, skall jag begagna tillfället att i anknytning till finansministerns reflexioner i propositionen framföra några synpunkter. Jag skall då be att få börja med att i korthet karakterisera det ekonomiska läge, vari vi nu befinna oss, och de utvecklingstendenser som framträda.

Jag anför först, att importöverskottet håller på att växa så mycket, att vår betalningsbalans erhåller en utpräglat negativ tendens. Såvitt man nu kan se kommer det totala importöverskottet i år knappast att understiga 800 miljoner kronor. Även om en del av denna summa täckes av inkomster på den svenska sjöfarten, kanske förslagsvis halva beloppet, så återstår i alla fall ett minus. Detta minus är i själva verket väsentligt mycket större än de 400 miljoner, som där skulle framkomma som differens. En icke ringa del av exporten sker ju nämligen på kredit, och därför blir belastningen på vår betalningsbalans åtskilliga hundratal miljoner större.

Sedan den svenska kronan apprecierades i juli månad har vår *valutareserv* undergått en minskning på ungefär 700 miljoner kronor. Detta är onekligen — i betraktande av att tidrymden är så kort som fyra månader — en sensationell siffra. Den torde inte i väsentlig grad kunna förklaras av en del före apprecieringen uppskjutna betalningar utan utgör till största delen en genuin belastning av vår valutareserv under denna period.

Ett annat uttryck för hur ansträngt läget är ha vi i den *lagerminskning*, som synes äga rum inom vissa branscher, låt vara att uppgifterna här äro ganska knapphändiga. Det råder intet tvivel om att för en del viktiga konsumtionsvarugrupper lagerminskning för närvarande äger rum.

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

Ytterligare ett uttryck för den press, som kommer på varumarknaden från efterfrågesidan, har man i statistiken över *omsättningen av sådana varor, som äro underkastade omsättningsskatt*. Denna omsättning synes ha vuxit under de senaste månaderna jämfört med samma period i fjol med ungefär 25 procent vad konsumtionsartiklarna beträffar. Detta är naturligtvis ingalunda detsamma som att den totala konsumtionsvolymen i landet vuxit med 25 procent. Många andra varor ingå i den totala konsumtionen. Vi ha ju sådana poster som hyror, alltså användningen av bostadslägenheter, vilka ingå i konsumtionen. Men jag tror inte att man överdriver om man gör den uppskattningen, att den genomsnittliga allmänna konsumtionsstegringen från i fjol icke understiger ett tiotal procent. Det vore ju mycket bra, om vi kunde varje år öka konsumtionen med ett tiotal procent, men tyvärr saknar man anledning tro att tillgången på varor, produktiviteten i landet, växer med sådan hastighet.

Som ytterligare kriterium på att vi förmodligen här leva på reserver kan jag påvisa, att *insättningsöverskottet på sparräkningarna* företer en ganska stadig minskning under de senaste två åren.

Det är emellertid inte endast från konsumtionssidan som ett visst inflationstryck framträder. Vänder man sig till den andra stora efterfrågekällan, *investeringsverksamheten*, finner man även där en tendens till ökning. Enligt en framställning, som har gjorts av docenten Svennilson i en artikel i Ekonomisk Revy — han är som bekant rådgivare åt statsrådet Ericsson, när det gäller investeringsspörsmål — så skulle byggnadsverksamheten i år vara omkring 15 procent större än i fjol. Även andra slag av investeringar skulle vara växande. Om man jämför med 1939 skulle såväl investeringar i byggnader och anläggningar som investeringar av andra slag överstiga förkrigsvolymen med ungefär ett tiotal procent.

Det är alldeles klart, att om man har å ena sidan en stor och växande konsumtionsefterfrågan och tydligt avtagande sparbenägenhet men å andra sidan en tendens till växande investeringar, så kommer man sannolikt i ett läge, där den totala efterfrågan blir större än som svarar mot den förefintliga tillgången på varor. Det är därför i överensstämmelse med vad man skulle vänta, att situationen för närvarande karakteriseras av brist på varumarknaden och brist på arbetskraft. Som ytterligare ett uttryck för den process, som äger rum, framträder en *prisstegringstendens*, som endast delvis hålles tillbaka av priskontrollen. Såvitt man kan konstatera sker det en fördyring, när det gäller beställda artiklar av olika slag. Vidare ändras kvaliteterna på en del varor, och de nya kvaliteterna bli dyrare än de gamla voro. Även om de hårt priskontrollerade varor, som utgöra huvudparten i levnadskostnadsindex, inte stigit så mycket, så sker en icke oväsentlig prisstegring på andra artiklar.

Det är ju i och för sig kanske inte så förvånande att en sådan genomsnittlig höjning av prisnivån äger rum. Snarare skulle motsatsen ha varit förvånande. Jag tänker då på den väsentliga *ökning av de nominella inkomsterna* som ägt rum. Om jag t. ex. pekar på löneutvecklingen, så var lönestegringen från 1942 till 1945 ungefär 4 procent om året. Det var kanske inte mer än vad som var förenligt med en i huvudsak stabil prisnivå. Till den normala produktivitetstegringen inom näringslivet kom ju nämligen under denna period en förbättring av skörderesultatet från 1940 och 1941 års relativt svaga skördar, och detta möjliggjorde en standardhöjning, som genom den ekonomiska politiken fördelades på olika folkgrupper. Men från 1945 synas vi ha kommit in i ett läge, där den nominella inkomsthöjningen går väsentligt mycket snabbare. Såvitt man kan se ha under senaste år inkomsthöjningar ägt rum, som man inte närmare känner till, men enligt en siffra, som uppgivits vid en föredragning

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

i statsutskottet, skulle inkomststegringen vad lönerna beträffar vara 8 à 10 procent.

Det är svårt att uttala sig om utsikterna för det kommande året, men det är en icke ovanlig uppfattning att man har att räkna med en ganska väsentlig lönestegring även under nästa år. Det förefaller mig vara ett uppenbart, låt vara beklagligt faktum, att en inkomststegring av denna hastighet — 8 à 10 procent om året — icke i längden kan vara förenlig med en stabil prisnivå. Det är tyvärr inte så att produktiviteten i landet stiger med 8 à 10 procent om året. När jag talar om detta tänker jag inte på inkomsterna hos någon viss grupp i samhället utan på inkomsterna för alla folkgrupper.

Det samlade intrycket av dessa av mig här berörda förhållanden tycks vara, att vi ha ett växande inflationstryck, som redan har åstadkommit en icke oväsentlig inflation och som hotar att göra det i växande utsträckning. Finansministern har också i denna proposition på s. 19 anslutit sig till en uppfattning av denna art. Han säger, att »det är med hänsyn härtill uppenbart, att nuvarande konsumtionsnivå icke lämnar utrymme för den vidgade investeringsvolymen inom ramen av vår löpande produktion». Alltså, summan av konsumtionsefterfrågan, investeringsefterfrågan och efterfrågan från utlandet, kan man tillägga, i den mån den finansieras med svenska krediter, är för stor i förhållande till den ram, som sätts av vår löpande produktion. Utsikterna för 1947 förefalla inte att vara sådana, att man kan vänta någon förändring av sig självt. Vad krediterna till utlandet beträffar är det visserligen troligt, att man där har att räkna med någon reduktion av det belopp, varmed dessa utnyttjas under 1947 jämfört med under 1946. Där är alltså en gynnsam faktor. Men om vi se på t. ex. importöverskottet och tendensen till minskning av valutareserven, så har utvecklingen varit sådan de senaste månaderna, att man måste befara att importöverskottet och valutareservens reduktion under nästa år bli väsentligt större än innevarande år, ifall ingenting göres. Dessutom är det psykologiska läget sådant, att man har anledning att befara att den avtagande sparbenägenhet, som kunnat konstateras, kan komma att framträda ännu mera under nästa år.

Understundom invändes det: men om det skulle bli *en depression i utlandet*, en viss tendens till prissänkning där, då är det väl i alla fall så att läget i Sverige rättar till sig av sig självt? Nej, såvitt jag kan se förhåller det sig inte så. Vår valutasituation skulle inte bli förbättrad. Även om en del importvaror ginge ned något i pris, torde exportvarorna göra sammaledes, och den påfrestning på betalningsbalansen, som kommer från det stora importöverskottet, skulle sannolikt inte väsentligen minska.

Enligt den utredning av docent Svennilson, som jag tidigare citerat, är det karakteristiska för dagens läge att det är en av inhemska faktorer framkallad högkonjunktur och därmed följande inflationsprocess, som vi ha att räkna med, och icke i huvudsak någon smitta från utlandet. Mot denna bakgrund av rådande läge och de låt vara ovissa men ingalunda ljusa utsikterna för 1947 förefaller det mig som om, ifall inga åtgärder vidtagas, läget rätt snart kan bli ohållbart. Det är nämligen så att man har att räkna med en *circulus vitiosus*. I den mån inflationen beror på inflationsfruktan kan inflationen komma att ytterligare stiga, ifall rädslan för inflation tilltar. Dessutom ha den överfulla sysselsättningen och priskontrollen en tendens att leda till en oekonomisk produktionsriktning, vilket också skärper inflationstrycket. Kostnadsstegringar försvåra för priskontrollen att arbeta på avsett sätt och bidra därigenom till en sådan snedvridning av produktionen. Priskontrollen får allt svårare att arbeta efter hittillsvarande riktlinjer.

Om man från dessa förutsättningar kommer till den slutsatsen, att något

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

måste göras, att den svenska penningpolitiken i ordets vidsträcktaste bemärkelse måste övergiva sin nuvarande passivitet, så reser sig naturligtvis frågan vad som bör göras.

Vad först tidpunkten beträffar, d. v. s. huruvida det är *rådligt att vänta*, vill jag hänvisa till att oppositionen vid olika tidpunkter under de sista nio månaderna eller mer har för regeringen framhållit vikten av att man icke dröjer. Oppositionen har ständigt återkommit till detta, både under vårriksdagen, under sommaren och under höstriksdagen. När därför finansministern nu i denna proposition underkastar problemet början till en teoretisk analys, så hade man hoppats att han skulle komma till några slutsatser om det program, som regeringen för sin del tänker arbeta efter. Det är därför med en viss besvikelse som jag finner, att finansministern bara slutar med att säga, att han väntar på att en undersökning från konjunkturinstitutet skall bli slutförd. Men dessa undersökningar från konjunkturinstitutet kunde ju varit slutförda många gånger om, ifall regeringen begärt dem i våras, i somras eller tidigare i höst i syfte att ha dem till grund för sitt program. Mig förefaller nämligen bilden länge ha varit så pass klar, att regeringen bort lägga till rätta detta faktiska material och på grundval därav tagit ställning.

Vad skall man då göra? Jag vill då först framhålla, att det är *regeringen* som skall lägga fram ett sådant program. Oppositionen har rätt att begära, att regeringen talar om för folket, efter vilka linjer den vill handla. Finansministern ger i propositionen endast en liten kort antydning om tvångslån på s. 22. Det är rätt otydligt, men han säger här, att när kraven på minskning av enskildas utgifter överskrider en viss gräns, har det därför synts bättre att välja den väg, som en upplåning anvisar och som bättre anpassar sig efter inkomsttagarnas växlande personliga omständigheter. Skulle detta betyda något i detta sammanhang måste det betyda, att medborgarna skola förmås att minska sin konsumtion. Det förmås de säkerligen inte till därför att riksgäldskontoret emitterar ett lån. Det måste till något mera därutöver. Jag undrar, huruvida detta får tolkas som så, att finansministern bland annat överväger en åtgärd av tvångslåns karaktär. I övrigt lämnas man utan upplysning, efter vilka linjer regeringen tänker handla. Jag vill förklara, att vi i varje fall i det parti jag tillhör inte vilja undandraga oss att medverka, för den händelse regeringen så önskar, till utformande av ett sådant program. Men det är väl alldeles uppenbart att regeringen i dag lika litet som tidigare kan säga, att vi veta inte vad som skall göras därför att oppositionen ännu inte har talat om för oss, vad som bör ske.

Jag skall för dagen bara göra ett par tillägg. Man skulle väl kunna resa frågan, huruvida ett stort *budgetöverskott* vore en lämplig metod för inflationens bekämpande. I så fall skulle ju alla skattesänkingsförslag ha ställts på framtiden. När jag inte har anslutit mig till en sådan tankegång, vilket framgår av vårt partis hållning till bland annat omsättningsskattefrågan, så är det av flera skäl, bland annat därför att jag måste bekänna, att vi inte hysa ett så oinskränkt förtroende för regeringen att vi anse att det skulle vara det naturliga medlet att staten skapar ett mycket stort budgetöverskott med alla de frestelser till utgifter som ett sådant överskott onekligen måste innebära. Dessutom förefaller det i och för sig väl motiverat att hänvisa till att när folket har burit en utomordentligt hög skattebörd under krigsåren, så bör man inte utan alldeles utomordentliga skäl uppskjuta en viss lindring av denna skattebörd, dock inte längre än att man kan säga, att i stort sett balans föreligger på driftbudgeten.

Vad omsättningsskattens borttagande beträffar, så tror jag att det är särskilt starkt motiverat att detta sker redan nu, då det säkerligen övar ett gynnsamt

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

inflytande på möjligheterna att uppnå överenskommelser på arbetsmarknaden. Den första åtgärd, som det enligt min mening vore naturligt att regeringen vidtog — jag har tillåtit mig att framföra den uppfattningen tidigare — är att klargöra lägets karaktär av allvar för hela svenska folket, att klargöra detta som finansministern sammanfattar i en enda mening, att investeringsutrymmet är begränsat, att utrymmet för inkomststegringar är begränsat, att utrymmet för importöverskott är begränsat och naturligtvis också att utrymmet för krediter till utlandet är begränsat, vilket senare ju åtskilliga gånger har framhållits. Jag menar därmed en fullständigt opartisk, åt alla håll syftande klargörande framställning, naturligtvis inte bara en expertutredning från konjunkturinstitutet om hur konjunkturinstitutet ser på saken utan en framställning av *den ansvariga regeringens bedömning av läget*, vilken ju kan erhålla en helt annan auktoritet inför folket än om konjunkturinstitutets direktör säger det ena eller det andra. Det verkar nästan som om regeringen inte vill eller inte vågar lägga fram en uppriktig bild av det nuvarande läget, framför allt med tanke på de pågående underhandlingarna på arbetsmarknaden. Kanske beror det på att det är uppenbart, att lönestegringar om 8 å 10 procent om året för den ena eller andra gruppen inte äro förenliga med en stabil prisnivå och icke leda till högre realinkomst för svenska folket om man ändå försöker genomföra dem.

I arbetarrörelsens 27-punktsprogram finns ett uttalande om inkomstpolitiken, som jag skall be att få citera. »Så länge som varuknappheten och inflationsfaran består, måste nuvarande pris- och inkomststopp givetvis bibehållas, men i den mån som varuknappheten försvinner, måste realinkomsterna för de breda lagren höjas i minst samma proportion. Stegningen i realinkomsterna bör till en början helst ske därigenom att levnadskostnaderna sjunker på grund av ökad import och andra liknande orsaker, medan däremot penninginkomsterna hålls stabila.» Såsom finansministern vid ett par tillfällen framhållit, har detta program underkastats en viss modifikation. I stället för sjunkande priser och konstanta penninginkomster har man kommit över på att försöka hålla varupriserna konstanta och låta penninginkomsterna stiga något. Men detta arbetarrörelsens högtidligen antagna efterkrigsprogram, varom vi så ofta hört talas och vars bindande karaktär så ofta fastslagits, står ju även efter denna modifikation i strid med den nuvarande utvecklingen. Vågar inte regeringen tala om för svenska folket, hur den betraktar de förutsättningar för inkomstbildningen, som en sådan programpunkt måste anses motivera? Består detta 27-punktsprogram, som antagits av det socialdemokratiska partiet och av landsorganisationen, av två delar, av vilka landsorganisationen svarar för den ena, och vid vilken regeringen inte vågar röra, och regeringen och partiet svara för den andra? Bestämmes regeringens penningpolitik enligt regeringens mening i så hög grad av arbetsmarknadens parter, att regeringen inte ens vågar tala om, hur den ser på läget, utan måste passivt avvakta en uppgörelse på arbetsmarknaden, innan den kan bestämma, vad den skall göra?

Det har talats mycket om ekonomisk demokrati och om att de olika parterna skola ha insyn i företagen för att kunna bedöma de faktiska förutsättningarna för sitt ekonomiska handlande. Skall man inte låta parterna få insyn i företaget »Svensk samhällsekonomi» och låta dem veta, hur ledningen bedömer läget?

Jag tar för min del inte ställning till frågan, hur stora nominella inkomststegringar som äro förenliga med en konstant prisnivå. Jag tar inte heller ställning till frågan om hur stor investeringsvolym som är ekonomiskt möjlig utan att leda till inflation, liksom jag inte heller tar ställning till arten av de åtgärder, som kunna komma i fråga. Vad jag i dag efterlyser är en upplysning

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

om hur landets ansvariga ledning bedömer det ekonomiska läget, så att alla grupper i landet kunna få ledning därav för sitt handlingsätt och så att det samlade resultatet av de av varandra oberoende åtgärderna blir en bättre samordning i överensstämmelse med ett klokt ekonomiskt program.

Mot denna bakgrund har jag svårt att förstå regeringens vägran att *samla representanter för de olika folkgrupperna till en konferens*, där man skulle försöka både klargöra det faktiska läget och undanröja de missförstånd, som finnas. Det finns knappast någon bättre metod att få bort missförstånd än att låta parterna få gnugga problemen sinsemellan. Det är klart, att resultatet av en sådan överläggning skulle bli ett påvisande av att det endast finns begränsade möjligheter till en standardhöjning, till investeringar och till utlandskrediter. Det är också uppenbart, att man inte utan risk för inflation kan eftersträva mer.

Enligt min uppfattning är det ingalunda uteslutet, att ett sammankallande av en sådan konferens skulle kunna leda till samförstånd mellan de olika berörda organisationerna. Man skulle kanske på ömse sidor inta en sådan ställning, att regeringen icke behöver tillgripa tvångsåtgärder, som annars måhända senare från något håll skulle påstås vara oundvikliga. I själva verket äro alla intresserade av att inflationen undgås, och jag tror att de flesta äro intresserade av att tvångsåtgärder undvikas. Där har man alltså en gynnsam utgångspunkt för en sådan överläggning. För att undvika missförstånd vill jag understryka, att jag när jag talar på detta sätt inte syftar på någon speciell folkgrupp eller på någon viss sida av problemet, utan på dess helhet, inklusive investeringsproblemet, som är en av de centrala punkterna.

Jag vill göra ett tillägg. Det är klart att lösningen av detta ekonomiska knapphetsproblem underlättas i den mån produktiviteten i landet stiger. Det är alltså viktigare än någonsin att *undanröja alla produktionshämmande faktorer*. Den överfulla sysselsättningen har medfört vissa effektivitetssänkningstendenser, som jag dock här inte närmare skall diskutera. Jag undrar bara, huruvida regeringen är intresserad av en objektiv undersökning rörande vägarna att motarbeta alla sådana effektivitetssänkningstendenser. — Framför allt gäller det emellertid att återställa förtroendet till penningvärdet och att åstadkomma ett sådant grepp om denna fråga, att det ger folk det intrycket, att det finns en fast vilja från regeringens sida, samt att därigenom dämpa farhågorna för inflation. I så fall skulle nog efterfrågan för konsumtion och för investering komma att hållas tillbaka eller i varje fall icke stegras i den utsträckning, som annars måste befarias bli fallet.

I somras sade finansministern vid ett tillfälle här i kammaren, att inflationstrycket huvudsakligen kommer från utlandet. Jag betraktade det då och betraktar det fortfarande som ett sätt för finansministern att för tillfället skjuta frågan ifrån sig. Visserligen låg det naturligtvis någonting i den ståndpunkten, men det var ingalunda det huvudsakliga problemet. Det gäller ännu mer i dag, att det endast utgör en mindre del av problemet, att det kommer ett visst pristryck från utlandet — hur stor del det var i våra behöva vi kanske därför inte tvista om. I dag är det, enligt vad experterna äro tämligen överens om, huvudsakligen ett från inhemska faktorer kommande tryck. Det går därför inte längre att hänvisa till vad som sker i utlandet, utan såvitt jag kan se är det nödvändigt att angripa problemet i dess helhet.

Det förefaller mig icke tillrådigt att vänta med att diskutera denna fråga tills finansministern om sex veckor avlämnar statsverkspropositionen, i vilken han kanske tänkt ta ställning till problemet. Det tar nämligen lång tid från den tidpunkt då diskussionen börjar, innan man kan räkna med att uppnå något resultat. Det vore därför mycket motiverat att utan dröjsmål försöka

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

åstadkomma ett resultat liknande det som nåddes 1942. Då åstadkoms genom konferenser mellan de berörda parterna ett prisstopp och vissa gränser för inkomstbildningen. Dessa resultat ha under tre, eller om man så vill fyra år, varit gynnsammare än vad väl någon vågade hoppas år 1942, då vi hade haft en stark inflation sedan 1939. Varför då inte nu göra ett försök efter liknande linjer men dock med de väsentliga förändringar, som betingas av det nya läget? Jag tillåter mig därför vädja till finansministern att inte längre vidhålla sin passivitet. Finansminister Wigforss har, det vill jag gärna tillägga, för en finansminister mycket sällsynta och framstående insikter i de nationalekonomiska sammanhangen. Jag är alldeles övertygad om att han, såsom även framgår av den korta sammanfattningen i propositionen, till fullo behärskar de för en analys av dagens läge relevanta sammanhangen. Finansministern har ju inte tidigare saknat handlingskraft — låt vara att den från mina utgångspunkter sett inte sällan varit missriktad. Nu har han tillfälle att visa sin handlingskraft genom att göra en insats för inflationens bekämpande, som jag tror att alla partier och alla folkgrupper, åtminstone på lång sikt, skulle vara honom tacksamma för. Han har redan dröjt för länge, det vill jag inte dölja. Vägrar han även nu och uppskjuter frågan till januari, för att sedan ta det uppskov, som blir ofrånkomligt under förhandlingarnas gång, kommer han kanske att gå till historien såsom Wigforss Cunctator, Wigforss Dröjaren, vars handlingskraft under en viss period i hans karriär i huvudsak begagnades för att ändra skattesatser, medan en allvarlig samhällsekonomisk utveckling fick fortsätta utan effektiva åtgärder från regeringens sida.

Jag vill till sist understryka, att en regering som vill göra skäl för namnet inte kan vänta på att andra skola tala om vad som bör göras, utan den måste själv i ett allvarligt läge utan dröjsmål lägga fram ett program; och enligt min uppfattning är det hög tid att så sker nu.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Det problem herr Ohlin här tagit upp är av mycket allvarlig beskaffenhet, och riksdagen torde få möta det i olika sammanhang. Det har även behandlats i en högermotion, som för närvarande är under behandling i statsutskottet, och jag märkte till min glädje, att vad herr Ohlin här framförde i stort sett överensstämde med den tankegång som ligger till grund för motionen. Jag kan utan tvekan i mycket väsentliga delar instämma i vad herr Ohlin här sade. Jag har även varit i tillfälle att i statsutskottet höra föredragningar av nationalekonomiska experter, och vad därvid framkommit överensstämmer också i allt väsentligt med vad herr Ohlin nu sagt.

Man förefaller på olika håll ha klart för sig, att utvecklingen på det penningpolitiska området blivit väsentlig förändrad sedan den tidpunkt i våras, då vi diskuterade omsättningsskatten. Risker för en inflationistisk utveckling förefaller vara mycket större nu, och det framgår ju även av finansministerns uttalande i föreliggande proposition, att han ser allvarligare på läget än han tidigare gjort. För den som följt de prisrörelser som ägt rum och dragit vissa slutledningar av dessa, har det varit spännande att taga del av varje ny proposition som kommit från finansministern och försöka läsa ut, hur han ser på den förändrade situationen och vilka riktlinjer han ämnar ange för framtiden. Jag sökte förgäves i propositionen angående sänkning av kaffeskatten, och jag letade i propositionen om anslag till viss importsubventionering, men inte heller där sades någonting.

I den proposition, som nu skall remitteras till utskottet har dock finansministern gått in på ett ganska allvarligt och långt gående resonemang. Man kan emellertid ställa sig frågande till de slutledningar som dragas i detsamma. Som

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

jag tidigare varit inne på, förefaller det ostridigt, att finansministern nu betraktar inflationstendensen allvarigare än tidigare och inser, att faran nu har ryckt oss närmare in på livet. Det är som herr Ohlin nyss sade, att, trots att vi fått en väsentligt större import, kan den ändå inte tillgodose efterfrågan på varor. Det finns tecken som tyda på en lagerminskning och på att priserna tryckas uppåt. Finansministern föreslår ändå, att omsättningskatten skall bort. Jag vill inte motsätta mig detta förslag, när det nu är framlagt. Men det förefaller, när man läser vad finansministern här säger, som om hans argumentering närmast skulle gå ut på att det med hänsyn till inflationsrisken är en olämplig tidpunkt att avskaffa skatten. Han slutar dock med att den skall bort den första januari. Ett är klart, nämligen att skälen för borttagandet av omsättningskatten nu inte äro desamma som de vilka åberopades på vårsidan. De skäl, som då framför allt fördes fram av herr Ohlin, har finansministern nu tydligen underkänt, och han lägger upp en helt annan motivering. Risken för att index skall stiga till det mystiska talet 249 har icke samma betydelse i dagens situation. Tiden har runnit så fort, att vi redan äro förbi det problemet och ha kommit i ett delvis nytt läge.

Liksom den föregående talaren vill jag livligt beklaga, för att inte säga påtala, att finansministern, vilken har ansvaret och väl också möjligheten att bättre än någon annan här i landet överblicka den ekonomiska situationen, inte i det nuvarande läget har kunnat ange mera bestämda riktlinjer, vilka kunde vara vägledande för de stora medborgargrupperna. När man följer de olika propositionerna, som jag tidigare nämnde, och en del andra regeringsåtgärder, får man närmast det intrycket, att finansministern manövrerar på ett mycket osäkert sätt — jag vågar nästan säga, att det verkar som om finansministern inte längre har något sjökort. Finansministern erkänner, att vi förmodligen inte kunna ha lika stor import nästa år som för närvarande på grund av vissa svårigheter i valutahänseende. I så fall blir ju pristrycket säkert ännu hårdare. I detta sammanhang gör finansministern i sitt resonemang vissa antydningar om särskilda åtgärder, som skulle kunna vidtas, men i likhet med herr Ohlin frågar jag, vad dessa antydningar egentligen gå ut på.

Det är inte alltid så enkelt att förstå finansministerns och hans medhjälparens skrivsätt. När jag läste denna proposition i förmiddags, fastnade jag exempelvis för en mening, där finansministern först diskuterar möjligheten av skatteåtgärder men sedan ifrågasätter om det inte vore riktigare med en upplåning. Sedan fortsätter han: »I vilket läge beskattningen rimligen bör utbytas mot andra vägar att minska enskildas utgifter och åstadkomma ökat sparande, blir en omdömesfråga, där olika meningar icke kunna undvikas.» Jag vågar nästan påstå, att 999 personer på 1 000 av den stora allmänheten som läser detta tro, att det betyder, att finansministern är villig att medverka till minskning av deras utgifter för att det skall bli mera över av deras inkomst och på det sättet kunna åstadkomma ett sparande. Snarare menar väl finansministern att beskära deras inkomster så att de inte få möjligheter att göra lika stora utgifter. Det förefaller mig, liksom det tidigare har sagts här, som om vi äro inne i ett skede, där det i mycket hög grad är fråga om förtroendet från de stora gruppernas sida för den svenska finansledningens möjligheter att bevara penningvärdet. Vi äro nog i en situation, där människorna föredraga — kanske dess bättre ännu inte alla, men dock stora grupper — att skaffa sig realvärden och på detta sätt söka få någonting i behåll. De som inte gå den vägen gå en annan. De säga: »Vi kunna väl åtminstone få litet roligt för dessa pengar, medan de ännu ha något värde», och det är inte så mycket bättre. Vad som behövs är, att regeringen kommer med ett genomtänkt handlingsprogram och inte bara med så pass allmänna uttalanden och antyd-

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

ningar som ges i denna proposition. Jag tror, att man därmed skulle kunna återställa det förtroende, som i detta fall är så oumbärligt.

Men jag slutar, herr talman, med att säga: jag tror inte att finansministern, och jag skulle knappast tro ens regeringen, ensam förmår återställa det förtroendet. Det kräves här ett intimt samarbete och samråd mellan parterna på arbetsmarknaden och mellan dem som syssla med ekonomisk verksamhet och, varför inte, också ett samarbete mellan regeringen och oppositionen. Vi kunna mycket fort komma i den situationen, att alla krafter här måste söka finna varandra och gemensamt anstränga sig för att klara upp en svår situation. Jag vågar försäkra finansministern, att vi från det håll jag företräder inte på något sätt skola ställa oss avvisande till ett sådant samarbete.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hade knappast väntat, att man i detta ögonblick skulle ta upp en stor diskussion om vår penningpolitik och hela den ekonomiska politik, som sammanhänger med penningpolitiken. Det är ju nämligen så, att när jag lade fram detta förslag om omsättningsskattens avskaffande, skulle jag mycket väl ha kunnat vänta den invändningen, att det inte är rimligt att i detta läge föreslå omsättningsskattens avskaffande, eftersom den saken bör bedömas i samband med frågan om hela vår ekonomiska politik. Hade man ställt sig på den ståndpunkten och sagt, att vi kunna inte ta ståndpunkt till detta, såvida inte regeringen samtidigt lägger fram ett förslag som mera i detalj anger de linjer, som regeringen avser att följa, då hade det varit naturligt. Men när nu ingen ställer sig på den ståndpunkten att omsättningsskatten skall vara kvar — herr Ohlin har länge krävt dess avskaffande, och herr Skoglund i Doverstorp säger att inte heller han i detta läge vill bibehålla omsättningsskatten — då säger man i grund och botten detsamma som regeringen, nämligen att vi, när vi ha övervägt dessa åtgärder, ha ansett att vi inte kunna förorda att vi för att hålla tillbaka köpkraften skola gå längre på skattevägen.

Jag börjar med detta, därför att det ger en utomordentligt klar bild av de svårigheter, som man möter när man försöker skapa ett enhetligt program för bekämpande av prisstegringen. Var och en kommer till en punkt, där han säger: ja, det är alldeles riktigt. Den åtgärden borde verka i rätt riktning, men den vill jag inte vara med på. Här ha vi det första exemplet. Folkpartiet säger, och nu säger högern det: det är klart att bibehållandet av de höga skatterna eller en höjning av skatterna anvisas av det ögonblickliga läget, eftersom detta innebär att vi ha för stor köpkraft i förhållande till våra tillgångar. Men, säger man — och det sker av psykologiska skäl eller kanske av politiska skäl — vi säga nej när det gäller att använda det medlet. Däremot, säger man, finns det ett annat medel, som vi skola sätta i centrum. Det framgick av herr Ohlins anförande, och det gäller lönerna. Kan man inte från den sidan förstå, att likaväl som ni tycka att skatterna skola sänkas och att skattevägen icke skall användas, så säger man från andra sidan: det är alldeles riktigt, det är klart att om vi behöle de nuvarande lönerna och helst sänkte lönerna eller nöjde oss med mindre lönestegringar, hjälpte vi till i kampen mot inflationen. Men där äro våra intressen i vägen, det vilja vi inte vara med om.

Jag kan ta ett annat exempel. Herr Ohlin strök under importens väldiga tillväxt och valutornas utströmning. Det är alldeles riktigt. Men om vi ta upp frågan om en importreglering, vilka intressen komma då att sätta sig i rörelse, och vilka politiska byggnader kommer man att bygga upp mot dem, som skulle vilja gå den vägen?

Jag har med detta bara velat erinra om att frågan om vad som skall göras har så många sidor, att vi måste försöka få till stånd en enhetlig diskussion

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

om den. Och därmed kommer jag fram till det som är huvudpunkten i vad herr Ohlin har sagt, och jag förmodar också i vad herr Skoglund har sagt, nämligen detta: kunna vi inte sätta oss tillsammans och se vad som kan göras? Herr Ohlin vänder det som en kritik mot regeringen: varför har man inte gjort det tidigare? Herr Ohlin säger t. o. m. att finansministern i våras ansåg, att det egentligen endast var utvecklingen av utrikeshandeln och prisstegringen i utlandet, som var det betänkliga. Jag tror inte det är riktigt, men jag skall inte uppehålla mig vid denna punkt. Jag tror att vi lika starkt betonade betydelsen av investeringsverksamheten här hemma.

När vi i våras, lika väl som tidigare under hösten, förklarade att vi icke ansågo att tiden var inne att föra tillsammans de olika grupperna, så var det såsom jag flera gånger har sagt — och som jag i dag skall upprepa, därför att det är min verkliga övertygelse — därför att man icke utan vidare kan föra samman olika parter till ett allvarligt meningsbyte om deras intressen, när det är fråga om att man på olika håll skall jämka på sina krav. Man får dem inte till det, förrän de stå i en allvarlig situation, i en akut situation, där valet gäller att antingen göra sådana jämkningar eller att eventuellt råka i konflikt eller att motse en för hela landet olycklig utveckling. Det är det som gör att jag har sagt, och jag upprepar det nu, att jag icke anser tidpunkten vara inne förrän i det ögonblick, då parterna på arbetsmarknaden ha kommit till den punkt, där de äro villiga att klart och tydligt resonera om vilka eftergifter de vilja göra för att hjälpas åt att förebygga en ny prisstegring. Det gör att jag inte anser, att tidpunkten i dag är den lämpliga, men jag skall säga ett ord om den utveckling, som har skett.

Man frågar: varför såg inte regeringen lika allvarligt på saken i våras som nu? Ja, jag vill erinra om att när regeringen lade fram sin finansieringsplan för de kommande utgifterna, så var det regeringen som iakttog den största varsamheten, som hänvisade till våra begränsade resurser, under det att den s. k. oppositionen tävlade i optimism. Jag vill erinra om, särskilt med anledning av att herr Ohlin anser, att man från regeringens och särskilt från finansministerns sida borde ha klargjort för folk att vi ha begränsade resurser och att vi inte kunna investera hur mycket som helst, att jag den ena gången efter den andra här i kammaren och i riksdagen stigit upp och erinrat folk om detta, inte minst under våra livliga debatter angående byggandet av en hundramiljoners anläggning för flyget, då jag just försökte framhålla, att vi inte ha obegränsade resurser och inte kunna göra allting just nu. Men då säger man från motsatta hållet, att finansministern inte begriper att detta är en ekonomisk investering, som kommer att tillföra landet stora fördelar. Var och en borde förstå, att var sak har sin tid, att även nyttiga investeringar, som ge avkastning på lång sikt, inte kunna göras i vilket ögonblick som helst.

Jag har bara tagit detta exempel för att erinra om att man sannerligen från regeringens sida framhåvt i vilka svårigheter vi befinna oss. När herr Ohlin frågar, varför regeringen inte har kommit med något program och kräver ett program och säger, att det inte heller i denna omsättningsskatteproposition finns någonting om ett program, skall jag bara erinra om — det är visserligen mycket kort men jag tror det är alldeles tillräckligt — vad där står. Där står på följande sätt: »Det här skildrade läget har både mörka och ljusa sidor. De risker det rymmer äro delvis väl kända från krigsårens diskussioner, delvis av ny typ. Strävan att hålla den samhällsekonomiska balansen eller att i alla händelser förebygga en spänning så stark, att den tar sig utlopp i en ny inflationsartad prisstegring, måste i huvudsak följa de linjer som tidigare uppdragits.»

När regeringen drog upp linjerna för ett program, så som förre statsminis-

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

tern gjorde tidigt på sommaren, pekades på alla de punkter, som äro oroande, alla de områden, där vi ha de drivande krafterna till prisstegringen, och man erinrade om vad regeringen redan hade gjort. Beträffande prisstegringen från utlandet hade vi gjort och göra allt vad vi kunna eller åtminstone vad vi ansett oss kunna göra. I fråga om investeringarna inom landet hade vi genom byggnadsberedningen försökt hålla tillbaka så mycket som möjligt. Vi voro villiga att skärpa priskontrollen, och när tiden för nya avtalsförhandlingar kom, ansågo vi det vara rimligt att det med andra åtgärder som bakgrund skulle vara ett lämpligt tillfälle att ta upp frågan om lönepolitiken.

När förre statsministern lade upp detta program, fingo vi då någon hjälp från oppositionen? Sade man: här har regeringen sagt sitt ord; kom nu och lägg märke till hur allvarlig situationen är och hur många åtgärder man måste tillgripa? Nej, tvärtom. Man ansträngde sig så mycket man kunde för att få allmänheten och svenska folket att tro, att regeringen icke gjorde någonting.

Nu skall jag kanske använda en annan ton. Vad som har glatt mig här i kväll är herr Ohlins och herr Skoglund's yttranden om att man nu är beredd att vara med om att diskutera. Jag förutsätter nämligen, att detta betyder, att om vi äro tvungna att tillgripa åtgärder, som för den ena eller den andra befolkningsgruppen inte skulle vara tilltalande, så är man från oppositionens sida beredd att avstå från de politiska fördelar som skulle kunna ligga i att utnyttja det missnöje, som dessa åtgärder kunna föranleda. När man från oppositionens sida är färdig till det, är jag säker på att regeringen är färdig att diskutera.

Herr **Ohlin**, som på begäran erhöi ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag skall be att få återkomma, men jag vill omedelbart än en gång korrigera det oriktiga intryck, som finansministern i dag liksom vid ett föregående tillfälle försökte ge, när han låtsades som om kvintessensen i mitt anförande hade varit, att man bara skulle inrikta sig på lönerna på den industriella arbetsmarknaden. Jag hänvisar kammaren till att studera protokollet, när det kommer, som motivering för påståendet att jag gav investeringsverksamheten, investeringsvolymen, en central plats och att jag underströk, att det var inkomstbildningen för *samtliga* folkgrupper, som det här gällde.

Finansministern säger, att regeringen i somras genom den förre statsministern framlade ett program. Utan att ingå på det uttalande, som förre statsministern gjorde, tillåter jag mig påstå att där inte fanns någon precisering av en politik, vilken motsvarade lägets krav. Och vad har skett under dessa gångna tre månader? Jo, att det inflationstryck, som redan då obestriddigen förelåg, har i mycket hög grad skärpts. Utvecklingen har alltså helt och hållet givit oppositionen rätt, när vi vägrade att betrakta detta förre statsministerns uttalande som ett tillfredsställande program. Ett allmänt tal om att skärpa priskontrollen o. d. är inte något väsentligt bidrag till lösningen av de föreliggande problemen. Det är heller inte tillräckligt, när finansministern säger, att man måste följa de linjer, som tidigare uppdragits, och sedan kommer med de allmänna talesätt, som även herr Skoglund påtalat. Vad som behövs är en mera konkret utformning, samt naturligtvis att man får olika folkgrupper att samlas kring de erforderliga åtgärderna! Jag tror inte att finansministern har svårt att förstå, att det finns en rätt stor skillnad mellan detta från vår sida resta krav och vad regeringen framförde i somras.

Vidare anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Ja, vad jag avsåg att uttala var att de områden, som då anvisades av rege-

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

ringen såsom de områden, där man hade anledning att ingripa, fortfarande äro de områden, där man har utsikt att göra någonting, och hittills har jag icke uppfattat att någon har anfört några andra vägar, på vilka man skulle kunna nå ett resultat.

Den ena vägen är alltså att hindra det inflationstryck, som kommer från utlandet. Där kunna olika åtgärder vidtagas. Frågan om importen har ju, som inte minst herr Ohlin vet, två sidor. Tills vidare har den stora importen lättat inflationstrycket i vårt land, och det är framför allt med hänsyn till risken för våra valutareserver som det är fråga om huruvida vi kunna fortsätta med denna väldiga import.

Det andra området är den inhemska investeringsverksamheten, där vi länge haft en kontroll. Jag är fullt beredd att diskutera frågan om huruvida icke denna kontroll kan skärpas.

Vad ha vi sedan kvar? Vi ha den allmänna inkomsthöjningen, där vi kunna tala dels om att skaffa staten inkomster som inte skulle användas, för att så att säga sterilisera denna köpkraft, dels att hindra köpkraften hos vissa befolkningsgrupper att stiga. Jag började med att påpeka hur svårt det är att gå den väg som säger, att vi skola sterilisera köpkraft genom höjda skatter. Jag förstår visserligen inte vad herr Ohlin menade med att man även på den punkten saknade förtroende för regeringen, så att man inte ens ville vara med om en överbalansering av budgeten. Om budgetens överbalansering motiveras med att pengarna skola ligga i kassakistan, vilket väl är meningen, så kan väl detta inte missbrukas av regeringen.

Men där ha vi alltså de ömtåliga punkterna. Vi ha skatterna, vi ha inkomsterna, av vilka en betydande del utgöres av lönerna. Jag kan inte se annat än att om jag bortser från de rent penningpolitiska åtgärder, som på vissa håll antytts, t. ex. en räntehöjning, äro därmed alla områden beskrivna. Och egentligen är frågan inte vilka åtgärder utan vilken effektivisering av de tidigare åtgärderna man är villig att gå till. Det är denna effektivisering av åtgärderna, som kan föranleda besvärligheter för olika grupper, vilket naturligtvis innebär det återhållande momentet.

Men som sagt, eftersom vi i dag tyckas vara överens om att icke vandra skattehöjningens väg utan att fortsätta med att vandra den visserligen måttligt skattereducerande väg, som vi ha slagit in på, förefaller det mig, som om man kunde avvakta den närmare utredning, som pågår, innan vi ta upp den stora diskussionen, som jag under vissa förhållanden mycket väl kan tänka mig skulle kunna börja innan statsverkspropositionen framlägges.

Herr Skoglund i Doverstorp erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Finansministern säger, att han icke väntat en penningpolitisk diskussion här i dag och i alla händelser icke, att den skulle bli så omfattande, som den som nu föres. Snarare, säger han, hade han tänkt sig, att det skulle blivit frågan om att omsättningsskattens avveckling skulle uppskjutas till en tidpunkt, då man kunde ta upp frågan tillsammans med en rad andra åtgärder som skulle ha kommit i förgrunden. Jag ber att få säga finansministern, att jag för min del anser, att det varit det riktiga, men det äro vi ju faktiskt förhindrade från genom att regeringen kommer stickande med ett förslag i taget och vi då måste ta ställning till varje förslag för sig.

Finansministern förklarar att han är glad över den vilja till samarbete på det penningpolitiska området som utlovats i debatten i dag. Men han tillägger, att han hoppas, att om ett sådant samarbete kommer till stånd oppositionen då också avstår från partipolitiska synpunkter. Tillåt mig säga finansministern, att jag hoppas meningen är, att det skall gälla ömsesidigt.

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

Herr **Ohlin**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Finansministern säger, att från oppositionens sida har man icke anvisat några andra områden, där åtgärder böra övervägas, än vad regeringen tidigare angivit. Nej, herr finansminister! Det är icke den teoretiska analysen som finansministerns medhjälpare med bidrag av finansministerns egen nationalekonomiska expertis åstadkommit, som det är något fel på, men utvecklingen sedan i somras visar väl, att *de praktiska konklusioner* som regeringen dragit av denna teoretiska analys varit helt och hållet otillräckliga. Att det skett en mycket snabb och avsevärd försämring av läget ur nu föreliggande synpunkter sedan i somras tror jag finansministern kan få sina experters ord på. Det gäller knappast i första rummet att överväga att skärpa den eller den kontrollen. Tvärtom tror jag, att man bör arbeta på den andra vägen, nämligen att försöka få en uppgörelse i samförstånd mellan samtliga berörda grupper, för att åstadkomma så mycket som möjligt av frivillig anpassning efter lägets krav.

Härpå yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är kanske onödigt att säga det, eftersom jag själv icke tyckte det var nödvändigt att fortsätta diskussionen i dag, men med anledning av herr Ohlins yttrande vill jag erinra om att den påtagliga försämring som inträtt — om man så får kalla det — är den oroande utvecklingen av vår import. Det är egentligen det stora nya faktum som kommit till, nämligen att importen tycks försiggå i sådan omfattning, att det finns risk för våra valutatillgångar. Men som jag nämnde har den saken ju två sidor. För ögonblicket har den utgjort en lättnad i fråga om inflationstrycket inom landet. I andra hänseenden har icke, såvitt jag vet, någon särskilt markant förändring till det sämre i läget inträtt.

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Denna proposition har ju i sin hemställan två punkter. Hittills har i debatten endast berörts den första av dessa båda punkter. I den andra punkten har Kungl. Maj:t begärt bemyndigande att vidtaga erforderliga åtgärder för att i enlighet med vad förut anförts borttaga vissa nu utgående subventioner med avseende på livsmedelspriserna.

Detta är kvantitativt sett en stor sak. Räknat på budgetår är det belopp som här skulle bortfalla omkring 90 miljoner kronor. Då detta skall kompenseras med höjning av konsumentpriserna, medför det en höjning av levnadskostnadsindex med två enheter, bortsett från eventuell höjning av margarinpriserna. Vidare förutsätter detta en omstöpning i rätt betydande grad av jordbruksregleringen.

Jag tycker, att det är rätt underligt, att en fråga av den storleksordningen här i propositionen endast berörts i allmänna ordalag på ett tiotal rader på s. 22. Sedan återkommer saken endast i klämman i form av en hemställan om fullmakt för Kungl. Maj:t. Om propositionen i denna del skall remitteras till jordbruksutskottet, får utskottet visserligen en bilaga från livsmedelskommissionen, men jordbruksutskottet vet ingenting om hur vederbörande departementschef ställer sig till de olika detaljerna i denna promemoria.

Jag vet nu icke, om det är meningen, att det skall komma en följdproposition på detta område, men i så fall hade vi väl icke fått denna begäran om fullmakt, utan jag förmodar, att tanken är att det icke kommer något annat material till riksdagen än det som här föreligger i denna proposition, när det gäller att avveckla vissa subventioner till producenterna och ersätta dem med höjda konsumentpriser. Jag tycker för min del, att det är rätt märkligt, att man skall ha ett så till ytterlighet magert material, som praktiskt taget icke är någonting annat än en begäran om fullmakt in blanco att stöpa om det hela.

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Svenssons i Ljungskile anförande lämna en del upplysningar. Det kommer icke någon specialproposition från jordbruksdepartementet angående avvecklingen av subventionerna i fråga om vissa jordbruksprodukter. Den proposition, som här framlagts av finansministern efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter, är den enda propositionen angående dessa båda huvudfrågor, dels omsättningsskattens avveckling, dels avvecklingen av subventionerna.

Herr Svensson anförde, att det hade varit önskvärt med en utförligare redogörelse om det senare icke oväsentliga avsnittet i propositionen. Jag har den uppfattningen, att vad som behöver sägas är sagt i kort och koncentrerad form. Jag ber att få erinra om att redan i somras i den proposition som finansministern då framlade anfördes, att i samband med omsättningsskattens avveckling borde lämpligen även vissa generella jordbrukssubventioner avvecklas. Jag förmodar, att herr Svensson så väl som kammarens övriga ledamöter självfallet observerade den viktiga detaljen i propositionen till värriksdagen och icke alls blev överraskad över denna senare hälft i nu föreliggande proposition, som ju bara är ett fullföljande av tidigare aviserade åtgärder.

Det är ju ganska naturligt att om man är inställd på att dessa subventioner i fråga om viktiga jordbruksprodukter icke kunna bli någon permanent företeelse, måste man försöka utnyttja något tillfälle, då de lämpligen kunna avvecklas utan alltför bekymmersamma verkningar på det allmänna prisläget. Den situationen är för handen nu. Man beräknar, att omsättningsskattens avveckling kommer att reducera levnadskostnadsindex med fyra enheter. Å andra sidan beräknar man, att avvecklingen av subventionerna kommer att höja samma index med ungefär två enheter.

Man måste väl, om man ser på dessa frågor mera med tanke på framtiden, nöja sig med den principiella deklARATIONEN, att man i stort sett är beredd att avgränsa den inhemska marknaden från världsmarknaden i vad gäller jordbruksprodukterna, allt i akt och mening att garantera det svenska jordbruket en rimlig standard i framtiden. Men längre kan man icke gärna gå. Att vid sidan därav tänka sig att för all framtid fortsätta med att via statskassan årligen lämna ut cirka 80 miljoner kronor i direkt subvention i fråga om vissa av jordbrukets produkter tror jag icke ens herr Svensson i Ljungskile anser vara en riktig permanent lösning.

Nu har herr Svensson säkerligen observerat, att denna avveckling icke gått över hela fältet. Det är vissa differentieringsbidrag för Norrland, som komma att vara kvar av vissa särskilda skäl. Avvecklingen rör sig om de generella bidragen. Jag trodde icke, att det skulle framkomma någon opposition mot detta efter vad som sagts i samband med finansplanens avlämnande i våras.

Att det, som herr Svensson anmärkt, icke i den föreliggande propositionen finns någon mera utförlig redogörelse för denna sak, förefaller mig icke vara något större fel, eftersom i varje fall herr Svensson såsom varande jordbruks-sakkunnig mycket väl vet och förstår vad det är fråga om i det avsnitt, som här presenterats kammaren.

Herr Svensson i Ljungskile erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag observerade nog vad som gjordes i våras i denna sak, och jag har icke opponerat mig i själva sakfrågan i detta fall, men statsrådet Sträng kanske också har observerat, att det stod i jordbrukspropositionen i våras, att därest några väsentliga förändringar i regleringen skulle genomföras förutsattes, att riksdagen skulle bli hörd. Det är icke saken i och för sig, som jag påtalar, utan det är detta, att om jordbruksutskottet skall bedöma denna fråga med ledning av denna proposition, så har utskottet intet annat mate-

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

rial än det herr Söderström, ordförande i livsmedelskommissionen, har lagt fram om hur han tänker sig lösa saken i de olika detaljerna. Men hur regeringen vill ha det, veta vi icke, utan därvidlag ha vi endast en begäran om fullmakt in blanko. Jag tycker man kunde kosta på sig att redovisa materialet i mera auktoritativ form.

Härefter yttrade

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag förstod icke riktigt den första delen av herr Svenssons i Ljungskile anförande. Han säger, att jag borde ha observerat, att det i jordbruksregleringspropositionen anfördes, att därest väsentliga förändringar på detta område ifrågasattes, skulle riksdagen höras. Regeringen betraktar detta som en väsentlig förändring och delgiver riksdagen det i denna gemensamma proposition, som framlagts av finansministern i samråd med övriga regeringsledamöter. Vi kunna väl vara överens om att riksdagen har fått sina rättigheter respekterade, såsom här tidigare ifrågasatts. Riksdagen har icke blivit ställd inför ett fait accompli i detta fall, så långt äro vi väl ense.

Vidare har herr Svensson uttalat missnöje med att man icke hade klarare direktiv ifrån regeringen i dessa frågor. Man har, säger herr Svensson, bara fått livsmedelskommissionens ordförandes synpunkter i en bilagd promemoria. Om det kan vara till någon ledning, och det hoppas jag, att det är efter herr Svenssons anförande, kan jag meddela, att denna kommissionens promemoria föredragits i vederbörlig ordning inför regeringen och diskuterats i första hand av de statsråd, som närmast äro ansvariga för frågorna, och att därefter också hela regeringen haft tillfälle att studera den. Regeringen har icke haft några andra väsentliga önskemål att presentera riksdagen än denna promemoria, och därför får den ligga till ledning för jordbruksutskottet vid behandlingen av ärendet.

Herr **Svensson** i Ljungskile, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vet icke om jag sade fel eller om statsrådet hörde fel. Det var icke i vårens proposition, som detta uttalande som jag nämnde finns, utan i jordbruksutskottets utlåtande i anslutning till propositionen.

Nu säger herr statsrådet, att regeringen i allt väsentligt tänker följa livsmedelskommissionen, och det innebär ju, att vi här nu i remissdebatten fått ett statsrådsuttalande i frågan, men förut fanns det ingenting, och annat än i muntlig form har riksdagen icke fått det.

Vidare yttrade:

Herr **Fast**: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag fatta mig kort, men det är några ord jag vill säga i anledning av den debatt som här förts.

Jag kan i stora delar instämma i vad herr Ohlin sade i början av sitt anförande, nämligen att det givetvis finns risker för inflation i vårt land. Där emot kan jag icke instämma i hans skildring, där han försökte göra gällande, att regeringen suttit med armarna i kors och låtit utvecklingen skrida utan att vidtaga några åtgärder. Jag tror, att man skulle kunna skildra verkligheten sådan den är genom att säga, att regeringen vidtagit en hel rad åtgärder, flera än som här uppräknats av finansministern eller från annat håll. Men alla åtgärder var för sig och sammanlagda ha varit utsatta för den mest hårdhänta

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

kritik och många gånger, icke minst i den borgerliga pressen, framställts såsom självändamål och uttryck för skadelystnad från finansministerns sida och försök av honom att trakassera den svenska allmänheten eller det svenska näringslivet.

Jag vill gärna medgiva, herr talman, att tiden kan vara inne för att en del av de åtgärder som redan äro vidtagna — jag tänker därvidlag på pris-kontrollen och regleringen av våra investeringar — kunna behöva skärpas. Även på andra områden, kanske icke minst i fråga om importen, kan också tidpunkten måhända vara inne för överväganden, huruvida man där kan vidtaga åtgärder. Jag erinrar om att jag vid årets remissdebatt förde importfrågan på tal. Jag sade för mitt vidkommande, att man måste följa denna med uppmärksamhet. Emellertid tillade jag, att det är självklart, att man icke får jämställa alla importvaror, utan frågan måste ses mot bakgrunden av i vad mån importen vore ägnad att minska den stora varubristen här i landet eller skaffa råvaror eller halvfabrikat för vår egen produktion icke blott för den inhemska marknaden utan också för export.

Jag är glad åt att man nu på den borgerliga sidan är beredd att diskutera alla dessa problem, huruvida skärpningar behöva ske i fråga om åtgärder, som äro nödvändiga redan i deras nuvarande gestaltning, huruvida motsvarande ingripanden behöva utsträckas till andra områden eller om nya regleringar måste komma till stånd, ty utan sådana är ju det hela ganska meningslöst.

Men då gäller det helt enkelt en ny inställning i vårt land. Jag skulle vara glad, om man verkligen är villig vara med om att inför allmänheten framställa läget så, att det här är en sak, som man icke kan bemästra utan uppoffringar från allmänhetens sida. Här har nu under lång tid från olika håll framhållits, att man gärna vill vara med om sociala reformer, men när det sedan gäller att skaffa fram pengar för att bestrida kostnaderna för dessa, har man i fråga om det ena förslaget efter det andra förklarat, att det kan man icke vara med om. Nu förstår jag, herr talman, mycket väl, att man kan ha delade meningar, när det gäller fördelningen av skattebördorna grupperna emellan, och att det kan bli sakliga överväganden och meningsskiljaktigheter på mycket goda grunder beroende på de intresse-motsättningar som finnas i landet. Det räcker emellertid icke med att man sålunda framhäver de intresse-motsättningar som finnas i landet, utan man har ju framställt saken så, som om skatterna upptagits icke för att det var nödvändigt för de samlade utgifterna, som man alltså varit med om, utan mer eller mindre som självändamål. Innan finansplanen förelägges 1947 års lagtima riksdag, hoppas jag emellertid efter den utfästelse finansministern gjort i dag, att det kommer att bli överläggningar.

Om dessa skola sträcka sig även till arbetsmarknadens parter vet jag icke. Jag vill i fråga om lönepolitiken bara säga, att jag tror, att man gjorde klokt i att icke ifrån statsmakternas sida försöka utöva påtryckningar på parterna ute på den öppna arbetsmarknaden, förrän åtminstone även riksdagen själv för sitt vidkommande tagit ståndpunkt till lönefrågorna, och det kommer ju att ske i morgon. Jag förmodar, att riksdagens ståndpunktstagande då kommer att bli ganska enhälligt. De punkter, där meningsskiljaktigheter yppat sig, ha ju icke med lönefrågan i och för sig att göra.

Herrarna och damerna få ursäktas, om jag för mitt vidkommande, såsom jag tidigare deklarerat, måste säga, att jag anser det ganska självklart, att de löneförbättringar, som det enligt riksdagens mening finns utrymme för, också få slå igenom på den privata arbetsmarknaden. Ett sådant tillvägagångssätt anser jag således ofrånkomligt. Om man skulle handla annorlunda, skulle det ju betyda, att man mer eller mindre godtyckligt skulle låta vissa grupper, som

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)
icke ha riksdagen till arbetsgivare och sålunda icke ha möjligheter av politisk karaktär att få sina synpunkter beaktade, bli eftersatta.

Jag fäster sålunda för mitt vidkommande värde vid de utfästelser som här gjorts om att man skall gå in på prövning av såväl de åtgärder som hittills vidtagits och frågan om skärpning av dessa eller deras utsträckande till nya områden som även frågan om eventuellt nya åtgärder. Jag förutsätter, att detta sker från den utgångspunkten, att man skall anstränga sig att också inför allmänheten framställa läget så, att dessa åtgärder äro för det samlade svenska folkhushållet och därmed för folket nödvändiga och att man därför från alla grupper och alla samhällsskikt får vara beredd att vara med om att underkasta sig icke bara de uppfringar utan också de besvär, som ytterligare regleringar på skilda områden kunna komma att medföra.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag måste säga, att det är knappast riktigt när herr Fast påstår, att alla de åtgärder regeringen vidtagit under den senaste tiden mötts av mycket hård kritik från oppositionens sida. Jag vill erinra herr Fast om att den förmodligen effektivaste delen av vad som hittills gjorts, nämligen apprecieringen av valutan, icke, så vitt jag har mig bekant, här i riksdagen blivit föremål för någon allvarlig kritik utan tvärtom i stort accepterats av alla parter.

Gentemot finansministern skall jag endast göra ett par korta repliker. Finansministern sökte konstruera fram en motsättning och en inkonsekvens i oppositionens ståndpunkt att förorda utbyggandet av storflygplatsen, en investering som under närmaste året kan komma att kräva några miljoner. Detta är ju en summa, som visst icke saknar betydelse, men det är dock icke fråga om mera än 5 å 6 miljoner kronor eller något i den stilen. Det är ju ingalunda en liten summa, men dock ej heller så stor att den dominerar den svenska investeringsverksamheten, som rör sig om tusentals miljoner kronor. Jag förstår mycket väl, att det skulle vara utomordentligt tillfredsställande för finansministern, om han, så snart det kräves en viss återhållsamhet i den ekonomiska politiken, kunde säga: »Ni få icke ha någon annan mening än jag. Om det är någonting som jag tycker icke är viktigt nog, måste ni acceptera den ståndpunkten.» Men vi måste kunna ha olika meningar om avvägningen i de olika fallen. Jag tänker till exempel på den i och för sig betydande investering, som innefattades i vårt förslag till utbyggnad av Norrbottens järnverk, och det förslag till långt större investering som regeringen framförde. Där var finansministern med på mycket större omedelbara utgifter än vi. Det visar sig alltså, att det är fråga om en avvägning, där man ingalunda kan dra den slutsats, som finansministern drog.

Finansministern sade vidare, att han väntat den invändningen att eftersom omsättningsskatten hör ihop med allt det andra, kan man ej nu ta ställning till omsättningsskattens slopande. Jag förstår att det varit mycket behagligt för regeringen om oppositionen sagt, att vi måste yrka avslag på den kungl. propositionen, eftersom den ej behandlar hela problemet i ett sammanhang. Jag kan livligt föreställa mig, vilken kommentar den ståndpunkten skulle ha framkallat på socialdemokratisk sida. Det är väl klart, som herr Skoglund i Doverstorp framhållit, att om regeringen tyvärr en efter en lägger fram propositioner om åtgärder, måste vi ta ställning till dem en efter en. Det är ingalunda onaturligt att vissa frågor äro av den arten att de kunna bedömas så pass var för sig, att man icke anser det vara omöjligt att ta ställning till dem separat även om en samlad behandling varit naturlig. Men det kan också finnas frågor, som hänga så nära ihop, att ett sådant ställningstagande ej kan

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

göras. I det nu förevarande fallet synes det mig emellertid vara möjligt att göra det.

Finansministern framhöll, att man icke kan uppnå någonting genom att sammankalla representanter för olika folkgrupper, förrän det föreligger en verkligt allvarlig situation. Detta är egentligen finansministerns huvudförsvar för dröjsmålet. Men var det inte just på höstsidan 1942, som man hade den stora konferensen och införde prisstoppet? Då förelåg en allvarlig situation, men den var icke allvarligare än den som föreligger nu. Om finansministern lever under intrycket, att situationen i dag icke är tillräckligt allvarlig, måste jag för det första säga, att jag icke delar denna uppfattning. För det andra vill jag säga, att det förefaller som om det vore finansministern och icke vi, som något för mycket stirrar på den industriella arbetsmarknadens problem, medan man på vårt håll understryker frågan om inkomstbildningen i övrigt och hela investeringsproblemet, d. v. s. hela inflationsproblemet.

Ser man på allt detta, kan man tyvärr ingalunda påstå att situationen icke är allvarlig nog. När finansministern säger, att någon ny försämring icke skett sedan i somras med undantag av att importen är för stor, och, kan man väl tillägga, valutareserven väsentligt sjunkit, vill jag säga, att jag tror att en sådan ståndpunkt knappast kan accepteras. Här har på flertalet punkter skett en försämring som är fullt tydlig. Priskontrollen har fått avgjort ökade svårigheter, när det gäller att hålla priserna nere. Det tror jag att priskontrollnämnden är villig att intyga. Varulagren tendera att sjunka. Detta kan visserligen icke så lätt följas månad för månad, men intrycket är att även där trycket har ökat. Konsumtionssiffrorna visa avgjort stigande stegringstendens och inverkan på sparinsättningarna tycks också ha stigande tendens. Allt sammans pekar på en sådan försämring som sannerligen gjort att läget måste betraktas som så pass allvarligt, att det ligger fara i dröjsmål.

Finansministern framhöll, att överläggningar mycket väl kunna börja innan statsverkspropositionen kommer. Det är en mycket glädjande förklaring, som jag ber att få taga fasta på.

Om regeringen vill kalla olika folkgrupper, eventuellt även politiska grupper till överläggning om denna fråga, så utgår finansministern från att oppositionspartierna skola vara villiga att avstå från att eftersträva politiska fördelar i sammanhang med de uppoffringar, som myndigheterna kunna komma att kräva. Jag vill instämma med herr Skoglund att förutsättningen därvidlag naturligtvis är den, att denna attityd är ömsesidig. Men jag vill gärna tillägga en annan förutsättning, som är mycket viktig, och den förklaringen riktar jag även till herr Fast. Vårt ställningstagande måste naturligtvis bero på *hur* regeringen griper sig an med frågan. Största utsikten till enighet föreligger om regeringen eftersträvar att nå så mycket samförstånd som möjligt med alla parter om *frivillig anpassning*. Om man däremot skulle välja den vägen att endast öka kontrollen på alla punkter, tror jag att utsikterna till samförstånd äro små.

Herr **Fast** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! I fråga om det sista vill jag säga, att man kan komma fram på frivillighetens väg, bör man gå den vägen först, men så som man skildrat läget för dagen, kommer sannerligen frivilligheten icke att räcka till med de intresseomställningar, som finnas på området.

Herr Ohlin säger, att en del åtgärder som regeringen föreslagit, till exempel den svenska kronans höjning, ej varit föremål för klander. Jag har här i min hand en tidning, som står herr Ohlin nära, där man i ett uttalande använder ett skrivsätt, som är bra ovanligt för svenska tidningar, när man talar om »de

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

olyckor och kostnader som detta experiment verkligen har åsamkat det svenska samhället». Det är ej mot detta, att man har delade meningar om hur en avvägning skall ske som jag vänder mig. Att så är förhållandet beror, det förstår jag, på de ekonomiska och politiska intresse motsättningarna. Jag vänder mig emot att man på nästan varje punkt söker framställa saken som om de av regeringen vidtagna åtgärderna i och för sig varit totalt obehövliga och mer eller mindre åstadkomna för att trakassera allmänheten och näringslivet.

Jag förstår mycket väl att dessa intresse motsättningar även i framtiden komma att bestå. Jag är dock en så van underhandlare, att jag förstår, att om bara vederbörande parter finna att de ha något som är gemensamt för dem och att åtgärder måste vidtagas, är det lättare att finna vägar, när det gäller att åstadkomma resultat, som för alla parter i längden kunna bli något så när tillfredsställande.

Härpå yttrade:

Herr Brandt: Herr talman! Jag brukar med det största intresse höra på herr Ohlin, och jag gjorde så också i dag. Men jag vet ej, om jag förstod honom mycket dåligt. Jag kunde nämligen icke finna att han hade något bärande alternativ till den ekonomiska politik och den inflationsbekämpande politik som regeringen gått in för.

Såvitt jag förstår, är det de väldiga investeringar som skett, som utgöra de stora bidragande orsakerna till den utveckling vi alla befara. Vi ha heller icke lyckats helt och hållet med priskontrollen, som herr Ohlin alldeles nyss framhöll. Fabrikanterna övergå från billigare kvaliteter till dyrare och till andra sortiment för att därigenom komma förbi priskontrollen. Sådant bidrager också till prisstegringen. Vidare ha vi importen, som ju också fördyras genom dyrare importvaror. Allt detta samverkar på hemmamarknaden att driva fram en ökad prisstegring. Regeringen säger, att här måste man genomdriva en skärpt investeringskontroll, skärpt priskontroll och skärpt kontroll över import och export, och när det gäller lönerna säger regeringen, att även där måste det föras en lönepolitik som tager hänsyn till den faktiska situationen. Man får föra en lönepolitik, där man kan få löneförhöjning inom den vinstmarginal, som priserna medgiva, d. v. s. utan prisstegring. Jag har, som sagt, sannerligen icke märkt, att herr Ohlin har något alternativ att ställa upp mot regeringens politik. Det kan icke hjälpas att man har en känsla av att herr Ohlins politik helt enkelt riktar sig mot den fria arbetsmarknadens löner. Jag har inte märkt, att herr Ohlin vare sig i tidningspressen eller här i kammaren på något sätt hjälpt finansministern eller regeringen i deras strävan att begränsa investeringarna, att skärpa priskontrollen, att kontrollera importen. Herr Ohlin, som har så pass stort inflytande, skulle ju kunna uträtta stora ting på det området — tala om för producenterna, att vi befinna oss i ett allvarligt läge och att en förutsättning för att vi skola klara upp det hela är, att de begränsa investeringarna. En förutsättning är också, att de följa den priskontroll vi ha infört och inte övergå till nya kvaliteter och förändra sortimenten för att på det sättet tillskansa sig högre inkomster. Det har ju inte skett någon löneförhöjning i egentlig mening på över ett halvt år tillbaka, lönerörelserna börja nu först, men ändå kunna vi märka, hur man på detta sätt söker tillskansa sig högre priser och större vinster.

Herr Ohlin sade här nyligen, att vi kunna räkna med ett importöverskott i år på 800 miljoner kronor. Det medför naturligtvis, att vi ha en större varumängd att röra oss med. Följaktligen skulle det finnas en marginal för en större köpkraft enär varumängden ökat. Sorgligt är bara, att en stor del av

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

denna import består av lyxvaror. Men det är uppenbart att arbetarna och löntagarna, när de se att företagarna på detta sätt utnyttja situationen genom att tillskansa sig högre priser, också vilja vara med och få del av ökade vinster genom högre löner, åtminstone inom den marginal som finnes. Det är ju det regeringen har sagt. Man har aldrig uppmanat till någon löneaktion, som skulle bidra till en prisstegring här i landet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Ohlin, som är nationalekonom och förstår de ekonomiska tingen så utmärkt. För min del beklagar jag, att jag tidigare har tagit ställning för omsättningsskattens slopande. Jag är fullkomligt medveten om det allvarliga läge, vi befinna oss i när det gäller vår inre priskontroll, och om faran för inflation, och detta läge kan ju inte gärna motivera, att vi ställa en ökad köpkraft till allmänhetens förfogande. Då frågar jag mig, hur det kan vara möjligt att professor Ohlin så medvetet går in för denna politik. Här ha professor Lundberg och herr Karleby i priskontrollnämnden faktiskt påvisat, att den lönestegring som kommer att inträffa i händelse vi bryta taket i ramavtalet, kommer att betyda 100 miljoner kronor, medan omsättningsskattens slopande betyder 400 miljoner kronor. Då betyder ju faktiskt omsättningsskattens slopande, att man ställer en större köpkraft till allmänhetens förfogande än om omsättningsskatten bibehålles och man låter taket brytas.

Hur skall herr Ohlin ställa sig i morgon, när vi behandla höjningen av statstjänarnas löner, som innebär ett par hundra miljoner kronor? Om man lägger dem till den ökade köpkraft, som omsättningsskattens slopande innebär, blir inte det att föra en politik, rakt motsatt den herr Ohlin står och talar för, nämligen att man skall förhindra en köpkraftsstegring för att vi skola klara oss från en befarad inflationsutveckling? Man förstår ju herr Ohlin. Det är bara ett rent politiskt ställningstagande. Man vågar inte gå emot höjningen av statstjänstemännens löner. Jag vill inte säga om den är berättigad eller inte, men låt oss vara ärliga och erkänna, att vi faktiskt kommit in i en politisk situation, som är sådan att vi i morgon måste besluta om denna höjning.

Finansministern påpekade ju här, att även arbetarnas lönekrav, företagarnas investeringskrav o. s. v. äro rent politiska frågor. Det är ju uppenbart. Det skulle vara intressant att höra, vad herr Ohlin vill försvara sig med, när han på detta sätt medvetet medverkar till en köpkraftsstegring. Herr Ohlin sade i en replik till finansministern — och det sade också herr Skoglund i Doverstorp — att förslagen droppa fram, och det klandrade man. Ja, när det gäller omsättningsskattens avskaffande har ju herr Ohlin medverkat ganska intensivt till att detta förslag droppat fram, så det är kanske inte så lätt att tillfredsställa herrarna.

I offentliga föredrag har herr Ohlin, när han diskuterat omsättningsskattens slopande, klandrat finansministerns förslag härom, enär detta skulle innebära att man samtidigt skulle dra in en del sociala förmåner, d. v. s. livsmedelssubventioner. Jag måste erkänna, att jag fastän jag, som jag nyss sade, mycket intresserat lyssnade till herr Ohlin, inte bestämt kan säga, om han var inne på detta även i sitt anförande här i dag. Det är ju ganska märkligt att man kommer med ett sådant klander nu. Jag vill minnas, att vi under kriget hade en stegring av statens utgifter på omkring 2 650 miljoner kronor, enligt riksräkenskapsverkets redogörelse. Av denna stegring kommo väl 1 800 miljoner kronor på försvarets del, medan ett par hundra miljoner utgjordes av stegrade räntor på statsskulden. Några hundra miljoner gingo till subventioner och prisrabatter och dyrtidstillägg åt folkpensionärer och statstjänare, 50 miljoner gingo till arbetsmarknadens reglering samt omkring ett hundratal miljoner till krisförvaltningen, vill jag minnas. I alla fall var det i runt tal med 2 650 miljo-

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

ner, som våra statsutgifter stego under kriget, när de nådde som högst. I riksdagen var det upprepade diskussioner om på vilka poster vi skulle kunna spara något för att få ner dessa utgifter. Jag märkte aldrig någonsin att man från något parti kunde anvisa någon post på vilken man kunde göra några väsentliga besparingar annat än beträffande just ifrågavarande subventioner. På dem ville man från borgerligt håll då spara. En sak som regeringen emellertid icke ville vara med om.

I dag säger regeringen och finansministern: Vi vilja icke vara med om att driva den inflationsbekämpande politiken genom skattepolitiken, och vi slopa därför omsättningsskatten, men samtidigt slopa vi också en del subventioner. Då komma dessa borgerliga — jag vet ju icke precis om herr Ohlin framförde dessa krav under kriget — och klandra regeringens åtgärd att slopa dessa subventioner, den enda punkt där man under kriget kunde lita på att de borgerliga hade något önskemål om en besparing.

Herr talman, jag tror att kammaren skulle vara mycket intresserad av att få höra ett alternativ från herr Ohlins sida till regeringens politik i detta avseende. Han skyller visserligen ifrån sig och säger, att det är regeringens sak att komma med ett hållbart program, men finansministern underströk ju, att regeringen redan har ett sådant. Jag understryker detta ytterligare och frågar: vill herr Ohlin vara med om att säga till företagen, att de skola dra in på investeringarna, som äro så material- och råvarukrävande och dessutom kräva arbetskraft o. s. v.? Vill herr Ohlin medverka till att man skärper priskontrollen, så att det icke kan manipuleras med olika kvaliteter och sortiment? Vill herr Ohlin vara med om att man skärper kontrollen på importvaror? Svaren på de frågorna tror jag säkerligen det svenska folket skulle vara intresserat av, och framför allt vi i riksdagen, som diskutera detta. Vi ha inte fått något alternativ från herr Ohlin, och det går inte att bara skylla ifrån sig och säga, att regeringen inte har något program. Det har den. Anser herr Ohlin, att man inte är tillräckligt hård när det gäller att begränsa investeringarna och då det gäller priskontrollen, då skall han säga ifrån detta. Jag tror att regeringen skulle vara tacksam, om den finge denna hjälp från folkpartiets sida.

Herr Ohlin: Herr talman! Herr Brandt får ursäkta mig, om jag vid denna tidpunkt inte finner anledning att ånyo ta upp de spörsmål, som han vidrörde i sitt anförande. Jag måste i stället hänvisa honom till att, när protokollet kommer, läsa vad jag nyss sade, då jag just behandlade dessa spörsmål. Jag har angivit varför jag menar, att vi icke skola gå in för överskott i budgeten, utan böra eftersträva ungefärlig balans i driftbudgeten. Då kammaren behandlar omsättningsskatten, kommer jag också bl. a. att finna tillfälle att belysa varför jag menar, att professor Lundbergs kalkyl, som herr Brandt citerar, inte är hållbar.

Jag skall inte upprepa vad jag tidigare har sagt. Jag vill bara göra en enda anmärkning, rörande herr Brandts överraskande uttalande angående löneregleringen för statstjänstemännen. Han ansåg, att denna lönereglering, som kommer att kosta pengar, var ett utslag av politisk taktik, och hans ord föllo så, som om han inte bara tillskrev oss denna uppfattning utan ansåg, att denna synpunkt anlagts även av andra partier. Jag vill då bara säga, att det för min del ingalunda är fråga om någon politisk taktik. Det är fråga om att ge de statsanställda någonting, som kan betecknas som rättvisa. De statsanställda ha i stort sett kommit i efterhand, när det gällt lönereglering, och att de nu få inhämta detta är sannoligen sakligt väl motiverat.

Vid remiss av propositionen nr 386. (Forts.)

Herr **Braundt**: Herr talman! Ja, den omständigheten att löneförhöjningen skulle vara berättigad är ju inte ett svar på min fråga. Jag ställer frågan: om det ekonomiska läget verkligen är så allvarligt som herr Ohlin säger, är det då försvarligt, är det från herr Ohlins utgångspunkt riktigt av honom att medverka till en ökad köpkraft åt statstjänarna och åt den svenska allmänheten, dels genom att höja statstjänarlönerna med 200 miljoner kronor, dels genom att slopa omsättningsskatten och därigenom sätta ytterligare 400 miljoner kronor i allmänhetens händer?

Detta är ju det verkliga läget i dagens situation, och det var på den frågan jag ville ha svar.

Härmed var överläggningen slutad. Propositionen hänvisades, såvitt angick punkten 2), till jordbruksutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet. Till utskotten skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner:

nr 387, angående anvisande av ytterligare medel till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

nr 388, angående förstärkning av åttonde huvudtitelns kommittéanslag; och

nr 389, angående medgivande att i vissa fall utlämna lantarbetarbostads-lån och lantarbetarbostadsbidrag utan föreskriven säkerhet.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å kammarens bord liggande motionen nr 593 av herr *Johansson* i Torp.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 275 och 284—288, bevillningsutskottets betänkande nr 58, första lagutskottets utlåtanden nr 58 och 59, samt sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Pehrsson-Bramstorp* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, angående beredande av ökade möjligheter att tillgodose jordbruksnäringens behov av arbetskraft.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.56 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 4 december.

Kl. 11 fm.

§ 1.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**, som anförde: I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Sefve till mig riktat följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att ge riksdagen en översikt över de haverier, som under året inträffat inom det svenska flygvapnet, samt över orsakerna till dessa?

2. Har statsrådet för avsikt att vidtaga ytterligare åtgärder ägnade att nedbringa antalet flyghaverier?

De frågor interpellanten framställt avse ett mycket betydelsefullt spörsmål, åt vilket statsmakterna ha den största anledning att ägna ett allvarligt studium. Jag vill därför begagna det tillfälle som interpellationen givit att med stöd av uppgifter från flygvapnets sida mer ingående skärskåda omfattningen av totalhaverierna inom flygvapnet, orsakerna till dessa olyckor och de åtgärder som vidtagits och kunna vidtas för att nedbringa denna ur alla synpunkter så allvarliga olycksstatistik. Jag begränsar mig således icke endast till att, såsom i interpellationen skett, beröra de olyckshändelser som inträffat i år utan skall söka ge en överblick över utvecklingen under en följd av år. Utgångspunkten blir härvid 1940, sedan vilket är en fullständig statistik föres inom flygvapnet.

Antalet totalhaverier har under de sex åren 1940—1945 utgjort respektive 22, 49, 51, 47, 47 och 49 samt under de tio första månaderna 1946 52. Antalet förolyckade har varit respektive 27, 47, 44, 55, 47, 42 och 37.

Dessa siffror ge dock icke en fullständig bild av olycksfrekvensens utveckling. Flygolyckorna stå ju i direkt förhållande till flygningens omfattning, varför olycksfrekvensen bäst belyses, om haverierna sättas i relation till antalet flygtimmar. Om så sker, finner man, att de nämnda sex åren 1940—1945 antalet totalhaverier per 100 000 flygtimmar utgjorde respektive 26, 59, 51, 42, 37 och 36 samt under de tio första månaderna 1946 38. Med samma beräkningsgrund uppgick antalet förolyckade samma år till respektive 32, 56, 44, 49, 40, 31 och 27. Såväl antalet haverier som antalet förolyckade har således förhållandevis jämnt och ej obetydligt minskats under de senare åren, även under den förstärkta försvarsberedskapens sista skede. Att antalet förolyckade har gått ner förhållandevis mer än antalet haverier beror på att flygvapnet alltmer övergått till ensitsiga jaktplan.

Trots den förbättring, som alltså kan påvisas, frågar man sig, om dessa ofta återkommande olyckshändelser äro ofrånkomliga, om en ytterligare förbättring i olycksstatistiken är skönjbar, om allt göres för att undvika de tragiska förlusterna av människoliv. Det ligger i sakens natur att en ständig strävan är att begränsa haverifrekvensen. Emellertid står det klart, att haverier aldrig kunna helt undvikas. Orsaken är helt enkelt mänsklig ofullkomlighet, såväl hos flygarna och markpersonalen som hos flygplanskonstruktören. En jämförelse

Svar på interpellation. (Forts.)

mellan vår statistik och tillgängliga — ytterst knapphändiga — motsvarande uppgifter från England och Amerika utfaller icke till svensk nackdel.

Strävan är att undvika sådana haverier som det ligger i mänsklig makt att undvika. En första förutsättning härvid är en noggrann orsaksanalys vid varje olyckshändelse. Denna sker efter ingående undersökningar förrättade av flygvapnets haverikommission förstärkt med den sakkunskap som behövs i de olika fallen. Undersökningens resultat kan föranleda tekniska ändringar på flygplan eller nya anvisningar för materielens handhavande i luften och på marken. Om tjänsteförsummelse kan ifrågasättas, hänskjutes målet till krigsrätt.

Årets statistik visar, att 67 % av haverierna förorsakats av förarfel, 12 % av materielfel, 13 % av dåligt väder, medan i 8 % fall orsaken icke kunnat utrönas. I England och Amerika hålla sig förarfelen likaledes vid omkring 70 %. Sedan slutet av augusti ha inträffat 7 totalhaverier, av vilka intet kunnat konstateras bero på materielfel.

Jag övergår så till att närmare bedöma orsakerna till olyckorna och vad som kunnat och kan göras för att bättra vad som härvidlag kan brista.

Materielfelens relativt ringa andel — 6 fall av 52 — visar, att den svenska flygmaterielen och dess skötsel står på en förhållandevis hög nivå. I några fall har en ny flygplantyp haft konstruktionsfel, som föranlett haverier, innan felet hunnit upptäckas och rättas till. Sådana fel förekomma i alla nya konstruktioner. Så snart ett dylikt fel, som berör flygsäkerheten, upptäckts — vare sig i samband med haveri eller eljest — har flygförbud utfärdats, intill dess felet rättats till. I några fall ha haverier eller haveritillbud orsakats av att fullgott material i någon detalj icke kunnat tillverkas eller importeras under kriget, t. ex. tändstift och tändkablar.

Ansvar för materielfelen återfaller i regel på flygförvaltningen eller tillverkaren eller någon gång på vederbörande flygförband. Den tekniska personalen i flygvapnet och i industrien samarbetar intimt för att öka flygsäkerheten.

De flesta *förarfelen* sammanhånga med att materielen blivit mera komplicerad och svårhanterlig, framför allt snabbare. Våra jaktplans hastighet har fördubblats sedan andra världskrigets början, men människans reaktionsförmåga är oförändrad. Detta ställer ökade krav på flygförarnas utbildning och har redan föranlett flera ändringar i utbildningens uppläggning.

Haveristatistiken för de två senaste åren visar, att av totalhaverierna 5 % inträffa under den första grundläggande utbildningen på skolflygplan, 45 % under den fortsatta grundläggande utbildningen på krigsflygplan, medan återstoden, d. v. s. hälften av haverierna, drabbar *helt utbildade* förare och således endast föga beröres av ändrade utbildningsbestämmelser eller lägre takt i utbildningen. 40 % av totalhaverierna inträffade med jaktplan, 15 % med skolplan.

Utbildningen har, för att minska haveririsken, modifierats främst därutinnan att man uppmjukat övergången från skolflygplan till krigsflygplan, som numera sker efter omkring 10 månaders grundläggande flygutbildning. På senare tiden har anskaffats en ny skolplantyp, som är mera lik krigsflygplanen och möjliggör, att övergången till dessa kan ske mindre bryskt. Under flygarnas intrimning på krigsflygplan, som tar omkring ett år, ha vidare gjorts en del förskjutningar, så att mer avancerade övningar, såsom avancerad flygning, förbandsflygning och vissa stridsövningar, påbörjas senare än förr. Härigenom kan man hoppas något minska risken för haverier under den grundläggande utbildningen på krigsflygplan. Det är emellertid givetvis icke möjligt att i någon större omfattning, för vare sig elever eller äldre personal, byta ut krigsplan mot skolplan. Ändamålet med flygvapnets verksamhet i fred

Svar på interpellation. (Forts.)

måste ju vara att förarna övas på de flygplan de skola flyga under beredskap och i krig.

Ett relativt stort antal totalhaverier — i år 5 fall — har förorsakats av kollisioner i luften. Främst äro dessa händelser att tillskriva de ökade flyghastigheterna. Risk för kollision inträffar särskilt under stridsövningar, då flera flygplan ur samma förband eller flera förband uppträda på olika kurser inom ett litet område. Chefen för flygvapnet har enligt vad jag inhämtat särskilt studerat denna fråga och som följd därav utfärdat särskilda säkerhetsföreskrifter och anvisningar. Från årets flygvapenövningar borttogos flera viktiga moment, där risker för kollisioner förelågo, trots att övningarna därigenom förlorade i fältmässighet. Det anses emellertid i fortsättningen nödvändigt att öva stridsmoment, som likna förhållandena i verkligheten, och därvid kunna kollisionsriskerna aldrig helt undgås. Förbanden ha ålagts ökad varsamhet och vaksamhet för att i någon mån minska dessa risker.

Flera haverier, i år 4, ha förorsakats av indisciplinär flygning. Föraren har velat visa sin skicklighet för någon bekant på marken eller själv erfara sensationen vid lågflygning med ett snabbt flygplan och därvid överskattat sin förmåga och kolliderat med marken. Inom flygvapnet tillämpas i regel höga straffsatsar vid indisciplinär flygning vare sig haveri förekommit eller icke. Personal utan fullmakt erhåller ofta avsked. Krigsdomstolarna ha i vissa fall ådömt fängelse och ersättningsskyldighet. Denna haveriorsak har det oaktat icke kunnat elimineras. Det är framför allt de yngsta förarna, som gjort sig skyldiga till bristande disciplin i förening med oskicklighet. Lusten att briljera är djupt rotad icke minst hos dessa. Korrektivet måste som hittills vara strängt förbud mot dylik flygning och sträng bestraffning vid överträdelse. Föreskrifter ha utfärdats om skärpt kontroll av enskilda förare, särskilt under den grundläggande utbildningen.

I samband därmed bör framhållas, att flygvapnet till följd av dess snabba utveckling under kriget har brist på officerare i de åldrar, som äro lämpligast vid ledning av flygutbildning och flygövningar i det lägsta utbildningsplanet. Därför kunna ha förekommit brister i elevernas handledning och övervakning.

Läget har ytterligare försvårats av att en mängd unga officerare lämnat tjänsten och övergått till annan verksamhet. Trots detta är det befogat anta, att eleverna och de yngre förarna framdeles komma att handledas av mer erfaren personal än som under de senaste åren stått till förfogande.

Dåligt väder har i år orsakat 7 totalhaverier. I regel ha förarna antingen tagit större risker än som varit lämpligt med hänsyn till utrustningen i flygplanet eller till sin egen förmåga i instrumentflygning eller också har vädrets utveckling på den avsedda flygsträckan felbedömts. Även på detta område genomföres en förbättring av utbildningen, bl. a. av meteorologer och trafikledare. Man har rätt att vänta att dessa åtgärder så småningom skola bära frukt. I detta sammanhang bör erinras, att ledningen av den militära väderlekstjänsten för ett par år sedan överflyttades till flygvapnet, när det ansågs lämpligt att flygvapnet finge bära ansvaret för väderlekstjänsten i stället för — såsom tidigare var fallet — ett civilt ämbetsverk.

De *ouppklarade haverierna* ha i år varit 4. Det ligger i sakens natur att det ofta är omöjligt att utreda orsaken, då ett flygplan helt förstörts, besättningen omkommit och inga sakkunniga vittnen finnas. I många sådana fall kan något ha inträffat med föraren, så att han förlorat herraväldet över flygplanet, t. ex. förgiftning genom avgaser, solsting eller syrgasbrist. Medicinsk undersökning av de förolyckade sker därför numera alltid; även undersökes om föraren varit i önskvärd form före flygningen. Föreskrift finnes om att den som icke känner sig fullt frisk skall anmäla detta före flygning, och han får i så fall icke be-

Svar på interpellation. (Forts.)

ordras upp i luften. I intet fall har alkoholfpåverkan ens kunnat misstänkas. I detta sammanhang kan framhållas behovet av att flygförbandens läkare äro väl insatta i flygmedicinska frågor och tillgängliga vid förbanden såsom förbandschefernas och de enskilda flygarnas rådgivare.

När det gäller flygarnas kondition liksom i fråga om flygning i dåligt väder samt vid stridsövningar kommer hänsyn till säkerheten i konflikt med flygarnas ambition. Vid militär flygning fordras djärvhet och förmåga att ta risker. Vid personalens utbildning och uppfostran måste sökas en medelväg mellan överdriven försiktighet och onödigt chanstagning. Den svenska ungdomens läggning har visat sig vara sådan att den mera väger över åt hög framåtanda än motsatsen. I fred måste denna i och för sig lofvärda ambition hållas tillbaka något. Den kan emellertid icke dämpas för mycket utan att vapnets kvalitet och utsikter att vid allvar med framgång göra sig gällande minska. Onekligen är det en svår uppgift att göra en riktig avvägning mellan flygsäkerhetens och krigsberedskapens krav och finna den rätta medelvägen. Det ligger i sakens natur, att denna fråga av flygledningen ägnas oavlätlig uppmärksamhet.

I detta sammanhang bör måhända framhållas, att det icke är möjligt att göra någon rättvis jämförelse mellan flygvapnets och civilflygets haverier. I den militära flygningens natur ligger, att större risker måste tas än vid trafikflygning. Härtill kommer att en stor del av flygvapnets verksamhet består av utbildning av ny personal, medan civilflyget disponerar förare, som ha en synnerligen lång erfarenhet och för övrigt i många fall erhållit sin grundläggande utbildning vid flygvapnet. Haveririskerna öka även med antalet flygningar. En viss godtyckligt vald dag innevarande höst gjordes vid flygvapnet 1 662 flygningar och vid ABA-SILA 36.

De åtgärder, som på senare tid vidtagits för att förebygga onödiga haverier, ge anledning till förhoppningen att haverifrekvensen kanske skulle kunna presas ned under nuvarande nivå, därest den tekniska utvecklingen bleve stillastående. Som förut antytts medför emellertid utvecklingen på hastighetsområdet, sedan reaktionsdriften för flygplan blivit praktiskt löst, att riskerna tyvärr kunna komma att ökas. Skillnaden mellan militär och civil flygning har därmed ytterligare accentuerats. Jaktplanen nå måhända snart en hastighet nära ljudets, där helt andra problem möta än de som forskningen och tekniken hittills varit bekant med. Med hänsyn härtill är framtiden, sett på lång sikt, svårbedömbad vad haverifrekvensen beträffar. Desto betydelsefullare är det att frågan, såsom hittills skett, ständigt uppmärksammas och att, så snart så visar sig behövt, ytterligare åtgärder vidtas för att höja flygsäkerheten. Bland närmast aktuella — och mycket kostnadskrävande — åtgärder må nämnas utvidgning av de militära flygfälten och anläggning av rullbanor på dessa, som påbörjats enligt beslut vid innevarande års riksdag och måste fullföljas under de närmaste åren, om flygsäkerheten vid start och landning skall bli betryggande.

Framför allt kräves emellertid ett gott urval av personal, en klok planläggning av övningarna och en insiktsfull ledning av verksamheten. Jag är starkt medveten om att den personal som närmast svarar härför känner sitt ansvar och söker göra vad i mänsklig förmåga står för att nedbringa olycksfrekvensen.

Med det anförda torde interpellantens båda frågor vara besvarade.

Härpå yttrade

Herr **Sefve**: Herr talman! Till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ber jag få framföra mitt tack för interpellationssvaret.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att särskilt åren 1941, 1942 och

Svar på interpellation. (Forts.)

1943 visa mycket höga olycksfallssiffror, nämligen 49, 51 och 57 totalhaverier och 47, 44 och 45 förolyckade. Antalet olycksfall är under dessa år mycket stort även i förhållande till antalet flygtimmar, nämligen 59, 51 och 42, respektive 56, 44 och 49. Man tar väl inte fel, om man sätter dessa i samband med vårt lands vid krigsutbrottet bristande försvarsberedskap, som tvingade oss dels till snabbutbildning av flygare dels till att inköpa och använda även ganska underhållig flygmateriel. Sedan dess ha emellertid förhållandena bättrats — särskilt vid en jämförelse med antalet flygtimmar.

Även i fortsättningen och alltjämt är dock antalet flygolyckor stort, varför alla skäl tala för att flygledningen, såsom den också söker göra, med all makt strävar efter en förbättring.

Såsom den företedda statistiken visar har ungefär hälften av totalhaverierna inträffat under utbildningstiden, nämligen fem procent under utbildning med skolflygplan och fyrtiofem procent under den fortsatta utbildningen med krigsflygplan. Eftersom utbildningstiden omfattar en kortare tidrymd än den tid, då de fullt utbildade flygarna äro verksamma, framgår därav, att just utbildningstiden är den mest riskabla perioden för flygarna. Det är ju också vad man har anledning förmoda, och det är därför gott att höra, att flygledningen genom omläggning av stridsflygarnas utbildning, dels genom förbättring av skolplantyperna, dels genom en försiktigare övergång från skolplans- till krigsplansflygning sökt och söker minska riskerna.

Men även efter avslutad utbildning inträffa många olycksfall — omkring femtio procent — trots att flygledningen, som ju måste hålla på övningarnas fältmässighet, sökt eliminera sådana moment som i detta avseende anses innebära de största riskerna.

Bland haverierna har allmänheten särskilt uppmärksammat dem, som berott på dålig väderlek — i år 7 av 52 fall —, på materielfel — 4 fall av 52 — och på disciplinär flygning — 4 fall av 52. Det är ju uppenbart, att konsten att spå väder ännu ej nått fulländning och att därför olycksfall inträffat, som med en bättre väderlekstjänst kunnat undvikas. Det förefaller dock som om denna del av flygtjänsten blivit avsevärt bättre på sista tiden. De av det oförutsedda dåliga vädret förorsakade haverierna böra också ses mot bakgrunden av de många fall, då plötsliga omkastningar i vädret förutsetts av väderlekstjänsten, som genom sina i tid utsända varningar kunnat rädda både flygplan och förare.

När olyckor skett på grund av materielfel, har allmänheten alltid blivit upprörd. Nu förhåller det sig väl så, att ett haveri på grund av materielfel ibland uppkommit därigenom att flygplanet av någon anledning utsatts för påfrestningar för vilka det ej varit avsett. Efter vad jag fått höra underkastas flygmaterielen numera en mycket sträng kontroll, och alla mer krisbetonade delar utbytas så snart som möjligt mot fullt pålitliga. Ett sådant utbyte kostar självfallet mycket pengar, men det äro vi nog alla överens om att allt måste göras som överhuvud taget är möjligt för att hindra förlust av människoliv.

Till sist några ord om haverier på grund av disciplinär flygning. Såsom försvarsministern framhållit är det inte så sällsynt, att de unga flygarna trots förbud, ibland för att briljera för sina vänner, ta risker, som de ej ha rättighet att ta, eller utsätta flygplanen för påfrestningar, som dessa ej äro byggda för. Att ta onödiga och ofta förbjudna risker är ju något, som är karakteristiskt för ungdomen, och jag vet själv genom erfarenheter från mitt eget verksamhetsområde hur svårt det är att med förbud kunna hindra sådant. Den enda möjligheten är väl att, såsom också flygledningen synes göra, hos de unga ständigt söka inpränta faran av att flyga högre eller i detta fall kanske

Svar på interpellation. (Forts.)

ofta lägre än vingarna bära och att obönhörligt bestraffa alla fall av disciplinär flygning, även om de inte föranleda några olyckor.

Vad den alltjämt pågående utvecklingen av flyget med nya flygplanstyper och ständigt ökade hastigheter kommer att leda till, är självklart mycket svårt att uttala sig om. Riskerna för dem, som ta anställning vid vårt flygvapen och som enligt vad jag av erfarenhet vet ofta tillhöra vår allra bästa ungdom, komma tydligen att alltid bli stora. Det är därför med tillfredsställelse jag här tar fasta på försvarsministerns löfte att allt skall göras som överhuvud står i mänsklig förmåga för att nedbringa olycksfrekvensen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **Mossberg**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren fru Gerda Linderot till chefen för socialdepartementet ställt följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksammat de i pressen ofta förekommande skildringarna om prygelstraff och andra brutala bestraffningsmetoder vid allmänna och privata barnhem och skyddshem och i så fall: har herr statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder genom förslag till lagstiftning eller på annat sätt för att avskaffa dessa missförhållanden inom barn- och ungdomsvården?

Då ärenden rörande barnavård inom regeringen handläggas av mig, ankommer det på mig att avge svar på interpellationen.

Interpellanten har särskilt pekat på två fall, som på senaste tiden behandlats i pressen och därigenom blivit föremål för den allmänna opinionens uppmärksamhet. I det ena fallet hade läkaren vid Göteborgs barnavårdsnämnds upptagningshem, Vidkärr, beordrat isolering under flera dagar i följd av en femårig gosse, som var intagen å hemmet. Isoleringsåtgärden innebar att gossen stängdes in på ett personalrum i hemmets sjukavdelning. De leksaker, som han fick med sig på rummet, frantogs honom sedermera, då det yppats farhågor att han skulle skada väggar och fönster genom att kasta med föremålen. Däremot fick han behålla illustrerade tidningar och bilderböcker. Anledningen till att en sådan behandlingsmetod tillgreps var, att gossen vid två tillfällen brutit sönder korraktionsvisare på läkarens bil. Det bör upplysas, att bilen vid båda tillfällena utan att vara föremål för någon tillsyn stod parkerad på barnhemmets gård.

Sedan denna händelse genom uppgifter i dagspressen kommit till allmän kännedom, satte jag mig omedelbart i förbindelse med generaldirektören i socialstyrelsen. Jag erfor därvid, att socialstyrelsen redan vidtagit åtgärder för att verkställa utredning i ärendet. Under utredningen har yttrande inhämtats från barnavårdsnämnden i Göteborg. Vid besök i Göteborg ha vidare representanter för socialstyrelsen vid sammanträde med barnavårdsnämnden ingående diskuterat läkarens åtgärd ävensom förhållandena i övrigt vid barnhemmet.

Av Göteborgs barnavårdsnämnds yttrande framgår, att nämnden ogillar den av läkaren vidtagna åtgärden att föreskriva isolering. Barnavårdsnämnden förklarar sig även beredd att tillse, att ett upprepande härav i framtiden förhindras. Barnavårdsnämnden har vidare beslutat, att disciplinära åtgärder mot barn, som äro intagna på barnhemmet, icke vidare skola få föreskrivas av ifrågakvarande läkare utan att sådana frågor skola handläggas av före-

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

ständerinnan eller vid förfall för henne av den, som svarar för hennes tjänst. Nämnden har vidare beslutat, att psykiatrisk sakkunskap i vidgad omfattning skall ställas till barnhemmets förfogande och att varje strängare disciplinär åtgärd omedelbart skall rapporteras till barnavårdsdirektören i staden. Slutligen har nämnden beslutat om anställande av barnträdgårdslärarinnor för hemmets barn.

Till barnavårdsnämndens yttrande är fogat ett särskilt yttrande av läkaren. Av detta framgår, att han icke tidigare haft anledning att befatta sig med den bestraffade gossen och att personalen under första tiden av gossens vistelse på barnhemmet icke märkt något ovanligt hos honom, utom att han befunnits vara ovanligt fantasifull och något livlig.

Först sedan gossen förövat ofoget mot bilen — för vilket läkaren lämnat en detaljerad redogörelse — hade denne fått anledning att befatta sig med honom. Av personalens uppgifter och av den — enligt läkarens uttalande — »egenartade och upprepade förseelse» som gossen gjort sig skyldig till drog nu läkaren den slutsatsen att gossen var en »psykolabil neuropat» och att man kunde »hysa tvivel om, huruvida han överhuvud är lämplig att ha bland barnen på Vidkärr».

Läkaren beordrade nu isolering, och då gossen dagen därpå, som var en lördag, enligt läkarens uppfattning icke visade några som helst tecken till ånger eller skuldmedvetande ansåg han, att gossen borde stanna kvar på rummet till nästa rond, d. v. s. på måndagen. På grund av att barnets moder kom på besök på söndagen kom saken inför offentligheten.

Läkaren framhåller, att på Vidkärrs barnhem är begreppet isolering och inläggning på isoleringsrum icke något ovanligt och uppseendeväckande. Sjukavdelningen användes i nästan lika stor utsträckning till karantän för friska barn, som kunna befaras ha blivit utsatta för smitta av epidemiska sjukdomar, och för isolering och efterbehandling av symtomfria konvalescenter efter dylika sjukdomar som för vård av sjuka. Läkaren hade inga betänkligheter i det nu aktuella fallet mot ett par dagars isolering av gossen som korrektiv för hans förseelse.

Han uttalar vidare som sin övertygelse, att gossen icke tagit ringaste skada av sin vistelse på isoleringsavdelningen utan tvärt om haft nytta därav.

Vid sammanträdet mellan representanter för socialstyrelsen och barnavårdsnämnden i Göteborg framgick — enligt en av socialstyrelsen till mig lämnad redogörelse — att nämndens ledamöter visserligen ogillade åtgärden att föreskriva isolering, men dock ansåge, att man icke hade anledning att vidtaga någon ytterligare åtgärd i ärendet utöver vad som anfördes i nämndens tidigare omnämnda yttrande. Nämndens samtliga ledamöter framhöllo att läkaren på ett synnerligen förtjänstfullt sätt under mer än 20 års tid hade skött sin befattning på nämndens upptagningshem. Med anledning av de goda omdömen, som från nämndledamöternas sida sålunda lämnades om läkarens arbete, hade de närvarande representanterna för socialstyrelsen inskränkt sig till att konstatera att den av honom vidtagna åtgärden gav vid handen synnerligen bristande omdöme. Däremot har socialstyrelsen icke ansett sig kunna påkalla något inkridande mot läkaren, i all synnerhet som det av barnavårdsnämndens yttrande framgår, att föreskrifter lämnats, som äro ägnade att förhindra ett återupprepande.

Efter att ha tagit del av handlingarna rörande händelsen på Vidkärrs barnhem och särskilt läkarens inlaga finner jag anledning understryka socialstyrelsens uttalande, att den av honom vidtagna åtgärden att på sätt som skett beordra isolering under flera dygn av en femårig gosse vittnar om synnerligen bristande omdöme. Jag har heller inte kunnat undgå att uppmärksamma som

Svar på interpellation. (Forts.)

anmärkningsvärt det faktum att gossen, som av personalen betecknats såsom varande livlig och fantasifull, efter ofoget mot läkarens bil av denne plötsligt befanns vara en »psykolabil neuropat», om vilken det kunde hysas tvivel huruvida han överhuvud taget kunde i fortsättningen vistas på anstalten.

Det andra fall, på vilket interpellanten riktat uppmärksamheten, rör förhållandena vid Stockholms stads barnavårdsnämnds barnhem vid Eolshäll. Hemmet är avsett för gossar i skolåldern med uppföranderubbningar. I dagspressen har den 19 och 20 oktober i år gjorts gällande, att på hemmet omhändertagna barn utsatts för svår kroppslig aga, som till sin natur vore att jämställa med misshandel, samt att även vissa kollektiva bestraffningsmetoder kommit till användning.

I barnhemsreglementet för Stockholms stads barnhem angivas de åtgärder, som få vidtagas såsom korrektiv mot begångna förseelser. Det framgår, att i *undantagsfall*, då andra i reglementet nämnda åtgärder icke kunna antagas få åsyftad verkan, lämplig kroppssaga, given av föreståndaren själv eller i hans närvaro, kan förekomma. Över sådan åtgärd liksom över isolering, som ej får ske för längre tid än högst ett dygn åt gången, skall särskild journal föras, vilken granskas och påteknas av den ledamot eller suppleant av barnavårdsnämnden, som av nämnden utsetts till hemmets inspektör, vid dennes besök på barnhemmet.

Redan den 1 december 1939 hade emellertid barnavårdsdirektören i Stockholm, på grund av en anmälan om påstådd aga på Eolshäll, meddelat förbud att utdela aga i form av örfilar såväl för föreståndaren som för varje annan befattningshavare på barnhemmet. Den 10 september innevarande år beslöt Stockholms stads barnavårdsnämnds anstaltsdelegerade, att aga icke skulle få förekomma vid de under nämnden lydande barnhemmen. Med anledning av tidningsartiklarna den 19 och 20 oktober innevarande år om missförhållandena vid Eolshäll tillsatte socialborgarrådet, under vars rotel barnavårdsnämndens verksamhet hör, en kommitté med uppdrag att dels utreda de i pressen framförda beskyllningarna dels fastställa förslag till uppfostringsprinciper inte bara för Eolshällshemmet utan för samtliga hem lydande under Stockholms barnavårdsnämnd. Utredningen, som pågått sedan den 21 oktober, är ännu icke avslutad. Den 29 oktober hemställde emellertid utredningen om att de 16 gossar, som ännu vistades på hemmet, skulle, medan ny- och ombyggnadsarbetena vid hemmet fullbordades, placeras på annat håll, varvid driften tillfälligtvis skulle nedläggas. Barnavårdsnämnden i Stockholm har bifallit denna hemställan.

Definitiva omdömen om vad som förekommit på Eolshällshemmet torde böra anstå tills den pågående utredningen avslutats. Därest de i pressen framkomna uppgifterna skulle vara riktiga — varom jag på sakens nuvarande stadium icke kan göra något uttalande — har enligt mitt förmenande missförhållanden av mycket allvarlig natur förelegat. Att de restriktiva föreskrifterna i stadens barnhemsreglemente under sådana omständigheter ha åsidosatts, förefaller uppenbart. Det av Stockholms stads barnavårdsnämnds anstaltsdelegerade fattade beslutet att aga icke vidare får förekomma vid under nämnden lydande barnhem är enligt min mening i hög grad tillfredsställande.

Med anledning av interpellationen har jag hos socialstyrelsen gjort förfrågningar i vad mån styrelsen hade sig bekant om även i andra fall än de här berörda på barnhem ha tillämpats bestraffningsmetoder, vilka måste betraktas som olämpliga. Dessvärre synes det förhålla sig så. Under de senare åren har socialstyrelsen vid sin övervakningsverksamhet fått kännedom om att det i ett fall förekommit att barn vägrats mat som straff för en förseelse. Till socialstyrelsens kännedom har vidare kommit att det vid tvenne barnhem förekom-

Svar på interpellation. (Forts.)

mit att barn straffats med kalldusch. Vidare har styrelsen erfarit, att vid ett barnhem kollektiva bestraffningar av en hel grupp barn har tillgripits i syfte att med straffet komma åt enstaka barn. Det är självfallet, att socialstyrelsen omedelbart ingripit mot de sålunda upptäckta missförhållandena.

Att bestraffningsåtgärder av nämnda art förekommit icke blott i av interpellanten särskilt nämnda fall utan även i andra kända fall, finner jag vara ett allvarligt samhällsont. De barn som omhändertagas på barnvårdsanstalter av ena eller andra slaget komma i regel från mindre lyckligt lottade hem. Ofta har deras hemmiljö varit fattig och glädjetom. Det är därför av yttersta vikt, att dessa barn så långt möjligt erhålla en tillfredsställande kompensation för allt det som de i sin tidigare miljö fått sakna. Jag vill i detta sammanhang understryka, att enbart ett förbud mot aga och annan fysisk misshandel icke skänker nödvändiga garantier mot missförhållanden i fråga om barnens behandling på hemmen. Där tillräcklig insikt rörande uppfostringsfrågor saknas, kunna barnen ävenledes tillskyndas psykiska lidanden genom olämpliga reaktioner från omgivningens sida. Stora krav måste därför ställas såväl på barnvårdsanstalternas utformning som på bemötandet av barnen vid deras fostran och handledning. En varm och vänlig inställning till barnen från personalens sida måste vara grundtonen i barnvårdsanstalternas verksamhet.

Emellertid måste man lägga märke till att en barnvårdsanstalt skiljer sig från den normala miljön i ett föräldrahem därigenom att anstalten rymmer en större eller mindre grupp barn från skilda hemmiljöer. Det gäller här fostran av individer i en gruppssamvaro, som måste omgivas av regler, nödvändiga för ordningen på anstalten och för den gemensamma trevnaden. Det anpassningsarbete som är huvudsaken i all uppfostran får därigenom flera friktionspunkter och blir mera komplicerat än i ett vanligt hem.

Barnvårdsanstalternas personal ställes därför inför svåra och känsliga men ofrånkomliga fostringsuppgifter. Vid barnens fostran spelar därför personalens och främst ledningens personliga egenskaper och förhållanden till barnen den största rollen. Aga, hotelser och andra liknande former av bestraffning äro i detta fostringsarbete enligt min mening icke blott verkningslösa utan även direkt skadliga. Där normala fostringsmetoder icke visa sig leda till resultat, måste orsakerna klarläggas med medicinsk eller psykologisk hjälp.

Av vad jag nu anfört torde framgå den inställning jag själv hyser till det spörsmål, som berörts i interpellationen.

Beträffande frågan, huruvida några särskilda åtgärder vidtagits eller övervägas, vill jag framhålla, att enligt min mening frågan om utbildningen och urvalet av anstaltspersonalen bör komma i främsta rummet. Det måste krävas ett visst mått av psykologiskt kunnande och av praktiskt handlag och sinne för barn hos dem, vars uppgift det är att vårda och fostra barnen på barnvårdsanstalterna. Det föreligger som bekant vissa svårigheter att erhålla lämplig personal på socialvårdsanstalterna överhuvud taget och icke minst på barnhemmen. I syfte att minska denna brist har socialstyrelsen tagit initiativ till utbildningskurser vid vilka bland annat uppfostringsmetoder för skilda fall behandlas. Denna verksamhet bör enligt min mening intensifieras.

Vidare är det av vikt att all tjänstgörande personal på barnvårdsanstalterna även som de, som enligt barnvårdslagen ha att i kommunerna öva tillsyn över anstalterna, få del av synpunkter och råd beträffande behandlingen av barn, som i olika avseenden förete beteenderubbningar. I detta syfte har socialstyrelsen utarbetat ett förslag till råd och anvisningar om behandling på barnvårdsanstalter av sådana barn. Detta förslag, som ännu icke slutgranskats av vederbörande sakkunniga, kommer inom en nära framtid att för godkännande underställas socialdepartementet. Förslaget innebär — enligt vad jag inhämtat

Svar på interpellation. (Forts.)

— att aga och all kroppslig misshandel ävensom åtgärder, som kunna tillfoga barn psykiskt lidande, komma att förbjudas. Särskild uppmärksamhet har ägnats orsakssammanhanget mellan de psykiska egenheterna hos barnen och de symtomatiska beteenderubningarna. Den allmänna regeln för behandlingen av de svårfostrade barnen är, att man icke skall aggressivt ingripa mot symtomen utan i stället sträva efter att söka förstå barnens reaktioner.

Jag vill i detta sammanhang beröra frågan om socialstyrelsens befogenhet att utfärda föreskrifter i fråga om användande av aga eller andra former för tillrättavisning på barnhem. De nuvarande bestämmelserna äro något vaga, men torde medgiva att socialstyrelsen utfärdar allmänna anvisningar i detta hänseende. Något hinder för att styrelsen därvid generellt förbjuder användande av aga och andra olämpliga bestraffningsåtgärder torde ej föreligga. Frågan om vidtagande av åtgärd i anledning av ett åsidosättande av ett dylikt förbud ankommer emellertid i första hand på barnavårdsnämnd och vederbörande länsstyrelse. Jag vill emellertid nämna, att frågan om en förstärkning av socialstyrelsens ställning på bl. a. barnavårdens område under de senaste åren aktualiserats vid styrelsens arbete för förbättringar av anstaltsvården i olika avseenden. Uppenbart är dock att en sådan förstärkning av socialstyrelsens befogenheter kan komma att medföra ett visst intrång i den kommunala självstyrelsen. Därest det dock skulle visa sig nödvändigt för uppnående av godtagbara förhållanden på det område interpellanten berört, torde enligt min mening frågan om en förstärkning av socialstyrelsens befogenheter på detta område få tagas under övervägande. I detta sammanhang vill jag understryka det ansvar och de befogenheter som enligt 42 § 1 mom. barnavårdslagen åvilas barnavårdsnämnd för att förhållandena vid barnavårdsanstalt inom kommunen äro sådana, att där intagna barn erhålla tillfredsställande vård och uppfostran. Barnavårdsnämndernas ansvar bör här framhåvas icke minst av den anledningen att de lättast kunna stå i nära kontakt med barnavårdsanstalterna och vid missförhållanden kunna påkalla biträde av länsstyrelse eller socialstyrelsen.

Jag har här icke berört de av interpellanten omnämnda ungdomsvårdsskolorna, där verksamheten numera är reglerad av Kungl. Maj:ts stadga den 28 juni 1946 för skola tillhörande barna- och ungdomsvården. Enligt 20 § i denna stadga är aga utesluten som uppfostringsmetod. Behandlingen vid dessa skolor bedrivs numera allt mer enligt läkepedagogiska metoder.

Med denna redogörelse anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellantens fråga.

Vidare yttrade:

Fru Linderot: Herr talman! De missförhållanden inom barna- och ungdomsvården som föranlett min interpellation äro allmänt kända och sedan länge föremål för uppmärksamhet och opinionsbildning. Jag är synnerligt tillfredsställd med det till alla delar positiva svar jag här fått av statsrådet Mossberg, för vilket jag tackar honom med förhoppning att herr statsrådets personliga uppfattning i hithörande frågor skall komma att genomsyra hela den offentliga verksamheten inom barna- och ungdomsvården.

De konkreta fall jag anfört rörande olämplig fostran äro ju tyvärr karaktäristiska exempel på en genomgående felaktig inställning till den för samhället så ytterst viktiga frågan om uppfostran och vård av barn och ungdom. I de båda fall jag omnämnt i interpellationen ha redan vederbörliga myndigheter vidtagit åtgärder som bringat viss rättelse, varför dessa fall kunna avföras från diskussionen. Jag vill dock påpeka, att det förbud mot aga, som Stockholms barnavårdsnämnd utfärdat, är tidsbegränsat till den 1 juli 1947, så att det verkar som om det skulle vara ett försöksförbud.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag vill emellertid beröra en synnerligen viktig del av hela problemet, nämligen frågan om lärarna, deras kompetens och deras arbetsförhållanden. Herr statsrådet framhåller, att frågan om utbildningen och urvalet av anstaltspersonalen bör komma i främsta rummet vid överväganden om särskilda åtgärder för att avskaffa missförhållandena. Jag noterar detta med särskild glädje, ty ingen lagstiftning och inga reglementen kunna medföra önskad verkan, om inte lärare och övrig personal ha utbildning och personliga kvalifikationer som möjliggöra en riktig fostran och vård av de barn som anförtros dem.

Jag vill inte uttala något allmänt klander gentemot lärarkåren. Lärarna ha ett svårt arbete, och det stora flertalet utför säkerligen under stora personliga uppoffringar sin gärning efter bästa förstånd och samvete. Det är emellertid i fråga om utbildningen och urvalet det ofta brister. Denna fråga ligger ju dock på områden utanför socialdepartementets kompetens, varför jag icke i detta sammanhang anser mig närmare böra diskutera densamma. Jag vill dock begagna tillfället att gentemot lärarkåren i allmänhet framhålla att kollektiva yttranden av kärsolidaritet när enskilda lärare kritiseras för misshandel av barn är en missriktad solidaritet. När sålunda Stockholms folkskolors ombuds-församling fördömer artiklar i pressen rörande de ruskiga förhållandena vid Eolshäll så gör detta uteslutande ett pinsamt intryck. Jag har med min interpellation icke velat ifrågasätta någon enskild lärares heder, och detta har ej heller varit fallet i de tidningsartiklar vilka föranlett min interpellation. En lärare kan ju vara utomordentlig som person och lärare men ändå vara fullkomligt olämplig att handhava vården av svåruppfostrade barn. Då skall man låta detta vara detta och icke i missriktad solidaritet med en kollega lägga hinder i vägen för en utveckling till humanitet som säkerligen lärarpersonalen i allmänhet också önskar. Det är icke värdigt vårt demokratiska samhälle att bibehålla medeltida barbariska metoder när det gäller barnavård och uppfostran. En av våra främsta experter på detta område, skolöverläkaren vid Stockholms folkskolor doktor Urban Hjärne, uttalade sig senast den 20 november i år i Morgontidningen. Doktor Hjärne ansåg en lagändring synnerligen önskvärd och förmenade, att då kroppssaga för länge sedan avskaffats vid läroverken kan den inte vara nödvändig i folkskolan. Doktor Hjärne underströk särskilt att det är nödvändigt att avskaffa både själslig och kroppslig misshandel. Ett hänfullt uttryck, ett hänfullt ord, bara några spydiga anspelningar kunna vara tillräckliga att för långa tider stänga all kontakt mellan lärare och elever. Doktor Hjärne har en stor mission att fylla exempelvis vid Alviks folkskola i Stockholm.

Husagan såväl som prygelstraffet som rättslig strafform avskaffades i Sverige för snart hundra år sedan. Men ännu är det enligt trovärdiga uppgifter bortåt två tredjedelar av alla svenska föräldrar som använda prygel mot sina barn.

Barnen äro rättslösa gentemot de vuxna. Var finns den instans dit de kunna vända sig vid övergrepp? En lärare slår ett barn; beklagar barnet sig hemma häröver, så vankas det ny åthutning för att barnet inte skött sig bättre. Den som kommer hem för att få skydd och hjälp möts i stället av en förutfattad mening att den vuxne alltid har rätt. Det borde finnas en instans, dit barnen kunde vända sig utan fruktan, en instans som verkligen gav barnen det skydd, som de tydligen behöva gentemot många av sina vårdare eller uppfostrare. Åtminstone borde vi ha denna instans till dess alla fostrare fått de nödvändiga kunskaperna i barnpsykologi. — I detta sammanhang skulle jag vilja fästa uppmärksamheten vid att barnhemsbarnen i detta land verkligen skulle behöva röna litet större omtanke från socialdepartementets sida. Jag tror, att det skulle kunna ske, om de som ha hand om denna avdelning litet mera ägnade

Svar på interpellation. (Forts.)

sin tid åt dem. Emellertid ligger en del av dessa frågor till dels utanför socialdepartementets uppgifter. Men statsrådet Mossberg borde intressera sig för arbetsförhållandena i de skyddshem och skolor, vilkas ärenden handläggas av socialdepartementet. Tjänstgöringstid och arbetsförhållanden för lärarkåren vid dessa skolor äro högst otillfredsställande, och detta är en av de främsta orsakerna till de övergrepp som begås mot eleverna. Statsmakterna få lov att taga sin dryga del av ansvaret, ty framställningar i ärendet ha icke saknats.

I skyddshemsutredningens betänkande 1945 konstaterades, att »endast i mindre omfattning ha verkligt förstklassiga krafter sökt sig till skyddshemsarbetet... Den långa arbetstid som fortfarande är regel vid anstalterna torde ha ett visst avskräckande inflytande... Att f. n. ytterligare höja lönerna för personalen vid skyddshemmen för att därigenom påverka rekryteringen synes inte vara genomförbart.» I stället rekommenderas, såsom statsrådet Mossberg sade i dag, att man ger den personal som kan erhållas så god skolning som möjligt. Men för att tillgodogöra sig en skolning erfordras tid. Den lärarkår, som skall ha hand om särskilt svårhanterliga barn, bör väl för det första vara specialutbildad för sitt svåra värv, för det andra ha kortare arbetstid och för det tredje ha mindre klasser än de ordinarie skolklasserna. Men under vilka förhållanden arbetas det nu?

Vid tillsättande av dessa tjänster går man efter högsta kunskapsbetyg. Specialutbildning eller särskild häg för denna art av arbete tages mindre hänsyn till. Arbetstiden vid folkskolorna är 30 grundtimmar per vecka. Vid Stockholms observationsklasser har man icke mer än 24 timmar per vecka. Men på skyddshemmen, där man har svårfostrade barn tillsammans med efterblivna och sinnesslöa, består arbetstiden av 60 grundtimmar per vecka. Sommartid kan den gå upp till 90 timmar per vecka. Var tredje vecka — det har jag åtminstone hört från ett av dessa skyddshem — har läraren jour, vilket betyder att läraren är ansvarig för eleverna dygnet runt. Han skall övervaka bäddning, städning, tvättning m. m. Efter arbetets slut klockan 18 skall han se till, att eleverna ha lämplig sysselsättning, se till att ljuset släckes, gå rond i sovsalarna, väcka sängvätarna på bestämda tider och mycket annat — allt detta utöver den direkta lärartjänsten. Han skall vikariera vid annan lärares sjukdom eller ledighet enligt kontraktet. Här kan man verkligen tala om slavkontrakt. Var skall man då taga tid till skolning, den skolning som lärarna faktiskt icke ha fått vid seminarierna utan som ordnas av socialstyrelsen, varvid det anbefalles att lärarna skola tillgodogöra sig den på sin fritid?

Vilka är det som hålla ut med denna arbetsbörda? Jo, de robusta, just de som taga till rottingen vid förseelser. De som verkligen vilja ersätta föräldrarna orka icke. Man måste instämma med den lärare, som sade: »Man vanvårdar barnen genom att vanvårda pesonalen.»

Bostadsförhållandena på flera skyddshem äro också under all kritik, både för lärare och elever. Jag vill livligt understryka vad statsrådet Mossberg sade, att just de småttingar och ungdomar, som komma till skyddshemmen, äro barn från fattiga och trångbodda hem. Nästan undantagslöst komma de från sådana. Just för att vinna dem och få dem mera anpassade för samhället skulle man placera dem i ljusa, rymliga och angenäma lokaler. Men i stället äro dessa kasernlika och kalla. Detta gör icke lärarnas uppgift lättare.

Jag ber att få säga ett par ord också om avlöningsförhållandena för lärarna. Dessa äro placerade två lönegrader högre än de vanliga folkskollärarna. Men kompensationen är knapp med hänsyn till det oerhörda merarbetet och svårigheten i arbetet. Extraarvode för slöjd eller fortsättningsskola utgår icke. Jul- och påsklov existera icke. Extralärare ha 15 dagars semester, e. o. lärare 25 dagar. Först vid fyllda 40 år komma de fram till 35 dagars semester. Det

Svar på interpellation. (Forts.)

bör icke förundra någon, att fluktuationen bland lärarpersonalen vid skyddshemmen är mycket stor och att de verkligt intresserade återgå till den vanliga folkskolläraryrkesbefattningen.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få tacka statsrådet Mossberg för det positiva svaret. Jag hoppas, att detta kommer att avspegla sig i omedelbara förbättringar, vilka jag genom min interpellation velat aktualisera.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att göra ett påpekande med anledning av vad interpellanten sade angående skyddshemmen. Men dessförinnan skulle jag vilja säga några ord av mera allmän natur.

Jag vill erinra om att riksdagen i våras, fattade beslut att benämningen »skyddshem» skulle utbytas mot benämningen »skolor tillhörande ungdoms- och barnavården». Det låg en social tanke bakom denna ändring. Man ville för det klientel, som är intaget på dessa anstalter, få bort den socialt deklarerande beteckningen skyddshem. Jag vill uttrycka en förhoppning om att man i den offentliga debatten skall ta detta önskemål ad notam och använda beteckningen skolor om dessa anstalter i framtiden. Detta var alltså bara ett allmänt påpekande.

Sedan har jag icke så mycket att i sak invända mot vad interpellanten här anförde om arbetsförhållandena för personalen vid skyddshemmen. Jag förmodar emellertid, att den omständigheten att interpellanten så pass utförligt uppehöll sig vid dessa förhållanden berodde på okunnighet om det utredningsarbete som för närvarande pågår på detta område. Jag vill därför framhålla, att redan tidigt i våras särskilda sakkunniga tillkallades inom socialdepartementet för att ta upp just arbetstids- och löneförhållandena för den personal, som är sysselsatt vid skolorna, tillhörande ungdoms- och barnavården. Vi ha nämligen inom departementet noggsamt uppmärksammat den synnerligen tunga arbetsbörda, som vilar på denna personal. Denna utredning pågår nu sedan i våras. Dels bedrivs den som en allmän undersökning av tjänstgörings- och avlöningsförhållanden, dels har därutöver statens organisationsnämnd inkopplats i utredningsarbetet för att man även ur teknisk och praktisk synpunkt skall få den mest ändamålsenliga arbetsfördelningen vid skyddshemmen. Jag vill sluta med att säga, att det är min förhoppning, att den utredning, som alltså sedan tre fjärdedels år pågår inom socialdepartementet, skall kunna resultera i ett förslag till nästa års riksdag.

Herr **Fahlman**: Herr talman! Med längre eller kortare mellanrum får riksdagen ta upp till behandling frågan om agans lämplighet eller icke. Statsrådets uppfattning vittnar om en berömvärd inställning, vilken emellertid tyvärr icke utan allvarliga vådor för en fostran till goda och ansvarsställande människor kan praktiskt genomföras. Jag skulle vilja fråga: Kan det vara lämpligare att anmäla ett barn för barnavårdsnämnden än att försöka med en lindrigare form av aga för att komma till rätta med ett eller annat begånget pojkestreck? Jag är alldeles övertygad om att om vi se problemet från statsrådets utgångspunkt, vilket väl innebär att man skulle släta över och försöka tala till rätta, komma vi icke att fostra några särskilt lämpliga medborgare. Det är enligt min övertygelse ett mycket olämpligt sätt på barnhem, där man icke har vare sig kvalitativt eller kvantitativt tillräckligt stor personal. Jag anser, att det sätt på vilket vi kommit in på detta spörsmål icke är så synnerligen lämpligt. Om man har att göra med ett kollektiv av barn, där man vet, att smittan är avsevärd, så kan man säkerligen icke komma till rätta med hela detta kollektiv, som skall uppfostras, om barnen äro på det klara med att de

Svar på interpellation. (Forts.)

kunna göra alla möjliga pojkstreck utan obehagliga efterräkningar. Vi se nog alltför ideellt på detta spörsmål.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av ett ingenjören Roland Nordström beviljat lån;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av premierna till vissa värnpliktiga m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en särskild utbildningskurs för sinnesslölarare våren 1947.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 287, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrade grunder för statsbidrag till kuratorsverksamhet i abortförebyggande syfte.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr talmannen meddelade härefter, att enligt överenskommelse, som träffats mellan kamrarnas talmän, ifrågavarande gemensamma omröstning komme att äga rum vid plenum onsdagen den 11 innevarande december.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 333 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 oktober 1946, föreslagit riksdagen godkänna i nämnda statsrådsprotokoll framlagda grunder för en allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, bland annat, att nuvarande system med ortsdifferentierade löner skulle bibehållas i den omfattning, som angivits i berörda statsrådsprotokoll.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade riksdagen till behandling förehäft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gränebo m. fl.* (I: 372) och den andra inom andra kammaren av herr *Pehrsson-Bramstorp m. fl.* (II: 567) hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte dels besluta, att dyrortsgrupperingen av lönerna för statens befattningshavare skulle avvecklas på så sätt, att med tidsintervaller på två år, räknat från ikraftträdandet av den i propositionen föreslagna löneregleringen, lägsta ortsgrupp flyttades upp i närmast högre, samt att de inom ortsgrupp 5 utgående lönerna, intill dess avvecklingen genomförts, icke skulle undergå någon annan höjning än som betingades av bestämmelserna om rörligt tillägg.

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

I en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Spånstad *m. fl.* väckt motion (II: 566), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att rörligt tillägg å de till statens befattningshavare utgående lönerna skulle beräknas på ett belopp av högst 900 kr. för månad.

Utskottet hemställde:

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 372 och II: 567 besluta, att vid en allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst *m. fl.* systemet med ortsdifferentierade löner skulle bibehållas i den utsträckning, som förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 oktober 1946,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 566 besluta, att vid nämnda lönereglering tjänstemännen skulle tillförsäkras rörligt tillägg å den del av månadsavlöningen, som ej överstege 1 200 kronor.

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 oktober 1946 i övrigt framlagda grunderna för löneregleringen;

II. att motionerna I: 373 och II: 565 måtte anses besvarade med vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Gränebo*, *Gustav Emil Andersson*, *Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 372 och II: 567 besluta, att vid en allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst *m. fl.* systemet med ortsdifferentierade löner skulle under en övergångstid successivt avvecklas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen förordats,

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 566 besluta, att vid nämnda lönereglering tjänstemännen skulle tillförsäkras rörligt tillägg å den del av månadsavlöningen, som ej överstege 900 kronor,

c) med bifall — — — för löneregleringen;

II. att motionerna — — — reservanterna anfört.

2) av herrar *Andrén*, *Malmberg* i Skövde, *Holmström* och *Sefve*, vilka ansett, att viss del av utskottets motivering bort utgå.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Rubbestad**: Herr talman! Den fråga beträffande tjänstemännens lönerreglering, som vi nu gå att fatta beslut i, är säkerligen den största, som vi i det hänseendet haft under många årtionden. Den ekonomiska innebörden av denna lönerreglering är nämligen, att utgifterna till löner för statens tjänstemän ökas med i runt tal 200 miljoner kronor per år. Den sammanlagda kostnaden för samtliga löner enligt detta förslag utgör 833 miljoner kronor per år. Som jämförelse kan jag nämna, att enligt det nya skatteförslag, som skatteberedningen framlagt i dessa sista dagar, uppgår den statliga inkomstskatten för fysiska personer med 1945 års taxering som underlag till sammanlagt knappast 800 miljoner kronor. Lönerregleringen innebär alltså, att icke ens samtliga statsskatter från fysiska personer komma att räcka till för att täcka statens utgifter för statstjänstemännens löner. Det är klart, att en hel del av dessa tjänstemän äro anställda vid de s. k. affärsdrivande verken och få sin avlöning därifrån, men man kommer icke ifrån det faktum, att denna löne-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
reglering medför utgifter för staten av en mycket betydande storleksordning. Jag vill erinra om att endast för ett fåtal år sedan slutade det samlade avlöningsbeloppet för statstjänstemännen vid cirka 400 miljoner kronor om året.

Denna lönereglering har ju föregåtts av förhandlingar mellan representanter för statstjänarna och vissa av Kungl. Maj:ts utsedda personer, en slags förhandlingskommitté, och det är ju självklart, att denna kommittés ståndpunkt måste ha ett visst inflytande på riksdagens ställningstagande. Man bör naturligtvis tillmäta denna förhandlingsart det vitsord den förtjänar, men faktum är ändå, att denna förhandling har resulterat i ett förslag som av stora grupper av statstjänare icke accepterats. Sålunda har statsutskottet fått en skrivelse från Skaraborgs läns statstjänstemannaförening, däri man förklarar, att man för sin del icke kan godkänna den ståndpunkt, som statstjänarnas representanter intagit vid dessa förhandlingar. Nämnda statstjänstemannaförening har som protest anmält sitt utträde ur Sveriges statstjänstemannanämnd, och i samband med utträdet, som skedde den 20 oktober 1946, har denna tjänstemannaförening gjort bland annat följande kraftiga uttalande angående den punkt i här föreliggande löneregleringsförslag, som vi reserverar särskilt riktat oss emot:

»Propositionen innebär förslag om en sänkning av dyrortsgruppernas antal från 9 till 5 samt en sänkning av den horisontella spännvidden från principiellt omkring 24 % till 16 %. Propositionen grundar sig dels å 1943 års dyrortsskommittés betänkande och dels å resultatet av förda förhandlingar med vederbörande personalgruppers huvudorganisationer. Men dessa båda underlag för propositionen äro icke bärkraftiga. 1943 års dyrortsskommitté har själv i olika sammanhang förklarat sig icke vara i stånd att uppbygga ett dyrortssystem på allmängiltiga exakta grunder. Ledningarna för personalgruppernas huvudorganisationer äro förlagda till Stockholm. Motsättningarna i dyrortsfrågan emellan Stockholm och landsorten innebära jäv mot personalgruppernas ledning att som delegerad part föra förhandlingar om dyrortsgrupperingen för landsortens räkning. Landsorten för talan för orter, som äro billiga på grund av låg levnadsstandard. Stockholm är landets dyraste ort på grund av sin höga levnadsstandard.

Om propositionen godkännes av riksdagen kommer dyrortsgrupperingen att fastslås i avlöningssystemet för en ny löneregleringsperiod med därav alstrad ökad bitterhet emellan landsortens fattiga befolkning samt herrefolket i Stockholm och dess rika drabantorter. Och tjänsterna i lägre ortsgrupperna bli allt svårare att besätta. Dyrortsgrupperingens kräftböld bör bortopereras ur samhällskroppen. En radikalare utjämning kan utan svårighet ske i samband med den förestående löneregleringen, som tillförsäkrar alla löntagare avsevärd löneförbättring även om dyrortsgrupperingen helt slopas.»

Detta var alltså ett vittnesbörd från landsbygdens tjänstemän. Jag vill meddela, att detta icke är något, som kommer från ansvarslösa medborgargrupper, som icke veta vad de säga, utan det är undertecknat av en landskamrerare, som ju bör veta vad han säger.

Det är självklart, att vi, som representera landsbygden, sålunda framför allt det parti jag tillhör, naturligtvis vilja verka för att landsbygdens tjänstemän vederfaras litet mera rättvisa än som blir fallet, därest utskottets förslag nu skulle bifallas. Vi känna till hur det var, då riksdagen i fjol tog ståndpunkt till principfrågan, huruvida dyrortsgrupperingen fortfarande skall existera eller om den bör slopas. Det var mycket delade meningar om den saken i denna kammare. Bland dem som yrkade på att dyrortsgrupperingen helt skulle försvinna, voro vi bondeförbundare, och det är självklart, att vi alltfört ha denna uppfattning.

Allmän löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Det har visat sig, att skillnaden mellan levnadskostnaderna på de olika orterna blivit så mycket mindre, att det efter denna sammanpressning icke längre föreligger någon anledning att ha ett dyrortsgraderat lönesystem. Då man förra gången genomförde en löneroglering för statstjänarna, företogs det också en undersökning om skiljaktigheterna i fråga om levnadskostnaderna, och det konstaterades då, att skillnaden mellan levnadskostnaderna inom högsta och lägsta ortsggrupperna var 48 %. Man gick då in för ett lönesystem, som byggdes upp på det sättet, att det blev en löneskillnad mellan högsta och lägsta ort av 25 %. Nu har man gjort en ny kostnadsberäkning i fråga om levnadskostnaderna. Den visar en skillnad av cirka 20 % enligt de metoder, som dyrortskommittén tillämpat. Trots minskningen från 48 % till 20 % har man icke gått på samma linje som vid föregående löneroglering, då man tog hälften av skillnaden. Detta skulle ha inneburit en löneskillnad av högst 10 %. Men man har gått längre och fastställt 16 % som norm för löneskillnaden. Och hur verkar nu detta i praktiken? Om man ser efter vad befattningshavare i ortsggrupp 1, alltså på rena landsbygden, få och vad befattningshavare i Stockholm få, visar det sig, att i kronor räknat blir skillnaden, trots sammanpressningen från 25 % till 16 %, större nu än vid föregående löneroglering. Ett skrivbiträde hade då 672 kronor mindre i ortsggrupp A, alltså i lägsta ortsggrupp, än ett skrivbiträde i Stockholm. Men hur blir det enligt det nya förslaget? Jo, om man inräknar tillägget av 6 %, som är avsett att utgå, blir skillnaden i stället för 672 kronor 708 kronor. Ett kontorsbiträde på landsbygden hade 768 kronor mindre än ett kontorsbiträde i Stockholm. Nu ökas skillnaden till 804 kronor. Löneskillnaden för en banvakt var då 816 kronor, nu har den ökat till 852 kronor. Ett kanslibiträde hade 912 kronor mindre på landsbygden, nu får hon 948 kronor mindre. En småskollärlarinna hade 1 008 kronor mindre, nu 1 020 kronor mindre. För en folkskollärlare i 15 lönegraden var skillnaden förra gången 1 296 kronor; nu har den blivit 1 320 kronor. För en folkskollärlare i 17 lönegraden var skillnaden 1 416 kronor; nu har den stigit till 1 464 kronor. Det är självklart, att vi som vilja bevaka landsbygdens intressen icke kunna vara med om ett system som visar en sådan utveckling. Vi äro på det klara med att det måste bli ett krafttag för att få rättelse till stånd.

Vi ha nog litet var lagt märke till skadeverkningarna av dyrortsggrupperingen. Alla som ha kunnat få anställning i storstäderna ha flyttat dit, tack vare de höga löner och de stora förmåner, som där komma vederbörande till del. Det har ständigt varit en ström från landsbygden till städerna, där det på grund härav har uppstått stora problem. Storstäderna ha fått ordna sin bostadsfråga på ett annat sätt och vidtaga åtskilliga åtgärder, under det att landsbygden mer och mer avfolkats. Att dyrortsggrupperingen i det avseendet spelat en betydande roll torde vi säkerligen alla vara eniga om. Därför menar jag, att vi måste sträva efter att motverka detta oriktiga system.

När man nu i fråga om dyrortsggrupperingen kommit fram till en skillnad av 20 %, har man enligt vår uppfattning tillämpat mycket bristfälliga metoder. Sålunda har man bl. a. räknat med posten skatter, och denna skattepost har spelat en stor roll. För en kommun i Älvsborgs län, en kommun med det billigaste skatteläget, redovisas i dyrortskommitténs betänkande skatten för en normalfamilj till 346 kronor, medan för en kommun i Norrland, Gällivare kommun, motsvarande siffra är 782 kronor. Det föreligger alltså en skillnad bara på denna post av över 400 kronor. Det är självklart, att i Gällivare få skattebetalarna en hel del förmåner, såsom vatten och avloppsledningar, gatubelysning och åtskilligt annat. Invånarna i kommunen i Älvsborgs län däremot ha inga sådana förmåner. Där ligga vägarna i mörker om kvällarna, och var och en får skaffa sig sin egen belysning. Man borde därför koppla

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
bort posten skatter, i all synnerhet kommunalskatterna, ur indexberäkningen, om man vill att resultatet skall bli rättvisande, och i fråga om många andra poster i dyrortskommitténs klassificering av de olika orterna hålla icke jämförelserna vid en närmare granskning. Det är helt säkert så, som två av reservanterna i dyrortskommittén göra gällande, att när man betraktar alla de synpunkter och förhållanden, som inverka på dyrortsgrupperingen, förefaller det som om det icke vore någon nämnvärd skillnad mellan de olika orterna. Det är detta vi från vårt håll också säga i reservationen.

När det nu gäller en avveckling av dyrortsgrupperingen, är det givet, att om man vill ha bort detta system ingenting är lämpligare än att saken ordnas i samband med den nya löneregleringen. Då kan det hela genomföras utan att det behöver ha de svåra ekonomiska verkningar, som eljest skulle bli fallet. Vi ha i vår reservation sökt anvisa vissa vägar för ändamålet. Vi ha gått in för att ingen skall behöva få minskning av sin lön utan att alla skola bibehållas i nuvarande löneläge, det provisoriska tillägget inberäknat. De som i våras i Stockholm fingo 660 kronors tillägg skulle alltså få behålla detta. Men vi vilja försöka successivt lyfta upp de lägre ortsgruppernas löneläge till det för I-ort gällande löneläget. Detta skulle tillgå så, att efter två år skulle ortsgrupp 1 lyftas upp till ortsgrupp 2, att efter ytterligare två år dessa två ortsgrupper skulle flyttas upp till ortsgrupp 3, o. s. v. undan för undan. Efter åtta år skulle alla orters löner vara desamma som lönerna i Stockholm. Det är givet, att detta måste ha ekonomiska verkningar. Men anordningen bleve under de första åren synnerligen gynnsam ur ekonomisk synpunkt. Den medför nämligen en besparing under de närmaste fyra åren på i runt tal 53 miljoner kronor. Efter dessa fyra år börja givetvis kostnaderna att successivt ökas, och efter åtta år bli kostnaderna enligt reservationen ungefär 13 miljoner högre än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Men under avvecklingsperioden kostar det ingenting, utan det blir i stället en behållning av omkring 20 miljoner kronor, som man har till godo år 1955, då det nya systemet skall kunna börja tillämpas i full utsträckning. Jag tycker att detta är ett förslag som borde kunna accepteras. Ingen blir tillbakasatt, utan alla få behålla den nu utgående lönen, och därutöver få befattningshavarna i de lägsta dyrorterna ganska betydande förmåner, som så småningom göra dem jämställda med befattningshavarna i de högre dyrorterna.

Vi ha även tagit upp ett par andra frågor i vår reservation. Det gäller främst det rörliga tillägget. Såsom alla i denna kammare känna till utgår för närvarande det rörliga tillägget med visst procenttal, beräknat på grundlönen. Det är vidare stadgat att tillägget inte får beräknas på högre grundbelopp än 900 kronor i månaden. I propositionen föreslås nu att det maximibelopp på vilket det rörliga tillägget får beräknas skall höjas till 1 200 kronor i månaden. Detta skulle bland annat innebära, om jag nu skall nämna några exempel, att en tjänsteman med en lön av 4 800 kronor — vilket är ungefär den lön som en banvakt på landsbygden uppbär — får ett rörligt tillägg, beräknat efter 6 procent, av 288 kronor per år. Men en lektor, som kommer upp till en lön av omkring 14 400 kronor, får ett rörligt tillägg av 864 kronor, alltså mer än det tredubbla. I den mån procenttalet stiger, ökas givetvis denna spännvidd mer och mer. Vi anse inte detta vara riktigt. Vi anse att det är lika svårt för en familj med låg inkomst att klara ökade levnadsomkostnader som för en familj med hög inkomst. Det torde för övrigt vara svårare för den lägre inkomsttagaren att klara de ökade levnadsomkostnaderna. Vi ha därför inte kunnat godtaga det föreslagna beräkningssättet för det rörliga tillägget. Vi framhålla i vår reservation att vi anse det riktigare att konstruera det rörliga tillägget så att det utgår med samma belopp för alla ortsgrupper och

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 för alla löneklasser. Det system som man nu vill gå in för skärper alltför mycket de redan existerande orättvisorna. På grund härav yrka vi att det rörliga tillägget skall beräknas på ett belopp av högst 900 kronor per månad.

Jag väntar mig nu den invändningen mot vår ståndpunkt att penningvärdet dock har förändrats och att det därför är skäligt att det rörliga tillägget höjes. Men man skall komma ihåg att ändringen i penningvärdet även tar sig uttryck i förhöjd grundlön, varigenom det rörliga procentberäknade tillägget automatiskt höjes.

Vi ha i vår reservation även tagit upp frågan om sjukvårdskostnaderna. Såsom kammarens ledamöter kunna finna av utlåtandet har frågan om sjukvårdskostnaderna för tjänstemännen inte kunnat lösas av förhandlingsdelegationen, utan den har uppskjutits till dess man tagit ståndpunkt till lönefrågan, då nya förhandlingar skola äga rum. Inom det parti jag tillhör mena vi att en sådan detalj borde kunna ordnas samtidigt med att lönefrågan löses. Det blir säkerligen svårare att komma överens med tjänstemännen, sedan löne reglementet en gång fastställts, och det hade därför enligt vår mening varit lyckligare om kommittén redan nu kunnat taga ståndpunkt till frågan. Vi ha därför uttalat i vår reservation att när sjukvårdsfrågan i allmänhet nu är föremål för riksdagens prövning, böra statstjänstemännen icke komma i särställning, utan de böra få finna sig i att bli inordnade under samma system som svenska folket i allmänhet.

Ja, herr talman, det är i stort sett dessa synpunkter som vi framlagt i vår reservation, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr **Malmberg** i Skövde: Herr talman! Talarlistan är lång, och jag skall därför för min del i huvudsak begränsa mig till att yttra några ord om den reservation, som fogats till utskottets utlåtande av herr Andrén m. fl. Innan jag gör detta, skall jag emellertid i anknytning till utskottets utlåtande framföra ett par allmänna synpunkter.

Jag vill särskilt betona utskottets framhållande av att statsmakterna äro obundna av de överenskommelser med personalorganisationerna som kommittén har ingått. Samtidigt framhåller emellertid utskottet att ett resultat som uppnåtts vid partsförhandlingar i och för sig är av väsentligt värde, som i möjligaste mån bör tillvaratagas vid statsmakternas slutliga ställningstagande i löne regleringsfrågan. Inte minst med hänsyn härtill finner jag mig kunna ansluta mig till utskottets ställningstagande även i fråga om dyrortsgrupperingen. Såvitt jag vet finns det inte heller någon reservation till löne kommitténs betänkande, utan man synes av handlingarna att döma ha varit ense inom kommittén om det förslag som föreligger, och på vilket utskottets utlåtande är grundat.

Vad beträffar den reservation som jag anslutit mig till gäller den ett avsnitt av utskottets motivering. Det är ett kort stycke, och jag skall be att få citera det i dess helhet. Det lyder på följande sätt: »I samband med ställningstagandet till frågan om den nya lönenivån har utskottet övervägt vissa spörsmål om de prestationer, för vilka lönerna skola anses utgöra vederlag. Det har därvid närmast varit fråga om socialpedagogiska åtgärder, som komma att åvila exempelvis lärarpersonal i samband med barnbespisning. Utskottet förutsätter, att dylika arbetsuppgifter icke skola förenas med särskild gottgörelse eller särskilt lönetillägg.»

Till belysning av denna fråga vill jag högst summariskt erinra om förhållandena vid folkskollärarkårens inordnande i det statliga lönesystemet. Tidigare var lärarlönen en minimilön. Det stod de enskilda kommunerna fritt att bevilja särskilda tillägg, och i mycket stor utsträckning tillämpades också — av skäl, som jag i detta sammanhang inte skall gå in på — ett system med till-

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
lägglöner ute i skoldistriktet. När sedan denna kår inordnades i det statliga lönesystemet, blev det direkt förbud för kommunerna att bevilja sådana tillägg, och det fastställdes i författningarna liksom i distriktens folkskolereglementen, vilka arbetsuppgifter som personalen skulle fullgöra för den fastställda lönen.

Utskottet har vid ärendets prövning också ingått på en bedömning av lönebeloppen. Utskottet anför mycket summariskt det resultat, som utskottet kommit till: »Beloppen i de nya löneplanerna ha givetvis varit en huvudfråga under förhandlingarna med personalorganisationerna. Utskottet har icke ansett sig böra framställa erinran mot förhandlingsresultatet i denna del.» Utskottet har alltså, såvitt jag kan bedöma, anslutit sig till de ståndpunkter som intagits i den kungl. propositionen liksom till de ståndpunkter som intagits av de förhandlande parterna. Därvidlag har såvitt jag vet inte förutsatts någon förändring i fråga om de arbetsuppgifter, som skola åvila befattningshavarna.

När sedan utskottet kommer fram till den punkt, till vilken reservationen är anknuten, bryter man ut en viss grupp och gör därvidlag ett mycket kategoriskt uttalande. Jag finner detta anmärkningsvärt, då såvitt jag kan bedöma detta uttalande inte har något som helst samband med handlingarna i ärendet i övrigt. Jag vill också påpeka, att med den formulering utskottet givit uttalandet, har detsamma fått en mycket vid omfattning och innebörd. Det talas om att det närmast varit fråga om socialpedagogiska åtgärder, och detta exemplifieras med ett särskilt avsnitt, nämligen barnbispisningen. Vi känna alla till att dessa socialpedagogiska åtgärder fått en ganska betydande omfattning. Vi ha barnbispisning, skolhälsovård, koloniverksamhet och andra liknande anordningar. Det är också klart för oss alla att dessa socialpedagogiska åtgärder och anordningar komma att utbyggas under de kommande åren. Jag har mig bekant, att 1940 års skolutredning har sysslat med de spörsmålen. Om jag är riktigt underrättad, kommer man att föreslå att för alla elever inom den obligatoriska skolpliktstidens ram skola genomföras sådana anordningar utan behovsprövning. De komma sålunda i fortsättningen att gälla inte bara folkskolans lärare utan även andra lärarkategorier. Det är mig angeläget att betona, herr talman, att jag för egen del och jag skulle tro huvudparten av folkskolans lärarpersonal har en klart positiv inställning till dessa åtgärder och finna dem ur skilda synpunkter väl motiverade. Det förhåller sig också så att man från lärarkårens sida gjort betydande insatser på detta område. Man kan nog utan överdrift säga, att i de allra flesta fall har just lärarpersonalen tagit initiativet till anordnande av exempelvis barnbispisning eller koloniverksamhet.

För närvarande tillämnar man olika utvägar beträffande ersättningar och kompensation för mera omfattande verksamhet från lärarnas sida på dessa områden. I vissa fall medger man minskning av undervisningsskyldigheten, och i andra fall utgår direkt ersättning, som sålunda utbetalas av kommunerna. Jag skulle vilja från utskottets talesman få ett förtydligande av den sista meningen i det nu aktuella stycket i utskottets motivering. Det heter där: »Utskottet förutsätter, att dylika arbetsuppgifter icke skola förenas med särskild gottgörelse eller särskilt lönetillägg.» Jag har icke fullt klart för mig vad utskottet menar, om det avser förbud mot att ge sådan ersättning av statsmedel eller om det är generellt förbud att på något sätt lämna gottgörelse för de arbetsprestationer det här är fråga om. Jag kan icke finna annat än att detta spörsmål, icke minst ur principiell synpunkt, har en sådan räckvidd, att det bör bli föremål för särskild prövning. Enligt vad jag erfarit av en ledamot av lönekommittén fortsätter man där arbetet, och i denna andra etapp kommer man att särskilt pröva just omfattningen och utformningen av de arbetsuppgifter, som skola åvila de skilda kategorierna. Ifrån kommittén har man således att vänta sakligt underlag för en verklig realprövning av denna fråga, om ersättning skall

Allmän löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
utgå eller icke och — om ersättning skall utgå — i vilken form och i vilken omfattning. Jag finner alltså, herr talman, att det finns verkligt starka skäl för att detta uttalande i utskottets motivering på denna punkt bör utgå. Frågan kommer åter, och då föreligger det vederbörligt material och man kan ta ståndpunkt på *sakliga* grunder. Med hänsyn till detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som i ärendet är anförd av herr Andrén m. fl.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den förste ärade talaren i denna debatt gjorde i början av sitt anförande två konstateranden. Det ena var, att den lönerogleringsfråga, som vi nu behandla, torde vara den största, som någonsin på en gång har behandlats i riksdagen. Det andra var, att de resultat, som nu föreligger på riksdagens bord, ha framgått ur förhandlingar mellan representanter för statsmakterna och tjänstemännens organisationer.

Jag är angelägen att instämma i båda dessa konstateranden. Det torde vara riktigt, att denna lönerogleringsfråga såväl i fråga om de samlade utgifterna för statsverket som i fråga om det ekonomiska resultatet för de anställda individuellt är den största, som på en gång förekommit. Att så är förhållandet är emellertid beroende på den eftersläpning i lönehänsende, som de statsanställda kommit uti.

Det andra förhållandet, nämligen att resultatet har framkommit efter förhandlingar, är ju för mig ett så pass viktigt konstaterande, att det föranleder mig att fatta mig ganska kort. Eftersom förhandlingsresultatet accepterats av Kungl. Maj:t och även av det stora flertalet av statsutskottets ledamöter, och då jag nu har att företräda statsutskottet, är det ju klart, att jag kan nöja mig med en hänvisning till att det är ett förhandlingsresultat. Jag behöver icke gå in på resultatets detaljer. När man accepterar en uppgörelse, som föreligger, är det klart, att man också godtager detaljerna i förslaget. Jag tror också, att efter de ganska uttänjda debatter i lönefrågorna som förekommit i riksdagen under de senare åren, är det icke så nödvändigt att här uppehålla tiden med ett längre anförande. Jag skall emellertid med anledning av de två anföranden som här hållits i denna fråga ta upp det som i anförandena har sagts till någon belysning.

När herr Rubbestad här på nytt förevisar den käpphäst som han är allmänt känd som dressör för, nämligen dyrortsgrupperingens avskaffande, så förstår jag honom. Han och jag ha ju haft så många debatter i fråga om detta spörsmål både i kammaren och i ännu större utsträckning i utskottet, så att vi veta ju, att våra ståndpunkter i det avseendet icke gå att förena. Han föreläste valda utdrag ur en skrivelse ifrån Skaraborgs läns statstjänstemannaförening, som ju visade, att företrädarna för denna organisation icke voro nöjda med det resultat som nu ligger på riksdagens bord, framför allt icke i vad det avser dyrortsgrupperingen. För att göra sin framställning så mycket starkare nämnde han, att undertecknaren icke var någon agitator vem som helst, utan det var en person, som vet vad han säger. Hans tjänsteställning borde enligt talarens uppfattning vara en borgen härför, och talaren angav, att det var en landskamrerare. Jag har också haft tillgång till det där papperet, och jag förmodar, att det var den ärade talarens kända blygsamhet, som gjorde, att han icke citerade ett visst annat stycke i denna skrivelse, som jag emellertid tycker bör stå i kammarens protokoll. Det säges där följande: »Dyrortsgrupperingen har av ett förutvarande statsråd betecknats som en kräftböld i samhällskroppen.» Det förutvarande statsrådet var den ärade talaren själv, och vi känna ju till att uttrycket fällt här i denna kammare. Jag tycker sålunda, att den där skrivelsen visar allenast, att det ärade förutvarande statsrådet vunnit en adept för sina idéer. På mig har emellertid denna skrivelse gjort ett helt annat in-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
tryck, icke i det avseende jag nu berört utan i ett annat avseende, nämligen därutinnan, att denne högt avlönade statstjänsteman i en länsförvaltning icke aktar för rovt att i en skrivelse småda — jag använder avsiktligt detta uttryck — ett statens ämbetsverk, som har ett enligt av Kungl. Maj:ts givna riktlinjor förbehandla ärenden rörande dyrortsgrupperingen. Jag tycker, att skrivsättet i andra delar som icke här äro föredragna visar, att denne högt ställda tjänsteman är just en sådan som icke vet vad han säger, som icke har något begrepp om ords valör, eftersom han använder sådana uttryck. Jag skulle icke alls tagit upp denna sak till behandling i kammaren, utan jag skulle låtit denna skrivelse ligga på statsutskottets bord utan att fästa avseende vid den, men eftersom frågan har kommit upp i kammaren, så måste jag på det enda sätt som jag kan reagera mot hur personer med höga tjänstetitlar och höga löner kunna använda sin ställning och begagna sig av uttryckssätt, som egentligen icke äro tillåtna ens för en agitator vem som helst för att använda herr Rubbestads uttryck. Jag vill emellertid icke längre, herr talman, uppehålla mig vid denna sak.

Den ärade företrädaren för reservationen presenterade ju här en lång rad av siffror på ett enligt mitt sätt att uppfatta siffror befängt sätt. Han ville ju sätta lönekommitténs förslag om spännvidden i förhållande till spännvidden enligt 1936 års lönekommittés förslag, men han uraktlät att tala om relationen uttryckt i procent och ville i stället uttrycka relationen i kronor. Därvid begick han ju den uraktlåtenheten, att han icke tog hänsyn till de faktiskt utgående lönerna vare sig enligt 1936 års lönekommittés förslag, när detta den 1 juli 1939 trädde ut i levande livet, eller de faktiska löner, som utgå, när 1945 års lönekommittés förslag blir verklighet, utan han tog lönesiffrorna i kronor uttryckt efter de fasta löneplanerna. Det är ju sålunda bara en halvsanning, när man använder siffror på det sättet. Siffror äro ju bra att ha och statistik är ju också alldeles utmärkt, men både siffror och statistik skola alltid användas med en nypa sunt förnuft. Jag kan sålunda icke tycka, att den ärade reservanten har förebragt full bevisning, när han åberopade dessa siffror. Det förhåller sig ju på samma sätt, när reservationens riksdagen talade om den besparing i statens utgifter som skulle ske, därest tingsdagen bifölle reservationens förslag. Det angives ju på s. 32 i det föreliggande utskottsbetänkandet, att det skulle bli en kostnadsminskning under de två första åren på 31,74 miljoner kronor, under de två därpå följande åren skulle kostnadsminskningen bli 21,24 miljoner kronor och efter fyra år skulle man sålunda ha sparat cirka 53 miljoner kronor. Under den återstående delen av övergångstiden skulle det emellertid bli en kostnadsökning, som skulle sluka större delen av denna upplagrade kostnadsbesparing, så att man vid nionde årets ingång skulle kunna inregistrera en återstående kostnadsminskning av cirka 22 miljoner kronor. Allt detta är angivet i reservationen. Men man uraktlåter att omnämna, hur denna besparing skall uppkomma, och vilka det är som delta skulle gå ut över. Det torde väl vara ganska klart, att det blir de statsanställda på de högre orterna som få betala denna kostnad på det sättet att reservationen vill maximera löneökningen till det lönebelopp som nu utgår på högsta dyrorten. Det kommer att föra med sig år efter år, att de statstjänstemän, som äro placerade på högsta dyrort och på näst högsta dyrort liksom även på mellanorten, alltså på ortsgrupp 3, skulle få avstå något med än 15 miljoner kronor om året av den löneinkomst, som de skulle erhålla enligt Kungl. Maj:ts förslag. Jag poängterar ännu en gång, att detta drabbar icke bara den allra högsta dyrortens tjänstemän, utan dessa 15 miljoner kronor komma att få tillskjutas även av tjänstemän på de orter, som enligt lönekom-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
mittens beteckning skulle tillhöra de nya ortsgrupperna 4 och 3. Visserligen vet man ju icke i nuvarande stund vilka orter som komma att hänföras vare sig till den blivande ortsgrupp 3 eller den blivande ortsgrupp 4 liksom givetvis icke heller vilka orter som komma att hänföras till ortsgrupp 5, men man kan ju ta för givet, att Stockholm kommer att tillhöra ortsgrupp 5, eftersom all statistik har visat, att Stockholm är den i levnadskostnadshänseende dyraste orten här i landet.

Den ärade reservanten konstaterade ju, att här föreligger ett förhandlingsresultat, som Kungl. Maj:t upptagit i sin proposition. Detta förhandlingsresultat är ju sålunda vad representanter för personalens organisationer ha förklarat sig kunna åtnöjas med. Man har avstått från mera vittgående förslag och yrkanden och accepterat detta. Bondeförbundets representanters reservation betyder sålunda, att man skall rygga detta förhandlingsresultat och ta ifrån vissa tjänstemän det belopp jag nyss angav, 15 miljoner kronor om året. Jag bestrider ingalunda, att Sveriges riksdag har full rätt att göra på det sättet, därför att en förhandlingsdelegation kan ju ingalunda rubba på riksdagens rätt att besluta i frågor av denna art, men ett frångående av förhandlingsresultatet är ju en direkt krigsförklaring mot dem som gjort överenskommelsen, och ett yrkande om bifall till reservationen betyder sålunda, att man är beredd att etablera strid på kniven med personalens organisationer. Jag lämnar nu alldeles därefter, om de ärade förträdarna för reservationen vilja åstadkomma detta. Det inträffar ibland, att man visserligen ställer yrkanden, men man förlit sig på att man varit och förblir i minoritet, så att det icke är någon risk förknippad med det. Jag lämnar sålunda, som sagt, alldeles därefter, om detta är de ärade reservanternas avsikt. Jag bara konstaterar att man, om man bifaller reservationen, blåser upp till strid emot tjänstemännens organisationer. Jag har numera icke något som helst uppdrag att företräda personalens organisationer. Det blir andra deltagare i denna debatt, som komma att ange deras uppfattning. Jag bara förklarar, att jag för min del har accepterat detta förhandlingsresultat och sålunda icke vill etablera den strid, till vilken den förste ärade talaren i denna debatt inbjuder. Jag skall icke uppehålla mig mera vid denna del av frågan.

Den andra detaljen i reservationen, som herr Rubbestad talade om, nämligen sjukvårdersättningarna är ju en relativt så pass obetydlig fråga i det stora hela, att det icke finns någon anledning att här uppehålla sig vid den. Jag vill bara nämna, att statsutskottets skrivning i den frågan ju allenast innebär, att man visserligen beklagar att man icke kunnat lösa denna fråga i detta sammanhang, men nöjer sig med att konstatera, att parterna nu ha enats därom, att det skall föras vidare förhandlingar om den saken framdeles. Det skrivsätt, som reservationen har i det stycket, innebär ju, att man från statsmakternas sida skulle ge direktiv för dessa kommande förhandlingar. Då statsutskottets majoritet anser, att den lösning av detta spörsmål som nu nåtts är en del av förhandlingsresultatet, är det ju klart, att vi icke vilja ge några direktiv för de kommande förhandlingarna ens i detta avseende. Det kan vara nog att ha sagt detta om den detaljen.

Jag kommer nu att säga några ord beträffande den andra reservationen, till vilken den närmast föregående talaren knöt an. Han ville göra gällande, att det uttalande i det avseendet som förekommer i statsutskottets utlåtande icke har något direkt samband med frågan i övrigt. Jag tillåter mig undra, om han riktigt läst den kungl. propositionen, när han gör detta påstående. Vi ha ju i propositionen ett ganska utförligt avsnitt, som behandlar frågan om övertidsersättning. Det finns på s. 89 och följande i propositionen. Där redogöres det för gällande bestämmelser rörande övertidsersättning och det talas om att i

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
allmänhet skall ju, när övertid har fullgjorts, ersättning härför erhållas genom ledighet. Sedan konstateras det att icke alla tjänstemän ha rätt till övertidsersättning. De högre avlönade tjänstemännen ha absolut ingen dylik rätt, och beträffande lägre avlönade finns det restriktioner, bland annat av den anledningen, att tjänstgöringen kan vara av den art, att den icke kan kontrolleras eller att den utföres av personer som ha en viss befälsställning. Det är ett ganska utförligt resonemang i propositionen om saken. Sedan förklaras det i propositionen i anslutning till kommitténs betänkande att man icke gör någon principiell ändring i detta system, men man gör viss ändring beträffande de kontanta ersättningar, som kunna utbetalas, därest ledighet för den fullgjorda övertiden icke kan erhållas. Det är just i anslutning till vad som förekommer i propositionen i denna del, som denna fråga har uppkommit. Denna fråga har för mig varit relativt okänd, beroende på att jag ju icke har sysslat med kommunala spörsmål någon gång i hela mitt liv, medan tredje avdelningens ledamöter i övrigt bestå av personer som ha lång och rikhaltig erfarenhet från kommunalt arbete. Jag skulle tro, att det är uttryck för någon för denna kår speciell mentalitet, som den ärade närmast föregående talaren representerar, som har utlöst den reaktion som återfinnes i detta skrivsätt. Man har velat så att säga gardera sig för att folkskollärarkåren framdeles skulle betinga sig särskild kontant ersättning för prestationer, som lärarna kanske icke dittills behövt fullgöra. Man har omtalat ett aktuellt fall, där en representant för lärarkåren som övervakare för barnbespisning betingat sig kontant ersättning som till beloppet måste anses ganska oskälig. Det visade sig att avdelningens ledamöter ovillkorligen höllo på att man skulle uttrycka den där saken på det sätt som framgår av de rader å s. 28 i utskottsutlåtandet, som föredrogs av den närmast föregående talaren. Såsom företrädare för utskottets majoritet önskar jag sålunda hålla på att det är av vikt, att kammaren icke bifaller reservationen i denna del utan att den passus i utskottsutlåtandet varom jag nu talat får stå kvar. När jag gör detta uttalande och yrkande är det av solidaritet med de kommunala representanter som jämte mig ha förbehandlat ärendet inom vederbörande avdelning av statsutskottet. Det är sålunda allt vad jag har att säga i detta avseende. Jag tycker sålunda icke att jag behöver ge mig in på någon analys av uttryckssättet i denna punkt, utan var och en får väl läsa innantill så gott han kan och sedan också tillämpa det på sätt som kan vara skäligt.

Herr talman! Jag ber att med vad jag nu sagt och med hänvisning till statsutskottets förevarande utlåtande nr 288 yrka bifall till detsamma.

Herr **Rubbestad** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skall be att med några korta ord få bemöta en del punkter i herr Erikssons i Stockholm anförande.

Jag begärde egentligen ordet i anledning av herr Erikssons angrepp på den landskamrer i Skaraborgs län. Herr Eriksson ville tillmäta denne landskamrer vissa yttranden till socialstyrelsen, som skulle visa hur omdömeslös personen i fråga var. Jag vill säga herr Eriksson, att det uttalande, som denne landskamrer gjort om socialstyrelsen, är inte på något sätt förringande eller nedsättande för socialstyrelsen. Landskamreraren har bara sagt, att det är en tävlan mellan de olika grupperna. Jag tillåter mig citera landskamrerarens yttrande. Han har bl. a. sagt: »Mellanliggande skikt kunna med större jämnmod uthärda gyckelspelet när högre levnadsstandardens prima varor triumfera över en lägre standards sekunda varor under kappspringningen upp för dyrortsstegen inför socialstyrelsen som boren domare alltsedan hemligstämpelns dagar.»

Detta är allt vad denne landskamrer sagt om socialstyrelsen i den av honom

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
undertecknade skrivelsen till utskottet. Vi böra komma ihåg, att denna dyrortsgruppering varit hemligstämplad ända från dess införande till dess 1936 års lönekommitté försökte lyfta på denna slöja. Det är således fullständigt riktigt vad landskamreren här säger.

Jag vill även påpeka för herr Eriksson, att det inte torde vara förmätet av denne landskamrer att åberopa ett uttalande av mig 1943, där jag gjorde gällande att detta system var en kräftböld i samhället, som borde opereras bort så snart som möjligt. Jag har samma uppfattning nu som då, att det är synnerligen olyckligt så länge denna dyrortsgruppering får fortvara.

Jag vill beträffande de anförda siffrorna upplysa herr Eriksson om, att jag, då jag framdrog dessa siffror, ville visa att skillnaden i kostnaderna för levnadsutgifterna var 48 %. Då hade man dessa summor i skillnad mellan de löner, som jag anförde, och det nya förslaget. Enligt min mening är detta resonemang fullständigt riktigt. Jag förstår emellertid att ur de synpunkter, som herr Eriksson anser sig böra bevaka, så gillar man inte dessa siffror. Man vill helt enkelt inte se, att det föreligger en orättvisa.

Till slut vill jag, i anledning av att vår reservation betraktats som en okynnesreservation, starkt understryka, att så ingalunda kan anses vara fallet. Vår reservation syftar till rättvisa. Det torde stå var och en fritt, som verkligen önskar denna rättvisa, att rösta för bifall till vår reservation. Samhället gagnas säkerligen av, om vår reservation blir bifallen.

Herr **Malmborg** i Skövde erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Vad den ärade representanten för utskottet här uttalat om sambandet mellan handlingarna i ärendet och det påtalade utskottsuttalet har på intet sätt övertygat mig om att något sådant samband verkligen skulle ha förelegat. Jag har också fått den upplysningen från lönekommittén, att denna kategori av tjänstemän aldrig varit på tal, när man diskuterat frågan om just övertidsersättningen.

Herr Eriksson förklarade i sitt anförande, att han inte ville svara på mina frågor och ingå på en analys av utskottsförslaget. Han ville således icke fastställa, vad man konkret avsåg. Detta kan möjligen tyda på att man aldrig gått in på någon djupare prövning av de berörda förhållandena.

Jag måste vidare beklaga det uttalande av herr Eriksson, som gick ut på att utskottets ställningstagande torde ha förestavats och motiverats av känndomen om en viss mentalitet hos den berörda kategorien, vilken synes ha exemplifierats med någon enskild befattningshavare. Jag tycker nog att det är en ganska halsbrytande logik, när man från en antydning om en viss mentalitet hos en enskild befattningshavare drager så vittgående konsekvenser beträffande en hel kår, som det här är fråga om.

Herr **Eriksson** i Stockholm, som jämväl på begäran erhöi ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag vill säga några ord till herr Rubbestad.

Jag hävdade i mitt förra anförande, att den ifrågavarande landskamreren uttalat sig smädligt mot socialstyrelsen. Detta påståendet ville herr Rubbestad bestrida. Jag tillåter mig att citera en passus ur en skrivelse av denne tjänsteman, som tillställts statsutskottet. Den lyder som följer: »Nu förgingo först femton år, innan bedrägeriet blottades, och under de senaste tio åren har socialstyrelsens bristande handlingslust eller handlingskraft förhindrat varje ingrepp, som kunnat medverka till att befria samhällskroppen från dyrortsgrupperingens kräftsvulst.»

När man, som jag påpekade i mitt förra anförande, måste veta att socialstyrelsen hela tiden handlat på direktiv, som fastställt av Kungl. Maj:t, tyc-

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ker jag att det är fullständigt oberättigat av denne landskamrer att fälla dessa uttalanden om socialstyrelsen. Jag har inte något som helst uppdrag och ej heller någon befogenhet att försvara socialstyrelsen. Jag har bara velat ge min egen analys av den ifrågavarande landskamrerarens yttrande. Jag har i anslutning till herr Rubbestads ord i hans första anförande sökt bilda mig en uppfattning om herr landskamrerarens förmåga att veta vad han säger.

Härpå anförde:

Herr **Sefve**: Herr talman! Herr Rubbestad har i en reservation och nu inför kammaren framfört sitt kända förslag om borttagandet av dyrortsgrupperingen. Enligt min uppfattning har riksdagen redan tagit ställning till den frågan och därför är det ingen anledning att här närmare gå in därpå. Jag har emellertid alltid haft svårt att förstå, varför just lantbrukarna vilja ha bort denna dyrortsgruppering. Ty konsekvensen av detta borttagande måste ju bli, att arbetarna i landsorten måste ha precis samma betalning som en arbetare i exempelvis Stockholm. Konsekvensen av detta skulle bli oerhört ökade utgifter för lantbrukarna. Jag har svårt att förstå, att lantbruket skulle kunna vara så lönsamt, att det skulle kunna betala en sådan löneförhöjning för sina arbetare. Detta strider i varje fall mot de klagomål, som man ofta får höra från lantbrukshåll.

Herr Rubbestad framhöll att denna löne reglering skulle kosta mycket pengar. Det är alldeles riktigt att det är så. Vi ha en hel mängd tjänstemän och en hel del av dem äro ganska högt avlönade. Men har man den uppfattningen, att tjänstemännen äro för många och för högt avlönade, så skall man låta bli att anställa så många tjänstemän, och man skall framför allt inte ställa så stora krav på dem. Man bör således sänka anspråken på tjänstemännens utbildning, ty i så fall får man dem billigare.

Jag tycker att herr Rubbestad jonglerade med siffror på ett sätt, som inte var alltigenom tilltalande. Han tycktes tro, att det härvidlag var fråga om en verklig löneförhöjning för tjänstemännen, men det är det inte alls. Det är tvärtom så, att detta förslag betyder en minskning av lönerna för stora delar av tjänstemännen. Jag vill belysa detta med ett exempel. Om man har en tårtan och delar den i ett visst antal delar, så skall man inte tro, att tårtan därigenom blir större. Om man första gången delar tårtan i fyra delar och andra gången i åtta delar, så har man visserligen efter den sista delningen fått dubbelt så många bitar som förut, men tårtan har därför icke blivit större.

Denna löne reglering sammanhänger med det faktum, att penningvärdet fallit, och till följd därav en krona nu är icke värd lika mycket som förut. Det är i detta fall icke fråga om någon verklig löneförhöjning annat än för vissa kategorier av tjänstemän, nämligen för dem som varit och äro i de lägre löneklasserna. Dessa befattningshavare ha blivit i viss mån överkompenserade. För de högre tjänstemännen däremot har en avsevärd sänkning föreslagits i förhållande till de löner, som de tidigare haft. Under sådana förhållanden framstår det som ganska egendomligt, att man nu från reservanthåll yrkar att det rörliga tillägget skall utgå inte på 1 200 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit, utan på endast 900 kronor. Men i själva verket förhåller det sig så, att 900 kronor 1935 ungefärligen motsvaras av 1 200 kronor nu. Om man således bibehåller den gamla siffran för beräkningen av det rörliga tillägget, måste lönesänkningen för de högre tjänstemännen bli ännu större i fortsättningen alltefter som penningvärdet eventuellt ytterligare faller. Nu är det självklart, att i och med att den stora tjänstemannagruppen får sina löner höjda, kommer detta att i viss mån återverka på konsumtionen. Det är givet, att detta kan ut-

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
göra ett riskmoment för inflation. Detta kan emellertid i varje fall icke sägas om den del av löne regleringen, som faller på de högre tjänstemännen.

Herr Malmberg i Skövde framställde anmärkningar mot ett uttalande i utskottets betänkande beträffande tjänstgöring av folkskollärare för hjälp vid bespisningen av barn. Jag måste för egen del deklarerera, att jag finner det vara ganska egendomligt, att denna passus har kommit in i utskottsutlåtandet. Jag finner det egendomligt, även om jag tar hänsyn till de omständigheter, som herr Eriksson i Stockholm här anförde. Min uppfattning grundas emellertid ingalunda på att jag tycker att bestämmelsen i och för sig skulle vara olämplig. Jag vill inte alls uttala mig därom. För att kunna inta en ståndpunkt i den frågan bör man enligt min mening först göra en undersökning av förhållandena. Vad jag finner vara märkvärdigt är emellertid, att detta uttalande tagits in i utskottsutlåtandet utan att först ha blivit berört vid de förhandlingar, som ägt rum mellan parterna innan propositionen kom till stånd. Egendomligt är vidare att man tidigare tydligen inte verkställt någon undersökning av denna fråga. Jag vill bara påpeka att man exempelvis inte antytt vem som skall bestämma denna övertidsersättning. Det är ju så att folkskolläraernas tjänstgöringsförhållanden bestämmas av de statliga myndigheterna, men det är kommunerna som skola ordna med denna utspisning. Vem skall då bestämma den ifrågavarande övertidstjänstgöringen, skall det vara de statliga myndigheterna — skolöverstyrelsen eller folkskolinspektörerna — eller de kommunala myndigheterna — folkskolestyrelserna, drätselkammarna eller någon annan kommunal myndighet? Jag har således inte alls velat göra något uttalande i själva sakfrågan. Jag är inte tillräckligt inne i frågan för att kunna bedöma den. Jag har bara velat opponera mot att denna fråga upptagits utan föregående förhandlingar och utan att man på något sätt gjort en motsvarande antydan om andra tjänstemän.

Herr talman! Med vad jag nu har anført ber jag att få hemställa om bifall till utskottets betänkande med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Andrén med flera avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Senander**: Herr talman! Jag vill i motsats till herr Rubbestad framhålla, att det faktiskt råder en mycket stor samstämmighet bland statstjänarna beträffande detta löneförslag. Till skillnad från tidigare förslag har detta fått ett mycket gott mottagande bland statstjänarna, inte minst bland dem som äro av lägre grad. De exempel på motsatsen som herr Rubbestad anförde, anser jag vara en mycket liten fluga, som inte gör någon sommar. Denna gång råder det också samstämmighet mellan ledningen för statstjänarnas organisationer och medlemmarna i desamma. Någon opposition mot den träffade uppgörelsen har inte märkts, trots att det givetvis i detta löneförslag såsom i tidigare sådana finnes åtskilligt, som kan ge anledning till kritik. Att statstjänarna ändå i gemen godkänt uppgörelsen beror bland annat på, att den både absolut och relativt ger en större lönehöjning åt statspersonalen än någon tidigare löne reglering lyckats åstadkomma.

Jag tror emellertid att det inte bara är löneförhöjningarna i och för sig, som äro orsaken till att statstjänarna visat tillfredsställelse och accepterat förslaget oförändrat. Även om löneförhöjningarna äro ganska betydande, så utgöra de ändå bara en ganska blygsam ersättning för de förluster statstjänarna gjort genom tiderna och inte minst under krigsåren på grund av statsmakternas mycket restriktiva lönepolitik mot sina anställda. Staten har ju så långt ifrån uppträtt som mönsterarbetsgivare i den bättre meningen, att den tvärt-

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

om har varit en föregångare för en lönepolitik i dålig bemärkelse. Jag anser det vara onödigt att exemplifiera detta påstående. Jag vill bara erinra om, att statstjänarlönerna under årens lopp oftast utnyttjats som en budgetreglerande faktor och att statstjänarna vid det senaste krigsutbrottet fingo tjäna som murbräcka gentemot industriarbetarna då det gällde den beryktade ramavtals- och lönestoppspolitik. Statstjänarna betrakta kanske därför förslaget främst som en inledning till en ny och bättre lönepolitik från statens sida. De ha fattat förslaget som ett bevis på, att statsmakterna tänka lämna ultimatumpolitiken, som ofta ställt statstjänarnas förhandlare inför tvånget att acceptera ett dåligt förslag eller inget förslag alls. Statstjänarna se i det nya löneförslaget en början till en likvidering av den gamla förlegade uppfattningen, att de inte skola ha samma rätt som andra löntagare att hävda sina intressen. Det löneförslag vi nu behandla och som tillkommit efter förhandlingar, där statstjänarna för första gången fått uppträda som jämställd part, kan med andra ord betraktas som ett erkännande av statstjänarnas rätt att i full frihet och på samma sätt som andra löntagare få förhandla om sina anställnings- och lönevillkor.

De resultat som sålunda uppnåtts i och med framläggandet av detta löneförslag äro en följd av, att statstjänarna under senare år visat en aktivitet i kampen för sina intressen, som enligt min mening kan tjäna som ett föredöme för andra löntagare. Det har inte varit lätt för statstjänarna att vinna förståelse för sina krav. Jag erinrar om vilket behårt motstånd det mötte från statsmakternas sida våren och sommaren 1944, trots att det då kunde påvisas att många lägre statstjänare faktiskt levde under existensminimum, ett förhållande som ju även statsrådet Wigforss erkände under den debatt, som senare följde i riksdagen i denna fråga. Det fordrades en opinionsrörelse, som inte haft sitt motstycke sedan krisen 1918, för att förmå statsmakterna att överhuvud taget göra en insats till en förbättring av de sämst ställda statstjänarnas läge. Vad som då bjöds statstjänarna var emellertid en spottstyver och betydde inte ens tillnärmelsevis ett tillmötesgående av de i och för sig blygsamma önskemål, som statstjänarna då framförde. Regeringen och riksdagen avvisade dessa önskemål såsom omöjliga att uppfylla. Det var — och jag anser mig ha rätt att erinra därom — kommunisterna, som ensamma fingo slåss för statstjänarnas krav, liksom det var kommunisterna som understödde statstjänarna under hela opinionsrörelsen. Då gällde kravet några tiotal miljoner ur statskassan. Dessa rimliga krav avslogos. I dag är man beredd att taga ett förslag, som kostar 200 miljoner kronor. Det är statstjänarnas aktiva och bestämda uppträdande i frågan, som tvingat fram detta resultat, och vi kommunister vilja understryka, att vi redan från början understött statstjänarna i deras kamp.

De förhandlingsresultat som nu föreligga till behandling ha tillkommit i enighetens tecken. Som jag tidigare framhållit kan det finnas skäl till invändningar. Den kommunistiska gruppen har emellertid avstått från att ställa några som helst ändringsyrkanden. Vi anse nämligen i likhet med utskottet, att det bör finnas synnerligen starka skäl för att rubba ett förhandlingsresultat, som enligt accepterats av båda parterna. Så resonerar emellertid inte bondeförbundet i denna fråga. Dess representanter ha avgivit en reservation, som jag inte tvekar att beteckna som ett försök att torpedera hela frågan. Jag förmodar, att bondeförbundet inte för ett ögonblick inbillar sig, att statstjänarna och deras organisationer skulle stillatigande finna sig i de försämringar, som bondeförbundet föreslår i sin reservation. Det hjälper därvidlag inte mycket att bondeförbundet söker uppträda som riddare för statstjänarna på de lägre dyrorterna. Avsikten är tydlig. Bondeförbundet är utan tvivel inne

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
på en linje, som avser att sätta pinnar i hjulet för en förnuftig lösning av statstjänarnas lönefråga. Detta framgår ganska tydligt av den motion, som legat till grund för reservationen. Jag citerar ett stycke ur motionen: »Prövningen ger också anledning att överväga, om icke en sådan höjning borde kombineras med en viss sänkning av lönerna för befattningshavarna inom de högre dyrortsgrupperna, så att den enhetliga lönen till slut kommer att framgå som ett slags medelproportional mellan lönerna på lägsta och högsta dyrort.»

Trots alla varningar driva bondeförbundarna här sin gamla linje, nämligen att genomföra ett slopande av dyrortsgraderingen på de högre dyrorternas be- kostnad. Nu tycks man inte längre som tidigare förneka, att detta är bondeförbundets principiella linje. Jag anser att det särskilt bör betonas, att man i dag öppet och oförbehållsamt erkänner, att man vill beträda en dylik väg då det gäller dyrortsgraderingen. De högre dyrorternas folk skulle, enligt bondeförbundets mening, få betala den uppflyttning i högre dyrort, som de lägre dyrorternas befolkning skulle erhålla. Detta är en reaktionär linje, som ingen förnuftig människa kan acceptera. Det är nämligen ett faktum, som man inte kan komma ifrån, att denna linje innebär en sänkning av levnads- standarden för de dyrare platsernas befolkning.

Nu har visserligen bondeförbundet — och tydligen av opportunitetsskäl — icke helt gått in för denna princip. Man har gått en mera finurlig väg, nämligen att söka hindra en berättigad löneförhöjning för de högre dyrorternas stats- tjänare. I reservationen föreslås — som här tidigare anförts — att någon allmän löneförbättring avseende högre löneförmåner än de, som nu med provisoriskt lönetillägg inräknat åtnjutas i högsta dyrort, icke skall ifrågakomma för tjänstemän tillhörande någon av de fem nya ortsgrupperna. Det är här som bockfoten sticker fram. Bondeförbundets förslag betyder en högst allvarlig för- sämring för de högre dyrorternas statstjänare i jämförelse med det förslag som här föreligger och som baserats på en träffad överenskommelse mellan 1945 års lönekommitté och ledningen för statstjänarnas topporganisationer. På så sätt vill alltså bondeförbundet att man skall lösa frågan om dyrortsgraderingens av- skaffande. Statstjänarna på de högre dyrorterna skola betala kostnaderna för en förbättring av läget för statstjänarna på de lägsta dyrorterna. Bondeförbun- darna söka här tilldela statstjänarna den tidigare rollen av murbräcka gentemot industriarbetarna. Ett avskaffande av dyrortsgraderingen enligt deras linje skulle nämligen betyda, att också de högre dyrorternas arbetare och andra lägre löntagare fingo en kraftigt försämrad levnadsstandard. Statstjänarna skulle nu återigen sändas i spetsen, och staten skulle på nytt uppträda som mönsterarbetsgivare i den sämre bemärkelsen. Det är tydligen bondeförbun- darnas uppfattning. Det är hela innebörden av bondeförbundets förtvivlat enkla linje i dyrortsfrågan.

Vi kommunister ha upprepade gånger förklarat — och jag understryker det nu — att vi helt ansluta oss till linjen om dyrortssystemets slopande, men vi ha samtidigt bestämt förklarat, att vi förkasta bondeförbundarnas linje att lösa frågan på bekostnad av levnadsstandard för de högre dyrorternas befolk- ning. Vi anse att lösningen endast kan ske på så sätt, att de lägre dyrorternas standard uppflyttas till den högsta dyrortens nivå. Bondeförbundets förslag innebär endast att man ökar motsättningarna mellan landsbygd och stad, mellan bönder och andra löntagare. I stället för att söka ena bönder och industriarbetare och andra små löntagare i kampen för intressen, som måste vara gemensamma för samtliga dessa kategorier, uppträder bondeförbundet som splittrare och underblåser och konstruerar motsättningar mellan landsbygd och stad. Jag tve- kar inte att beteckna denna bondeförbundets politik som ett direkt handtag åt storfinansens, åt monopolkapitalet. Ingen part kan vara mera betjänt av motsätt-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ningar och splittring mellan arbetare och bönder än just storfinansens. Dess ställning kommer att vara ganska säker, så länge denna splittring består.

Jag upprepar vad jag framhöll i början av mitt anförande, nämligen att bondeförbundets reservation är ett försök att stjälpa ett löneförslag, som för en gångs skull har mottagits med ganska stor tillfredsställelse av statstjänarna. Detta tilltag är så mycket mera anmärkningsvärt, som löneförslaget grundats på en uppgörelse under förhandlingsmässiga former, och därför måste anses som ett arbetsavtal i gängse bemärkelse. Jag är den siste att vilja bestrida rätten för riksdagen eller någon meningsgrupp inom riksdagen att föreslå ändringar i gjorda förslag, men bondeförbundets reservation intager en särställning i den meningen, att den betyder ett äventyrande av hela uppgörelsen genom de vittgående förslag och förändringar, som där föreslås.

Jag vill till sist framhålla, att bondeförbundarna borde ha särskild anledning att vara försiktiga då det gäller ingångna avtal. Hur skulle det låta från bondeförbundets sida, om riksdagen toge sig före att avsevärt rubba på ett förslag till uppgörelse mellan böndernas organisationer och staten beträffande exempelvis jordbrukspriserna? Det kan inte råda någon tvekan om att bondeförbundets representanter skulle intaga en rakt motsatt ställning än den de i dag intaga i statstjänarnas lönefråga, om någonting dylikt skulle inträffa. Men jag frågar: borde inte detta faktum bjuda till en något större försiktighet från bondeförbundarnas sida än vad de i dag visa genom sin hållning till statstjänaruppgörelsen? Det vore kanske skäl i att bondeförbundsrepresentanterna i riksdagen toge sig en funderare över huruvida deras ideliga försök att utplåna motsättningarna mellan stad och landsbygd ha någonting med politisk klokhet att skaffa.

Herr talman! Med vad jag här anfört skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag men samtidigt förklara, att därest det skulle bli votering om den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen, så komma vi att rösta för densamma.

Herr Fagerholm: Herr talman! Det förslag, som framförts av ett antal högermän om åtgärder för en smidigare anpassning av statstjänstemännens löner till rådande förhållanden, får ses i sammanhang med det aktuella läget på arbets- och penningmarknaden. När motionen väcktes hade man all anledning att befara, att det skulle bli en inflationistisk utveckling på penningmarknaden, en utveckling där det gällde att se till, att inte statstjänstemännen på grund av lönesystemets stelhet komme i efterhand. De misstankar och farhågor man då hade ha ju med hänsyn till den senaste tidens förhållanden stärkts i oerhörd grad. Jag tror nog att det måste vara en mycket utbredd uppfattning, att man här är på väg in i en inflatorisk utveckling. Man kan peka på den tilltagande varuknappheten, den tilltagande prisförhöjningen, de ökade lönerna och så vidare.

Det är ju alldeles givet, att under en inflationistisk utveckling av penningvärdet tjänstemännen äro alldeles särskilt hårt utsatta. Detta gäller framför allt statstjänstemännen. Deras lönesystem har ju utmärkts av en utpräglad stelhet. Som bekant ha ju hittills löneregleringarna skett med ungefär tio års mellanrum. Även om man tar denna omständighet i betraktande, så kommer under alla förhållanden statstjänstemännens löner att ha svårare att följa med än arbetarlönerna. I ett nästan lika svårt läge befinna sig också de privatanställda tjänstemännen under en inflation. Där är det dock lättare att få en anpassning till stånd, men i alla fall betydligt svårare än när det gäller en anpassning av industriarbetarnas löner. Att dessutom en sådan inflationistisk penningutveckling skulle ruinera alla de pensionsinrättningar och framtida förmåner som byggts upp är en annan sak.

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Det är alldeles givet, att i ett sådant läge hyser man en verklig oro för hur utvecklingen skall bli. För min personliga del kan jag inte finna att denna oro stillats genom de uttalanden, som statsministern gjorde för någon tid sedan. Såvitt jag uppfattade radioreferatet riktigt, så gingo dessa uttalanden ut på att man skulle försöka inskränka den enskildes konsumtion, för att därigenom få bort inflationstendenserna. Det är ju en utväg, som inte verkar vara särskilt realistisk, om man samtidigt ser till att penningmängden ökar i landet och knappheten på varor fortsätter. Jag vill inte underlåta att framhålla vid detta tillfälle, att den sittande regeringen måste anses vara fullt ut ansvarig för den utveckling, som här kommer att äga rum, och för de konsekvenser denna utveckling kan få för bland annat de stora tjänstemannagrupperna och då framför allt statstjänstemännen. Det är av denna anledning som det från vår synpunkt varit angeläget att försöka förhindra, att statstjänstemännens lönesystem blir så stelt, att det kan gå som i andra länder, där t. ex. en universitetsrektor haft mindre betalt än den chaufför, som kört hans tjänstebil.

När det gäller utskottsutlåtandet i övrigt vill jag för min del uttala min tillfredsställelse i stort. Förslaget innebär en väsentlig löneförbättring för statstjänstemännen; det innebär en rättviseåtgärd mot dem, inte minst — som någon här sade — med tanke på den eftersläpning, som förekommit under krisåren, samt den särskilt utsatta och ogynnsamma ställning, som dessa tjänstemän ha. Särskilt glädjande synes det mig vara, att man för de lägst avlönade fått upp lönenivån, ty det hade inte varit rimligt och riktigt, att staten i sin tjänst skulle ha befattningshavare, som i många fall levat nära existensminimum.

Vad som emellertid i alldeles särskilt hög grad gläder mig när det gäller denna frågas utveckling är, att den grundar sig på en förhandlingsuppgörelse. Jag tror till och med att jag kan gå så långt att jag säger, att jag känner en något större glädje än herr Eriksson. Jag menar nämligen, att när statens verksamhet griper omkring sig på allt flera områden, så går det inte nu att behålla den gamla uppfattningen som var möjlig, när staten endast hade rättsstatens karaktär, nämligen att staten ensidigt bestämmer och de andra få foga sig. Det är fullkomligt klart, att i det långa loppet kan inte staten som arbetsgivare undandraga sig de förhandlingsförpliktelser, som åligger en vanlig arbetsgivare. Därför har jag inte någon invändning att göra, när utskottet ganska tydligt poängterar att staten givetvis är obunden av detta förslag och denna förhandlingsuppgörelse. Jag har ingen anledning att uttala mig emot detta. Jag vill bara konstatera att jag tror icke att det kommer att dröja länge innan utvecklingen gått därhän, att riksdagens medinflytande i frågor av denna karaktär så begränsats, att riksdagen bara har att antaga eller förkasta; antingen antaga, varigenom avtalsuppgörelsen träder i kraft, eller förkasta, varefter nya förhandlingar få tagas upp. Motsvarande principer som på den privata marknaden komma alltså att vinna inträde.

Det finns en del i utskottsutlåtandet som jag anser mig böra taga upp till behandling, dock utan att påyrka någon ändring eftersom det här är fråga om förhandlingsuppgörelser. Det är uttalandet, att de högre tjänsterna i viss mån böra garanteras ett bibehållande av reallönerna. Man bör med andra ord uppmärksamma den nivellerings tendens, som kommit till uttryck såväl i själva löneuppgörelsen som i propositionen och utskottsutlåtandet. Frågan om en nivellering av lönerna på så sätt, att man vid varje löne reglering pressar ner lönerna för dem som inneha de mera kvalificerade och ansvarsfulla tjänsterna, kan såvitt jag förstår ses ur två olika synpunkter. Den kan dels ses ur de högre och mera kvalificerade tjänstemännens synpunkt. För dem måste det framträda som ett rättvisekrav, att de få sitt skäligena utbyte av arbetet. Den

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
synpunkten är i det här sammanhanget — så egendomligt det än låter — av underordnad betydelse, ty det måste sannerligen ankomma på dessa tjänstemän själva att på ett lämpligt sätt se till att deras intressen bli bevakade.

Man måste emellertid se denna fråga även ur statens synpunkt. Hur är nu läget här? Jag kan kanske nöja mig med att skildra den syn på statstjänsten, som den generation av yngre akademiker har, som jag själv tillhör. Det är inte någon tvekan om att denna generation för närvarande betraktar statstjänsten som en nödfallsutväg, som accepteras om det inte går att få någon annan tjänst. Det är i varje fall alldeles klart när det gäller exempelvis jurister och ingenjörer men även många andra. Man konstaterar att man får bättre utbyte av sin arbetskraft på den fria arbetsmarknaden. Man vill inte finna sig i denna successiva nedpressning av lönerna. Man kräver med andra ord ett skäligt utbyte av arbetsinsatsen, och så länge inte arbetskraftens möjligheter till fri rörlighet på arbetsmarknaden begränsas, så länge det finns möjlighet till fri konkurrens om arbetskraften — och bevarandet av en sådan möjlighet är en grundväsentlig förutsättning för ett demokratiskt samhälle — så länge tror jag att staten kommer att bli lidande på att man inte ser till, att staten blir konkurrensduglig beträffande de kvalificerade befattningshavarna.

Jag är också övertygad om att de kvalificerade befattningshavarna — jag tänker företrädesvis på de akademiskt utbildade — icke i längden komma att finna sig i en fortsättning av den utveckling, som nu satt i gång. Dessa befattningshavare skapa nu åt sig fackliga organisationer av en styrka, som fullt ut kan mäta sig med t. ex. industriarbetarnas fackliga organisationer. Det vore mycket olyckligt om det skulle bli en öppen konflikt eller andra motsättningar när det gäller det kvalificerade och ledande arbetet inom statstjänsten. Tendenser i denna riktning ha ju inte saknats hittills. Jag vill med detta inte bli missförstådd, ty det är inte meningen att komma med några hotelser eller aggressiva uttalanden. Jag vill bara konstatera det faktum, att den grupp som de ledande befattningshavarna utgöra med samma kraft kommer att driva sina intressen framåt, som vilken annan grupp som helst, och jag tror inte att man kan förmena dem rätten härtill.

Jag skall här mycket hastigt beröra ytterligare en fråga, som det talats om mycket förut. Det gäller de rader i utskottsutlåtandet, där utskottet talar om att folkskollärarna utan ersättning skola medverka bland annat vid barnbespisningen. Jag saknar fullkomligt förutsättningar att bedöma, huruvida detta kan anses skäligt eller inte. Här har det emellertid träffats en förhandlingsmässig uppgörelse, där alla olika frågeställningar i detalj diskuterats, och så kommer statsutskottet efteråt och hänger på ett ensidigt dekret, att så och så är det! Jag undrar hur detta rimmer med herr Erikssons allmänna uppfattning om vikten av att dessa löner äro fastställda förhandlingsmässigt. Så mycket kunna vi väl ändå vara överens om, herr Eriksson, att har det träffats avtalsuppgörelse på den enskilda arbetsmarknaden, så finner sig sannerligen inte arbetarparten i att man hakar på en ny och inskränkande bestämmelse på den träffade uppgörelsen. Från statsutskottets sida har man här använt betydligt större våld än nöden kräver. Det hade varit betydligt enklare och smidigare att påpeka vikten av att denna fråga upptogs till vidare prövning och utredning. Då hade man sluppit att på detta skävt skärpa situationen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag men med instämmande i den reservation, som herr Andrén m. fl. gjort beträffande specialfrågan.

I detta anförande instämde herr *Håstad*.

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag har begärt ordet för att på ett par punkter lämna några randanmärkningar till inte minst bondeförbundets reservation.

Jag vill då först säga några ord om riksdagens fria prövningsrätt, som så starkt understrukits i bondeförbundets reservation. Jag vill då inte underlåta erinra om den diskussion, som fördes här i riksdagen den 10 april i våras under förhållanden, som voro i hög grad analoga med de i dag rådande. Två parter hade då träffat en överenskommelse, som skulle föreläggas riksdagen för formellt godkännande. Några medlemmar av folkpartiet hade i det sammanhanget yrkat på en viss omdisposition av medelsanvändningen, dock utan att vi prutat på summans totala omfång. Detta förslag från folkpartiets sida ställdes i nära anslutning till ett principuttalande, som enhälligt gjorts av riksdagen föregående år.

Nu föreligger här som sagt en fullt motsvarande situation. Det har träffats en överenskommelse, och det yrkande som ställes från bondeförbundets sida innebär en omdisposition av medelsanvändningen. Det innebär därjämte en nedprutning under de närmaste åren av den summa, som parterna kommit överens om, och det ansluter sig icke till ett enhälligt riksdagsuttalande, utan till en reservation, som riksdagen tidigare avslagit. Det yrkande, som vi ställde, var, såvitt jag förstår, bättre utbyggt och till sin omfattning och betydelse mindre än det ändringsyrkande som ställes här i dag.

Hur ställde man sig då till själva principfrågan i våras? Jo, man erkände motvilligt, att riksdagen hade formell rätt att besluta, men man skyndade sig att tillägga, att riksdagen i realiteten icke gärna kunde göra en sådan ändring, och man förutsatte, att en ändring skulle riva upp hela överenskommelsen, vilket man inte ville vara med om. Jag ber att få citera vad som i detta sammanhang yttrades från jordbruksutskottets sida. Jordbruksutskottet kunde ju såsom motivering för sin ståndpunkt bara hänvisa till överenskommelsen av den 13 mars. Herr Gustafson i Vimmerby t. ex. sade: »Jag vill i varje fall för min del här i kammaren ha sagt ut, att även om jag skulle önska, att den lönsamhetsförbättring, som på det sättet utmättes åt dem som arbeta inom jordbruket, i vissa avseenden hade utmätts efter något andra grunder, så skulle det aldrig komma i fråga, att jag icke skulle vara beredd att biträda en uppgörelse, som träffas vid förhandlingar med jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer.» Det låg herr Gustafson så främmande att överhuvud taget inta en sådan ståndpunkt, att han ansåg det fullständigt uteslutet i den praktiska tillämpningen, även om han erkände den formella riktigheten. Herr Norup, som talade i samma anda, kunde inte tänka sig annat än att vårt förslag var väckt för att skada och sprida oro. Vi framhöllo då, att riksdagens prövningsrätt givetvis måste hävdas och att riksdagen måste ta hänsyn till en träffad överenskommelse, men att en sådan överenskommelse inte bör binda riksdagen vid prövningen.

Jag kan, herr talman, inte neka mig nöjet att nu konstatera, att statsutskottet säger klart ifrån att en sådan träffad överenskommelse inte binder riksdagen, och jag konstaterar med lika stort nöje, att bondeförbundet i sin reservation skärper detta uttalande och säger: »Det bör sålunda understrykas att statsmakterna äro helt obundna av de överenskommelser med organisationerna, som kommittén har ingått.» Man svävar inte alls på målet i det fallet. Då äro vi kanske överens nu i den principiella frågan, ty det kan väl inte gärna vara på det sättet, att riksdagen följer en konstitutionell princip när det gäller de statliga lönefrågorna och en annan när det gäller löneöverenskommelser för jordbruket. Riksdagens principiella linje måste väl ändå vara den-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

samma. Därmed faller det mesta av vad som i våras yttrades från bondeförbundets sida och skrevs i dess tidningar mot denna framställning.

Den andra saken jag skulle vilja säga några ord om är vad som anföres i reservationen om folkvandringen från landsbygden. Det säges om förslaget om dyrortsgraderingen: »Följden därav blir med all sannolikhet den, att inflyttningsströmmen till tätorterna kommer att fortsätta i samma takt som hittills. Städerna skulle komma att fortsätta att suga till sig arbetskraften medan landsbygden i motsvarande grad avfolkas. Inom städerna skulle man alltfört få brottas med de svåra problemen att skaffa bostäder åt nyinflyttade, utbygga skolväsendet, sjukvården och socialvården m. m. Allt detta kommer att kräva stora kostnader, utan möjlighet till motsvarande besparingar inom landsbygdskommunerna.»

Jag har inte alls någon erinran att göra mot den teckning av folkvandringens olägenheter som här förekommer — jag har själv i olika sammanhang pekat på precis samma saker. Jag skulle emellertid vilja sätta ett frågetecken för huruvida man verkligen kan sätta in hela denna stora folkvandringsfråga i detta lilla sammanhang. Vad frågan i första hand gäller är ju de löner, som staten betalar till folkskolläraren, landsfiskalen och kanske någon stationskarl ute på landsbygden. Direkt berör ju saken inte mer än dessa av staten avlönade funktionärer, och vi kunna väl inte i någon högre grad befolka landsbygden med statsfunktionärer. De direkta verkningarna av lönesättningen för statens tjänstemän i fråga om landsbygdens folkmängd och möjligheten att hålla folk kvar på landsbygden torde alltså bli minimala eller inga alls. Det är sålunda påtagligt, att resonemanget måste gälla de indirekta verkningarna av lönesättningen för statens funktionärer. Man måste alltså föra resonemanget på det sättet, att en höjning av lönen till dessa statsanställda på landsbygden måste medföra en höjning även av de privatanställdas löner, d. v. s. lönehöjningen till skolläraren, landsfiskalen och stationskarlen kommer att dra med sig hela det övriga löneläget på landsbygden. För att detta skall ha någon betydelse för jordbruket måste det i sin tur dra med sig en motsvarande höjning av jordbrukets produktpriser, ty om inte så sker, nå ju inte verkningarna den stora massan av landsbygdens folk.

Jag vill inte förneka, att det kan ligga någonting i detta resonemang, men jag är å andra sidan litet tveksam om hur mycket det kan ligga i det. Det är väl en smula äventyrligt att tro, att de fåtaliga statsavlönade funktionärerna på landsbygden skulle kunna utgöra den fasta punkt, från vilken man lyfter hela landsbygdens ekonomiska system. Jag tror man med allt fog kan ställa sig litet tvivlande till sådana slutsatser. Därtill kommer, att den orsakslinje jag här pekat på inte är den enda, som kan anknytas till denna sak. Frånsett jordbruket skall ju landsbygdens befolkning huvudsakligen leva av småindustri och hantverk, och folkmängden beror till väsentlig del av förutsättningarna för denna företagsamhet. Om man lyfter upp landsbygdens löner till samma höjd som storstädernas, kommer ju löneläget i och för sig inte att bidra till att hålla kvar industrier på landsbygden eller till att flytta dit nya. Jag vill inte heller i det fallet försöka bestämma hur tungt den synpunkten väger i motivkomplexet, men man kan inte bortse från att en sådan orsakskedja finnes. Vidare spelar ju frågan om beskattningen och inkomsttaxeringen på landsbygden in i detta sammanhang. Skall man, om man hävdar, att det är lika dyrt att bo på landsorten som exempelvis i Stockholm, vid uppskattningen av värdet av naturaförmåner ta upp bostaden till stockholmspris? I så fall skulle småbrukarnas och småböndernas löner i ett tag höjas mycket väsentligt, men bara i fråga om beskattningen och inte till sitt naturliga värde.

Jag skall som sagt inte göra några tvärsäkra påståenden, utan jag nöjer

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
mig med att säga, att jag finner hållbarheten mycket tvivelaktig, när man försöker stoppa in hela landsbygdens befolkningsproblem i denna fråga om lönerna på landsbygden. Jag tror man med allt fog kan ifrågasätta det berättigade i detta resonemang. Dynamiken inom det ekonomiska livet är ju för närvarande så stor — det gäller inte minst landsbygden — att man måste ställa sig något frågande till alla de förändringar som vidtas. Det kan nog vara befogat med en smula försiktighet när det gäller att bedöma resultatet av sådana här förslag. Jag skulle för min del tro, att det enda hållbara resonemanget är att man skall försöka skapa rättvisa. De statsanställda på landsbygden ha precis samma rätt som andra att kräva en hygglig betalning, och jag tror att det enda i längden hållbara resonemanget även när det gäller jordbrukets produktpriser är precis detsamma. I det långa loppet har rättvisekravet den största bärkraften. Nu har ju skillnaden i levnadskostnader mellan land och stad minskats, och därav följer som en rättvis konsekvens, att man också minskar spänningen i lönehänseende. För min del håller jag före, att vi kanske så småningom komma fram till en fullständig utjämning härvidlag, och i så fall få vi acceptera den, om det visar sig motiverat ur rättvisesynpunkt, och ta de konsekvenser som följa härav. Jag vill därför betrakta detta förslag i vad gäller lönespänningen som ett steg mot ökad utjämning och rättvisa, och jag skulle för min del gärna ha sett, att man gått något längre. Den uppmätta skillnaden i levnadskostnader på 48 procent i det gamla systemet vid den dåvarande lönespänningen på mellan 24 och 27 procent var större än vad den nu uppmätta levnadskostnadsskillnaden på något över 20 procent skulle vara vid den föreslagna lönespänningen på 16 procent. Det förefaller mig, som om man skulle ha kunnat gå något längre i det fallet utan att bryta mot de principer man tidigare har följt. Jag ser alltså för min del det hela som ett försök att skipa rättvisa. Man kan ha delade meningar om huruvida man lyckats göra det i hela den utsträckning, i vilken det borde ha skett, men jag tror å andra sidan inte det på något sätt är självklart, att det skulle ha varit till fördel för landsbygden, om man nu på en enda gång hade utjämnat löneskillnaden.

Herr **Petterson** i Degerfors: Herr talman! Det föreliggande löneförslaget kännetecknas av att inte bara samtliga partier, utan också parterna, tjänstemännen och statens förhandlingsdelegerade, åtminstone i princip äro ense. Undantaget som bekräftar regeln är bondeförbundets principiella inställning till vissa frågor, men det rör bara en del av förslaget, och i princip delar även bondeförbundet de övriga partiernas mening, att en lönejustering bör ske. Man har alltså viss anledning att i likhet med utskottets föredragande, herr Eriksson, sätta i fråga, huruvida bondeförbundet menar allvar med sin reservation. Jag tror knappast bondeförbundet har så stora förhoppningar om att dess ståndpunkt skall bli accepterad här. Om det ändå har det, måste jag fråga, varför man föreslagit, att det skall dröja två år, innan de, som bo på lägsta dyrort, skola få flytta upp till grupp 2. När man har den inställningen, förefaller det mig naturligare att föreslå, att de skola flyttas upp redan den första juli.

På en punkt delar jag principiellt herr Rubbestads uppfattning, nämligen beträffande frågan var gränsen skall gå för utbetalande av dyrtidstillägg. Den har ju förut gått vid 900 kronor, men föreslås nu höjd till 1 200 kronor. Emellertid utgör det nya dyrtidstillägget 6 procent och har därför inte lika stor betydelse som det gamla. En annan omständighet är, att realvärdet av 1 200 kronor nu är ungefär lika stort som realvärdet av 900 kronor var förr. Det har alltså inte skett någon förskjutning på den punkten. Emellertid kan jag

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

principiellt dela den uppfattningen, att gränsen vid 900 kronor bort bibehållas och många ha den inställningen. Men det förekommer nu en tävlan om arbetskraften och inte minst om högre tjänstemän och vissa tekniker. De privata företagen betala tjänstemännen högre löner än vad staten kan betala. Det är på grund av dessa omständigheter jag för min del har accepterat det föreliggande förslaget om att gränsen skall sättas vid en månadsinkomst av 1 200 kronor.

Jag begärde ordet i denna fråga för att framlägga några synpunkter på det föreliggande löneförslaget, såsom vi, som tillhöra de s. k. kollektivanställda, betrakta det. Jag gör det också med anknytning till den debatt, som fördes här i kammaren i går och som hellre borde ha förts i dag i detta sammanhang. Jag vill erinra om att folkpartiets ledare, herr Ohlin, redan under remissdebatten i höstas sade, att många frågor förtjänade omnämnas, t. ex. den enligt hans mening väl motiverade löne regleringen för statstjänarna.

Jag vill då hänvisa till att denna löne reglering — vi kunna tvista om, huruvida det är en löneförbättring eller ett återställande av löneläget — ger nu omkring 178 miljoner kronor per år. De extra tillägg, som vi ha beslutat om tidigare, gävo omkring 150 miljoner. Med anknytning till den debatt, som vi hade i går, menar jag att det inte är så märkvärdigt om efter dessa lönejusteringar även de kollektivanställda, de stora massorna här i landet, komma att försöka att få sin ekonomi förbättrad. Herr Ohlin sade i går, att han inte siktade på någon särskild grupp, när han pekade på löneläget, men man har ändå svårt att frigöra sig från den föreställningen, att det var de stora gruppernas försök på den fria arbetsmarknaden att få sina löner förbättrade som var orsaken till den debatt vi hade i går och till allt det kattrakande i fråga om inflationen, som nu förekommer i hela den borgerliga pressen, inte minst i folkpartiets press.

Nu är ju detta ingenting nytt. Det har varit likadant varenda gång fackföreningarna försökt göra en ansträngning för att förbättra lönerna för de anställda. Då har man alltid målat inflationsspöket på väggen. I det här fallet målar man det så fult som möjligt. Men det är just detta, att man alltid varnar för inflationsspöket, så snart som de kollektivanställda vilja ha något, som gör att människorna inte tro på det, även om vi i nuvarande situation måste, säga, att läget är ganska allvarligt.

Jag tror att den största tjänst som kan göras i det här fallet är att låta bli att irritera stämningen inför de förhandlingar som nu förestå. Vi ha under den tid, som förhandlingarna pågått angående statstjänstemännen, varit befriade från att ha denna irriterade stämning i tidningspressen, och jag skulle för min del vilja förorda att man i det här fallet låter förhandlingarna på den fria marknaden arbeta ostörda, så att de inte behöva irriteras av dessa skrivelser om inflationsfaran, som omedelbart dyker upp så fort som de stora massorna skola försöka få något.

Jag vill i detta sammanhang inte underlåta att säga, att det är litet underligt — och det kom fram i debatten även i går — att när det är brist på tjänstemän, framför allt högre så heter det alltid: lönerna äro för låga, höj lönerna — men då det är fråga om de stora massorna arbetare framhålles alltid, att bristen på arbetskraft hjälper man inte upp genom att förbättra lönerna, då fattas det folk. Det är naturligtvis en viss sanning i detta, men man kan nog inte komma ifrån, att även då det gäller den fria arbetsmarknaden och de kollektivanställda så har det nog inte så liten betydelse, hur löneläget är beskaffat.

Jag har, herr talman, inte någon anmärkning i övrigt att göra emot det föreliggande förslaget utan är för min del beredd att rösta för bifall till det-

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
samma. Jag skall emellertid innan jag slutar säga ett par ord med anledning av reservation nr 2 i utlåtandet.

Det har från flera håll ställts frågan, varför egentligen denna svans skulle hängas på. Man har ansett att den är fullständigt överflödig. Den handlar inte, säger man, om det som propositionen handlar om. Jo, det är just vad den gör. Det är precis som herr Eriksson i Stockholm säger, att den har en viss anknytning till resonemanget om övertidsersättning i propositionen och dessutom är det så, att åtminstone vi som äro kommunalmän känna mentaliteten inom skollärarkåren en aning. Det har blivit så, att folkskollärarkåren, åtminstone på sista tiden, har blivit det verkliga proletariatet här i landet. Det är ett ständigt takdropp då det för denna grupp gäller att få ersättning för sina prestationer. Det är naturligtvis intet ont i det, men man har ju också skyldighet som löneförhandlare att göra vissa jämförelser för att inte skapa prejudikat. Vi ligga nu i stora löneförhandlingar mellan städerna och deras tjänstemän och kollektivanställda. Där följer man alltid som en regel, att en tjänsteman icke får övertidsersättning om han ligger över 12:e lönegraden, ej heller om han, utan att ha uppnått denna lönegrad, arbetar på egen hand eller intar någon sorts förmansställning, så att hans arbete inte kan kontrolleras. Vidare är det ju den vanliga regeln, att man skall arbeta 48 timmar per vecka, innan övertidsersättning utgår. För järnvägsfolk i allmänhet gäller regeln, att de skola göra 208 timmar i månaden — det är litet varierande — men för lärarkåren ligger väl arbetstiden något mellan 30 och 40 timmar per vecka, och då ha vi ansett att det arbete, som eventuellt kan komma att påläggas folkskollärarkåren med anledning av skolbarnsbespisningen, borde denna kår med hänsyn till sin korta arbetstid och långa semester kunna påtaga sig utan att begära extra ersättning. Jag tror att hela detta resonemang från deras sida i egen sak har försämrat deras ställning. Jag erinrade om att för kommunaltjänstemän ha vi 12:e lönegraden som regel, och jag har inte hört några klagomål på den punkten.

Jag för min del anser att det är nödvändigt att detta finns kvar i utskottsutlåtandet. Hade det aldrig stått där, så hade det kanske inte spelat någon roll, men om vi nu skulle taga bort det, kommer det absolut att tolkas på det sättet, att kommunerna skulle ha skyldighet i detta fall, och det vill jag inte vara med om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan ograverad.

Herr Lindahl: Herr talman! Det måste anses tacknämligt och berömvärt att så stor enighet råder om att statstjänarnas lönefråga bör lösas på det sätt som här föreslås. Inte minst förarbetena till det förslag, som vi nu ha att behandla, ha ju gått i det stora lugnets och samförståndets tecken. Man kan säga, att beslutet om statstjänarnas löner den här gången är kanske något historiskt, ty för första gången sker lösningen av statstjänarnas lönefråga på ett fullt organisationsmässigt sätt, grundad som den är på förhandlingar mellan representanter från statsmakterna och personalens organisationer. Vi som varit med vid tidigare löne regleringar veta ju under vilka förhållanden löne regleringarna då skedde. Det var opinionsyttringar i form av offentliga möten överallt i landet, det var uppvaktningar och det var trappspring i det oändliga, där både statsråd, statsutskottet och enskilda riksdagsmän blevo föremål för uppvaktningar från de anställda. Ja, inte bara ifrån befattningshavarna själva, utan ibland hjälpte också deras fruar till och gävo sig ut för att söka övertyga vederbörande instanser om det berättigade i att lönefrågan blev löst på det och det sättet!

Jag tycker sålunda för min del att det finns all anledning att framföra ett

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
särskilt tack till statsrådet för den riktiga behandling som nu skett i fråga om statstjänarnas lönefråga. Men jag tycker att just detta, att här föreligger en överenskommelse, efter förhandlingar mellan staten-arbetsgivaren och personalens organisationer, måste också ge riksdagen en allvarlig föreställning om att man här inte ens bör ge ett finger till den reservation, som i anslutning till utskottets utlåtande anföres från bondeförbundshåll. Jag tror för min del att riksdagens förtroende skulle bli skadat, om man här gav sig till att tumma på en överenskommelse mellan personal och statsmakter. Det skulle betyda, att de förhandlingar, som nu ha gått så bra i lås, i fortsättningen inte skulle röna det förtroende ifrån organisationerna och de enskilda tjänsthavarnas sida som en dylik förhandlingsordning är berättigad till. Man skulle misstro statliga förhandlingsresultat överhuvud, och jag tror för min del att det vore till ganska stor skada för landet i dess helhet.

Självfallet är inte jag och väl knappast någon annan heller beredd att säga, att det nu föreliggande förslaget uppfyller all rättfärdighet och att det på alla punkter är fullständigt tillfredsställande. Säkerligen kan, framför allt från de anställdas sida, framföras kritik på enskilda punkter, men i stort sett är nog den överväldigande delen av dem som beröras av denna lönereglering nöjd med det resultat som uppnåtts, och det kanske motsvarar ungefär det resultat, som man väntat av förhandlingarna.

Naturligtvis kan man här göra åtskilliga funderingar över, huruvida det är riktigt rättvist att de högre statstjänarna erhålla i pengar räknat en betydligt större höjning av sina löner än vad de lägre statstjänarna erhålla. Det är klart att man kan fråga sig, huruvida detta system är riktigt rättvist avvägt, men å andra sidan återfinnes ju här — och det är en av förslagets kanske mest sympatiska delar — en tydlig tendens till att procentuellt sett de lägre statstjänarna den här gången erhålla det högsta tillägget. Man kan också understryka vad som här tidigare sagts, att de lägre statstjänarna behöva säkerligen en höjning av lönerna som i någon mån läker de sår i deras ekonomi, som krigsåren med det låga löneläge, som då var rådande, ådrogo de lägre statstjänarnas ekonomiska förhållanden. Det är riktigt att statens kaka är säker, men för de lägre statstjänarna har den också under de första krigsåren och ända fram tills provisoriet bestämdes av riksdagen blivit naggad i kanten på ett sådant sätt, att befattningshavarna till slut undrade, om de inte befunno sig i närheten av hålet i kakan.

För att inte bli missförstådd på den här punkten vill jag säga, att det givetvis för statens vidkommande är ofantligt viktigt att inte bara för vissa delar av personalen löneläget är riktigt utan att överhuvud taget lönenivån från de högsta befattningshavarna och ned till de lägsta är avvägd på ett sådant sätt, att statens verk med någon utsikt till framgång skall kunna konkurrera med det enskilda näringslivet, när det gäller att till verken knyta förstklassig arbetskraft. Det är därför som frågan om en sådan här lönereglering är så ofantligt viktig, ty det gäller att inom olika grader, ända uppifrån och ned, erhålla en lön som gör statstjänsten så pass åtråvärd, att alla verkligt goda krafter inom arbetslivet tycka att de vilja tjäna staten och taga anställning vid statens olika verk. Man har ju från statens sida inte den möjlighet, som man har inom det enskilda näringslivet och som lär tillämpas nu i den allra största utsträckning, att man för att få åtråvärd arbetskraft helt enkelt överbjuder varandra, och på verkligt skickligt folk — de må befinna sig i direktörens, ingenjörens eller i arbetarens skepnad — råder en verklig auktion. De olika företagen vilja försäkra sig om den bästa arbetskraften. Jag tycker att i dessa dagar, när vi tala så mycket om inflation och när man inte

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
minst från företagarhåll säger, att staten ingenting gör för att hindra den anryckande inflationen, så borde vederbörande tänka en smula på detta vid överbjudandet i fråga om löner för att erhålla en viss arbetskraft. Man tycker i detta sammanhang att ord och gärningar på det hållet stå i en ganska uppenbar kontrast till varandra.

I anslutning till vad jag nyss sade om de svåra tider, som de lägre statstjänarna ha genomlidit, dessa år då underbetalningen var uppenbar, kan det sägas att de bättre löner, som man nu genom detta förslag erhåller, i någon mån skola kunna kompensera de svårigheter, som de lägre statstjänarna under dessa år hade att kämpa emot. Ty det är alldeles klart att i tider av lönestopp är det stort omöjligt för en statstjänare, som har månadsavlönning, att utan alldeles särskilda anordningar kunna erhålla några kronor mera i avlöning. Man kan säga, att överhuvud taget ha statstjänarna — kanske även många andra månadsanställda men i vart fall inte minst statstjänarna — fått känna på en fränhet i fråga om reallönens sänkning som kanske ingen annan jämförlig medborgargrupp har behövt känna. Det är alldeles klart, att lönestoppet verkat olika på olika områden, men i den mån de anställda ha ackordsersättning kunde man även under lönestoppets dagar avtrubba detta lönestopps skarpaste hörn och komma fram till en något bättre avlöning. Det var inte möjligt för de månadsavlönade att på det sättet i någon mån komma förbi vad man här genom lönestoppet föreskrev.

Jag vill, herr talman, med detta bara konstatera, att statstjänarna på olika sätt ha gjort sig synnerligen förtjänta av den förbättring, som de nu erhålla. Det var väl riksdagens mening vid den tidpunkt, då det s. k. provisoriet fastställdes, att man då skulle ge statstjänarna en slant, som i någon mån uppvägde den dåliga betalning de under dessa år hade haft. Man får då med tillfredsställelse inregistrera, att en ytterligare förbättring äger rum genom det förslag, som nu förligger. Jag tror mig kunna säga, att den uppskattnings av statstjänarnas tjänster till samhället, som tar sig uttryck i det förslag som lönekommittén, senare finansministern och till sist statsutskottet kommit till, denna uppskattnings av statstjänarna och deras arbete från statsmakternas sida av allt att döma kommer att bli ömsesidig.

Jag skulle emellertid, medan jag har ordet, vilja ha sagt någonting till finansministern, om han hade funnits inne i kammaren. Jag säger det i alla fall, det kan väl ändå ha någon betydelse. Det är, att den löne reglering som nu har ägt rum snarast bör kompletteras med en översyn av tjänsteförteckningen. Det är förstäeligt, att inte denna översyn kommit samtidigt med löne regleringen. Jag tror det var tacknämligt, att inte så skedde, ty därmed skulle denna löne reglering med all sannolikhet ha blivit fördröjd, men när nu löne regleringen blir klar, tycker jag det är en angelägenhet av stora mått, att översynen av tjänsteförteckningen med det snaraste kommer till stånd. Jag tror inte det behöver bli någon allmän revision av tjänsteförteckningen, och jag tror inte statstjänarna begära det heller, utan vad man här på statstjänarhåll vill ha, det är en omvärdering av tjänsterna till följd av den utveckling, som faktiskt äger rum. Det råder ingen tvekan om att det teoretiska kundandet och ansvaret hos personalen ökas för var flyende dag. Det råder ingen tvekan om att de krav, som man inom vissa grupper av tjänstehavare ställes inför, äro av sådant slag och ha ökat i sådan omfattning, att en omplacering av dessa tjänster till en något högre lönegrupp är synnerligen aktuell. Man kan faktiskt gå så långt att man säger, att statens verk med denna löne reglering och dess möjligheter mera framgångsrikt skola kunna konkurrera med det enskilda näringslivet om den prima arbetskraften. Den konkurrensen blir emellertid inte fullkomlig, med mindre än att det också sker en omvärdering

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
av tjänsterna, en översyn eller en revision av tjänsteförteckningen, om man så vill.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrarna *Bladh* och *Lundqvist*.

Herr **Falla**: Herr talman! Vid den förberedande behandlingen av denna fråga har, såsom framgår av den kungl. propositionen och av utskottets utlåtande, rått en anmärkningsvärt stor enighet. Att kraven från de statsanställdas organisationer ursprungligen voro högre än förhandlingsresultatet, som man slutligen åstadkom, är naturligt. Det hör till gången av sådana ärendens behandling. Emellertid uppnåddes ju fullständigt samförstånd vid förhandlingarna mellan statens organ, lönekommittén, sammansatt av representanter för olika politiska meningsriktningar, och de statsanställdas organisationer. På detta förhandlingsresultat grunda sig nu den kungl. propositionen och statsutskottets tillstyrkande utlåtande. Det är klart att, såsom också utskottet betonar, förhandlingsresultatet icke kan vara för statsmakterna bindande, men ur praktisk politisk synpunkt måste det te sig mycket olyckligt, om man vid frågans avgörande bryter sönder det resultat, som man efter lång tid och mycket arbete och många besvärigheter har kommit till samförstånd om.

Den reservation av herr Gränebo m. fl., som fogats till utskottets utlåtande och varom debatten nu rätt mycket har rört sig, gäller främst dyrortsgrupperingen, men den frågan avgjordes ju i princip redan vid fjolårets riksdag vid behandlingen och beslutet rörande skattegrupperingen. Ingen kan väl föreställa sig, att riksdagen nu i dag skulle fatta beslut i motsatt riktning. Reservanterna ha helt visst heller inte någon tanke att så skulle ske, utan reservationen är en demonstration i politiskt syfte. Ingen kan ju förmena de ärade reservanterna att på detta sätt hålla vid liv och blåsa på en viss propaganda, men så som denna fråga behandlats och nu ligger till förefaller denna uppkonstruerade motsättning vara en skäligen ofruktbar politik. Jag ber att ännu en gång få betona, att frågan om dyrortsgrupperingen faktiskt i princip avgjordes i fjol.

Det har både i reservationen och under debatten gjorts ganska förtvivlade försök att framställa frågan om dyrortsgrupperingen såsom en allmän intressekonflikt mellan landsbygden å ena sidan och städerna å den andra. Så är inte fallet. Jordbrukarnas intressen beröras inte av denna de statsanställdas lönefråga i annan mån än jordbrukarna såsom medborgare äro intresserade av andra allmänna frågor, och på samma sätt är det med de flesta andra folkgrupper på landsbygden. Snedvridningen av diskussionen i denna fråga tar sig nästan groteska uttryck, då det t. ex. vid fastställandet av en från 24 till 16 procent minskad spännvidd av dyrortsskalan säges att det skulle få till följd »att inflyttningsströmmen till tätorterna kommer att fortsätta i samma takt som hittills. Städerna skulle komma att fortsätta att suga till sig arbetskraften medan landsbygden i motsvarande grad avfolkas.»

Hur kunna sådana påståenden framställas, och hur förhåller det sig i själva verket med denna sak? Folkströmmen från landsbygden till tätorterna har väsentligen utgjorts av småbrukare, lant- och skogsarbetare samt grov- och diversearbetare och med dessa jämförliga grupper. Dessa grupper ha inte på något sätt berörts av statens lönesystem och lära inte heller komma att göra det. När personer från dessa grupper flytta till städer eller andra samhällsbildningar, gå de oftast till byggnadsarbeten, till industrien eller till andra slag av verksamhet, där statens lönesystem icke är eller har varit gällande. De ha sålunda i stort sett lockats från landsbygden till samhällena av de ar-

Allmän löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
bets- och lönevillkor, som varit rådande i enskild verksamhet inom industri- och stadsnäringarna. Statens lönesystem har, antingen det nu varit någorlunda väl avvägt eller mycket dåligt, dock icke haft någon egentlig betydelse för denna befolkningsrörelse.

När det återigen är fråga om antalet och mängden av statliga befattningshavare i städer och på landsbygden, så beror inte det heller av det statliga lönesystemets konstruktion, utan av det antal befattningar, som staten genom olika organ bestämmer skall finnas på de olika orterna för att fylla olika uppgifter i statens tjänst. Det är riksdagen som i stor utsträckning bestämmer hur många statstjänare som skola finnas för olika behov, och de statliga affärsdrivande verken kunna ju också efter föreliggande behov öka eller minska den lägre personalens antal. Alltså kunna inte ens de, som lönas efter det statliga lönesystemet, därav påverkas att samlas i större antal på vissa orter, t. ex. i städerna, utan antalet statstjänare på varje ort bestämmas av staten själv. Det statliga lönesystemet med dyrortsgruppering o. d. kan vara mer eller mindre väl avvägt, men talet om att det skulle vara orsaken till inflyttningsströmmen från landsbygden till tätorterna är fullständigt grundlöst.

Jag tror att vi nu äro tämligen överens om att levnadskostnadsberäkningarna för nu gällande dyrortsgruppering varit i många stycken skeva och missvisande. Ingen vill heller hålla på den gamla grupperingen, utan alla äro överens om dess slopande. Vi borde också kunna vara överens om att staten, när den tar i anspråk sina befattningshavare för fullgörande av statliga tjänsteåligganden på olika orter, i rättvisans namn måste ge samma reallön åt dem, som fylla samma tjänsteuppgifter. Om noggranna och objektiva undersökningar då visa t. ex. 20 procents skillnad i levnadskostnaderna på olika orter, så blir ju samma nominallön i realiteten 20 procent mer på vissa orter och 20 procent mindre på andra. Det kan man ju inte finna rimligt och rättvist. Jo, människorna äro ofta verkligen så beskaffade, att de som få den högre reallönen oftast finna det vara fullkomligt riktigt och rättvist, men ingen som får den lägre reallönen torde hålla med om att det skulle vara riktigt. Och den som vill döma objektivt, och det böra vi ju göra här i riksdagen, måste nog hålla på att reallönen bör vara lika för samma tjänst och arbetsuppgift, samma arbetsprestation.

Vi borde också kunna vara överens om att prisundersökningarna för dyrortsgrupperingarna böra göras med helt korta mellanrum, så att grupperingen inte behöver baseras på material, som inte är aktuellt. Att så goda och rättvisande undersökningsmetoder som möjligt böra komma till användning så att möjligast riktiga resultat kan vinnas, torde vi också kunna vara överens om. Om utvecklingen skulle förlöpa så, att levnadskostnaderna helt skulle utjämnas olika orter emellan, eller den kvarstående skillnaden skulle bli så liten att den inte skulle ha någon praktisk betydelse, så torde det också gå ganska lätt att få enighet om att slopa ett grupperingssystem, som inte längre hade något underlag i verkligheten. Det förefaller mig som om vi med god vilja till saktighet, rimlighet och rättvisa inte skulle behöva strida om en fråga sådan som denna.

Jag hörde för en stund sedan ett yttrande av herr Fagerholm. Jag kunde kanske inte fullt exakt uppfatta det, men jag tror att jag har meningen tämligen klar för mig ändå. Han yttrade, att de förhandlingar, som nu förts, äro de första verkliga förhandlingar, som ha förts mellan organisationer av statstjänare å ena sidan och deras principal, staten, å den andra. Det är nu inte riktigt, det har tidigare förts förhandlingar på principiellt samma bas. Men herr Fagerholm försökte ur detta dra vissa konklusioner, och om jag inte missuppfattade honom, sade han, att statstjänstemännen genom det underhandlingsresultat, som nu har uppnåtts, ha kommit i samma ställning gentemot staten

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

som de kollektivavtalsanställda arbetarna kommit i gentemot sina arbetsgivare. Jag tror att han också yttrade någonting om att det därmed var uppenbart, att tjänstemännen också hädanefter ha möjlighet att antaga eller förkasta ett uppnått resultat. Ja, jag tror att statstjänstemännen själva i allmänhet ha en bättre uppfattning om sin ställning än att de skulle vilja utbyta sin fasta och trygga ställning mot den otrygghet, den i alla fall under vissa tider ganska vanskliga ställning som en arbetarpart har ute på den fria löne marknaden. Jag har vid olika tillfällen resonerat med företrädare för statliga tjänstemannaorganisationer om just detta spörsmål. Vi vilja inte, säger man, uppge vår fasta och säkra ställning som statstjänstemän. Jag tror att det i den vidaste utsträckning förhåller sig så.

Det går lätt att slänga ut extrema yttranden i en debatt, men det kan ha konsekvenser med sig, och jag tror att det vore ganska bra, om företrädarna för olika organisationer, då de ge sig långt ut, tänkte sig väl för om konsekvenserna av sådana uttalanden.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Kyling: Herr talman! De förhandlingar, som förts mellan en statlig lönekommité och de stora tjänstemannaorganisationerna, äro de första av detta slag. Det är ju tre stora tjänstemannaorganisationer, nämligen TCO, statstjänstemännens riksförbund och statstjänstarkartellen, som varit förhandlingspart å ena sidan, och lönekommittén å den andra.

När man läste lönekommitténs betänkande och fick se att det rådde enighet mellan de olika parterna, trodde man att det skulle gå relativt lätt att lösa denna fråga i riksdagen i dag. Visserligen står det i lönekommitténs betänkande, att de olika delegaterna eller representanterna i lönekommittén hade olika uppfattningar och, som det heter, i princip hyste mot förslaget avvikande åsikter, exempelvis i fråga om lönenivån, lönernas dyrortsgradering och dennas avveckling eller lönernas rörlighet, men representanterna ha dock »ansett detta icke hindra deras anslutning till det resultat, som kunnat uppnås vid förhandlingarna». När man läst detta och sedan sett utskottsutlåtandet och funnit att såväl utskottsmajoriteten som reservanterna just ha tryckt på att några väsentliga förändringar av denna överenskommelse inte böra göras, blir man givetvis litet förvånad över att det här finns en reservation, som går mycket långt i krav på förändringar av lönekommitténs förslag.

Jag vill bara först, herr talman, säga några ord om själva löne regleringsförslaget. Direktiven innehöllo ju att statstjänstemännen skulle få en kompensation för dyrtiden. De skulle få sådana löner, att de skulle kunna uppnå 1939 års reallönenivå. Det har visat sig, att denna reallönenivå har uppnåtts och t. o. m. överskridits av de lägre statstjänstemännen. Mot detta förslag finns ingenting att säga, ty de lägre statstjänstemännen ha här i landet haft löner, som i vissa fall kunna sägas ha legat under existensminimum. Det är därför ingen som helst tvekan om att det hade varit en riktig väg att försöka lyfta upp dessa löner först till reallönenivån och sedan en bit däröver.

Men man blir litet betänksam, då man ser att lönekommittén beträffande de högre statstjänstemännen inte ens har velat sträcka sig så långt, att lönera för dessa tjänstemän kunnat återställas till den reallönenivå, som fanns 1939. Jag är väl medveten om att många säga, att dessa tjänstemän ha så höga inkomster, att de kunna klara sig ändå. Det kommer emellertid kanske för framtiden att bli rätt stora besvärligheter förknippade med rekryteringen av de högre statstjänstemannabefattningarna, därest man nu följer denna linje. Inom den privata företagsamheten ger man dessa sina tjänstemän högre löner, och följderna kan bli, att de bästa av de tjänstemän, som vi ha inom de statliga

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
verken och institutionerna, lämna dessa mycket viktiga befattningar för att övergå i enskild tjänst.

Vad sedan beträffar den reservation, som av bondeförbundets representanter har fogats till utskottets utlåtande, vill jag framhålla, att jag i princip delar den uppfattningen, att dyrortssystemet har åstadkommit mycket stora svårigheter för hela vårt land. Jag hade under föregående höstriksdag tillfälle att både motionsledes och här i kammaren uttala min mening om den saken. Redan då föreslogo vi från högerhåll i en motion, att det från början skulle bli en lägre spännvidd än den av Kungl. Maj:t nu föreslagna, nämligen 12 procents spännvidd, och att detta endast skulle vara en övergångsform, tills hela dyrortssystemet kunde slopas. Jag har nämligen också den uppfattningen, att utvecklingen här i landet går mot en mycket kraftig sammanpressning i fråga om priserna mellan de olika orterna. Jag är övertygad om att systemet med standardpriser kommer att genomsyra hela landet på ett helt annat sätt än tidigare. För övrigt finns det ju redan nu praktiskt taget inte någon skillnad i levnadskostnader annat än när det gäller hyresområdet. Är det vissa priser, som ligga lägre på landsbygden, än det andra priser, som ligga lägre i städerna. Men i fråga om hyresnivån skiljer det sig ganska betydligt — det kan inte bortresoneras i detta sammanhang — och vi behöva fördenskull få möjlighet till tätare förhandlingar mellan tjänstemännens organisationer och en statlig lönekommitté.

När den kungl. proposition, som vi i dag behandla, kom på riksdagens bord, var jag med och motionerade om att från riksdagens sida skulle göras ett uttalande om önskvärheten av tätare förhandlingar än vad tidigare har varit fallet. Jag hälsar nu med tillfredsställelse, att ett enigt utskott har gått på den linjen. Vad motionärerna säga om att det finns stora olägenheter förenade med den stelhet, som måste känneteckna dyrortsgraderingen, och att det bör företagas en översyn av det statliga lönesystemet med kortare tids mellanrum än hittills varit brukligt, understryker nämligen utskottet med orden: »Utskottet kan helt ansluta sig till syftet med detta förslag.»

Om man gör verklighet av detta och det alltså blir tätare förhandlingar, kommer det helt säkert att vid en kommande förhandling, kanske om några år, visa sig, att det dyrortssystem, som vi nu ha, måste ställas på avskrivning. Jag är, såsom jag tidigare sade, övertygad om att sammanpressningen i fråga om priserna kommer att fortgå. Men det kommer också att betyda ofantligt mycket, hur hyreskostnaderna på landsbygden komma att beräknas. Som det nu är, beräknar man enligt min uppfattning dessa kostnader alltför lågt. Det kostar för närvarande åtskilligt mycket mer att bygga en bostad på landet än man har velat räkna med, när det gällt att fastställa hyresnivån. Jag hörde för en tid sedan talas om att för en tjänstemannabostad, innehållande tre rum och kök, byggnadskostnaden hade uppgått till 57 000 kronor. Räkna vi med en ränta av 6 procent, kommer man upp till en hyresnivå som är lika hög som i Stockholm. Nu kanske detta exempel, taget från Norrland, är ett unikt exempel, men jag har i alla fall velat anföra det. Jag skulle tro, att byggnadskostnaderna på landsbygden för en sådan bostad i regel hålla sig omkring 30 000 kronor. Redan detta medför emellertid en väsentlig stegring av hyresnivån i förhållande till den nivå, där hyrorna på landsbygden för närvarande anses ligga.

Det är i detta sammanhang kanske på sin plats att framhålla, att landsbygdens tjänstemän givetvis böra ha samma förmåner och samma reallön som övriga tjänstemän, något som väl ingen torde bestrida. Men mycket kommer härvidlag att bli beroende på hur man i framtiden hyressätter de tjänstebostäder som finnas ute på landsbygden. För närvarande är denna hyressättning

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ganska låg i förhållande till priserna i den öppna bostadsmarknaden. Skola emellertid nu dessa hyror höjas så att de motsvara en normal förräntning av byggnadskostnaderna, kommer det omedelbart att utgöra ett bevis för att hela dyrortssystemet bör avvecklas, ty då kommer hyresnivån på landsbygden att närma sig de hyror som finnas i städerna.

Jag började mitt anförande, herr talman, med att framhålla, att det inom lönekommittén rådde enighet om att förorda det system, som ligger på riksdagens bord. Bondeförbundet har emellertid nu för sin del kommit med förslag om en väsentlig ändring av detta system. Frågan blir då, om tjänstemännens olika organisationer och framför allt förhandlingsdelegerade kunna godtaga en sådan sak. Jag skulle för min del tro, att dessa organisationer ha förväntat, att riksdagen inte skulle göra några större ändringar i förslaget. Vi kunna ju göra det tankeexperimentet, att samtliga partier här i riksdagen hade framfört lika ingripande ändringsförslag som bondeförbundet gjort. Då hade ju hela resultatet av förhandlingarna blivit sönderbrutet, och jag kan inte tänka mig annat än att nya förhandlingar hade måst komma till stånd, ty man kan inte i en statlig lönekommitté lova en sak och sedan i riksdagen på väsentliga punkter gå ifrån detta.

När jag sålunda vid denna riksdag inte har väckt någon motion, i vilken jag exempelvis begär en lägre spännvidd än den som lönekommittén har förordat, har det uteslutande varit därför att jag har ansett, att man icke bör bryta den överenskommelse, som kommit fram såsom en produkt av de förda förhandlingarna.

Innan jag övergår till den andra reservation, som fogats till utskottsutlåtandet, skulle jag vilja säga några ord med anledning av de siffror, som herr Rubbestad dragit fram i sitt anförande.

De löneskillnader, som herr Rubbestad påvisade, äro nog riktiga, om man lägger upp saken så som han gjorde och alltså utgår från det statliga lönesystemet 1936. Men sedan dess ha ju tjänstemännen fått ett rörligt tillägg och ett kristillägg på grundlönerna, vilka tillägg för närvarande uppgå till 31 procent. Det måste då naturligtvis vara riktigare att utgå från lönerna, sådana de voro efter dessa tilläggs tillkomst. Gör man det, finner man att i femte lönegraden, som herr Rubbestad här tog som exempel, skillnaden nu utgör 1 069 kronor, medan den efter det föreliggande löne regleringsförslagets genomförande stannar vid 672 kronor. Detta visar alltså fullkomligt motsatsen till vad de siffror gjorde, som herr Rubbestad här drog fram. Går jag till elfte lönegraden, är skillnaden nu 1 446 kronor, och efter löne regleringens genomförande blir den 948 kronor. I tjugonde lönegraden är skillnaden nu 2 170 kronor, men efter löne regleringens genomförande uppgår den till 1 392 kronor. Det är alltså en ganska väsentlig olikhet mellan dessa siffror och dem, som herr Rubbestad talade om.

Den minskning i spännvidden, som nu kommer att ske, betrakta vi alltså som ett av de första stegen mot ett avskaffande av hela dyrortssystemet. Man måste hela tiden hålla klart i sikte, att detta dyrortssystem inte får upprätthållas på konstlad väg en dag längre än som är nödvändigt, och jag är, herr talman, övertygad om att genom den allt kraftigare prissammanpressningen liksom genom de möjligheter till tätare förhandlingar, som öppnas, kommer dyrortssystemet så småningom att kunna avskrivras.

Sedan vill jag, innan jag slutar, herr talman, endast säga några ord om den reservation, som är avgiven av herr Andrén m. fl.

Det är ju bara på en punkt som denna reservation vill göra en ändring i utskottsutlåtandet. Såsom alla väl redan — genom de anföranden som hållits här och genom att läsa utskottsutlåtandet — ha erfarit, har utskottet i en

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
passus på s. 28 i utlåtandet förutsatt, att sådana arbetsuppgifter av socialpedagogisk art, som kunna tänkas förekomma, skola utan särskild gottgörelse fullgöras av lärarpersonalen.

Man får inte förvåna sig, om lärarpersonalen frågar sig vad det är som utskottet här syftar på. Är det bara på lärarens skyldighet att vakta barnen vid skolbarnsbespisningen, eller finns det även andra saker som utskottet har tänkt på? Från lärarhåll räknas till åtgärder av socialpedagogisk karaktär inte bara barnbespisningen, utan även koloniverksamheten, såväl som vissa skyldigheter i fråga om barnens fritid och annat sådant. Det skulle vara ytterst värdefullt, om man här av statsutskottets talesman kunde få ett klart besked om hur långt utskottet syftar i detta avseende.

Därtill kommer att Tjänstemännens centralorganisation, till vilken denna grupp av tjänstemän hör, har velat få upp även denna sak till förhandling. Jag kan inte finna, att det då är riktigt att riksdagen binder lönekommittén med ett sådant uttalande, som utskottet här har kommit med. Lönekommittén bör i stället, precis som hösten 1945, få relativt fria händer, när det gäller att träffa en uppgörelse med statens tjänstemän.

Detta är enligt min uppfattning en ganska typisk förhandlingsfråga, och jag vädjar därför till kammaren att stödja reservationen, vilken ger möjlighet till sådana förhandlingar mellan Tjänstemännens centralorganisation å ena sidan och en statlig lönekommitté å den andra.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande av herr Andrén m. fl.

Herr Mårtensson: Herr talman! Jag har den bestämda uppfattningen, att den enda tänkbara lösningen av denna fråga i nuvarande läge är att utskottets förslag bifalles. Man kan nämligen inte, såsom flera talare här tidigare anfört, bortse ifrån att det förslag till reglering av statstjänstemännens löner, som nu föreligger, har tillkommit genom fria förhandlingar mellan representanter för tjänstemännens organisationer och för staten. Om några mer väsentliga ändringar av denna mellan de olika representanterna träffade uppgörelse skulle vidtagas, kan detta leda till ganska stora svårigheter för framtiden.

Men det är alldeles självklart, att det kan råda delade meningar om huruvida tidpunkten just nu är den lämpligaste för genomförandet av en så omfattande lönereglering som det här är fråga om. Det har framför allt från borgerligt håll sagts, att en ökning av lönerna på den allmänna marknaden skulle under nuvarande förhållanden, med den rätt kännbara varubrist som råder, kunna förorsaka ganska stora svårigheter och medföra en omfattande inflation. Men, herr talman, jag utgår ifrån att en ökning av statstjänstemännens löner kommer att ha samma verkan på prisnivån som en löneökning för löntagarna på den allmänna arbetsmarknaden.

Ett beslut i dag skulle således medföra att varupriserna skulle ökas och att en ökad fara för inflation skulle inträda. För min del är jag trots detta beredd på att yrka bifall till utskottets förslag. Jag har emellertid inte velat underlåta att framföra dessa enkla synpunkter, detta framför allt därför, att varningarna för en inflation alltid uttalas på ett starkare och kraftigare sätt när det är fråga om löneförbättring för arbetarna än när det gäller löneförbättring för tjänstemän. Enligt min mening förhåller det sig som det förut sagts så, att det måste medföra samma verkningar på köpkraften antingen en löneförbättring sker för tjänstemannagrupper eller för arbetarna i den allmänna marknaden.

Herr Rubbestad har gjort gällande, att den föreslagna spännvidden mellan lönerna i högsta och lägsta dyrortsgruppen är alltför kraftigt tilltagen. Men det

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

förhåller sig ju så, att en uppgörelse träffats mellan representanter för tjänstemännen och representanter för staten. Vid den uppgörelsen har man enats om denna spännvidd på 16 procent. Herr Rubbestad nämnde även vissa siffror, men dessa grunda sig — anser jag — på en något felaktig utgångspunkt. Om jag icke missuppfattat herr Rubbestad, jämförde han de nuvarande grundlönerna med de grundlöner, som lönekommittén föreslår, ökade med 6 procent. Men skall man, som en föregående talare riktigt anmärkte, göra en jämförelse, skall man göra en jämförelse mellan de grundlöner, som för närvarande äro gällande, ökade med 31 procent, och de grundlöner som kommittén föreslår — dessa framgå av propositionen — ökade med 6 procent. Göra vi en jämförelse efter dessa grunder, komma vi till ett något annat resultat än herr Rubbestad gjorde. Om jag exempelvis tar fjärde löneklassen, föreligger det nu en löneskillnad mellan högsta och lägsta ort på 1 066 kronor. Om jag tar samma löneklass i det nya förslaget — den har ett annat nummer och betecknas där som nr 8 — förefinnes där en löneskillnad på 804 kronor mellan högsta och lägsta dyrortsgrupp. Tar jag femte löneklassen komma vi med samma utgångspunkter fram till en skillnad på 1 069 kronor, såsom förhållandena äro nu, men enligt föreliggande förslag på 852 kronor. Hoppa vi sedan upp till sjuttonde löneklassen föreligger nu, om vi räkna med grundlönen plus 31 procent, en skillnad på 1 854 kronor. Enligt förslaget blir det en skillnad på 1 464 kronor mellan högsta och lägsta dyrortsgruppen. Vi måste alltså konstatera att här skett en ganska stark sammanpressning av lönenivån för befattningshavarna i högsta och lägsta dyrortsgrupperna.

Till detta vill jag endast anföra ytterligare ett par siffror från den allmänna löne marknaden beträffande den spännvidd mellan högsta och lägsta dyrortsgrupp som förekommer. Om vi slå upp Statistisk årsbok för 1944 och studera lönerna där inom de olika dyrortsgrupperna, finna vi att medelförtjänsten per timme för samtliga näringsgrenar är kronor 2:42 i högsta gruppen och kronor 1:53 i den lägsta. Det utgör en skillnad i lönehänseende i öppna marknaden på icke mindre än 38 procent. Det är möjligt att här skett en liten sammanpressning under de senare årens lönerörelser, men jag tror dock icke att denna sammanpressning varit av någon väsentlig storleksordning. Jag kommer med hänsyn till dessa siffror till det resultatet, att jag tror att det kommer att taga lång tid och i vissa fall förorsaka många svårigheter, innan spännvidden mellan lönerna i högsta och lägsta dyrort inom det fria näringslivet kan pressas tillsammans till högst 16 procent, som här föreslås för statstjänstemän.

Jag skall icke närmare gå in på den reservation, som framförts av herr Andren med flera. Jag tror att folkskollärarkåren har blåst upp denna fråga till allt för stor omfattning. Med det skrivsätt i motiveringen, som utskottet använt, innebär det knappast någonting annat än att lärarna skola kunna åläggas att vid skolmåltiderna ha en viss uppsikt över barnen, så att de uppträda på ett städat sätt under den tid de intaga sin måltid. Jag utgår ifrån, att detta kommer att bli varken så tidsödande eller så ansträngande för lärarnas vidkommande som man tror. Jag kan ju nämna, att första kammaren med mycket stor majoritet redan tagit utskottets förslag utan ändring av motiveringen.

Herr Rubbestad drog även upp en annan fråga i denna debatt, nämligen frågan om dyrortsgrupperingen. Jag vill till detta endast i korthet framhålla, att jag har den uppfattningen att denna fråga om dyrortsgrupperingens vara eller icke vara avgjordes av 1945 års riksdag. Sedan denna tid har det icke inträffat några sådana förhållanden, som kunna föranleda riksdagen att intaga en annan ståndpunkt i denna fråga i år.

I övrigt vill jag bara tillägga, att jag icke ser på denna fråga på samma sätt som herr Rubbestad och övriga bondeförbundare göra. Jag är nämligen

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

icke absolut övertygad, att om samma löner skulle betalas på rena landsbygden som på dyrorterna, detta skulle komma att motverka flykten från landsorten. Jag tror snarare att om ett sådant lönesystem utan vidare skulle genomföras, skulle det verka i rakt motsatt riktning. En stor del av de näringsgrenar, som för närvarande äro förlagda på landsbygden, komme, om de måste betala samma löner och ha samma omkostnader som i städerna, att taga under övervägande, om det ej vore lämpligare att förflytta verksamheten till mera centrala delar av landet, där kommunikationsförhållandena äro bättre för dem än på landsbygden. Vad kommer detta att medföra? Jo, att flykten från landsbygden kommer att tilltaga i ökad omfattning med det resultatet, att landsbygden komme att bli folkfattigare och tristare än vad den är för närvarande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Under den debatt som förts här i flera timmar i denna fråga, som ju är av stor betydelse, ha olika meningar framförts. Några talare ha gjort gällande, att frågan är ganska enkel för riksdagen. Om jag fattade den senaste talaren rätt, tycktes han utgå ifrån, att överenskommelse om löneregleringen träffats mellan staten och tjänstemannaorganisationerna och att frågan om dyrortsgrupperingen avgjordes i följ, ergo skulle ingenting annat vara att göra än att överlämna till Kungl. Maj:t att fastställa dessa beslut. Om så skulle vara fallet, vore det, tycker jag, ganska meningslöst att överhuvud taget diskutera frågan. Jag förutsätter emellertid, att riksdagen enligt riksdagsordningen icke bara har rätt utan också skyldighet att behandla och granska den proposition, som här föreligger, från de synpunkter som riksdagen för sin del anser böra läggas på frågan.

Själva underhandlingarna med tjänstemannaorganisationerna har jag för min del sett från den utgångspunkten, att det givetvis ligger ett mycket stort värde i att man diskuterar och överlägger med de olika organisationerna, så att man får dem att förstå den ställning staten har och eventuellt kommer fram till en ståndpunkt, där vederbörande organisationer själva i viss utsträckning få taga ansvaret för de beslut, som från Kungl. Maj:ts sida framläggas. Jag vill ingalunda för min del förringa värdet av dessa underhandlingar. Men jag bestrider att riksdagen därigenom på något sätt betagits rätt att pröva frågan, något som ju riksdagen, som sagt, enligt riksdagsordningen har både rätt och skyldighet att göra. Det är utomordentligt intressant att lyssna på de olika talarna. I synnerhet lyssnade jag med stort intresse till herr Kyllings anförande. Jag funderade litet på vad han skulle yttra, ty från de trakter, där han hör hemma, har det kommit en skrivelse till statsutskottet, i vilken skrivelse man icke alls synes vara belåten med det förslag, som här föreligger. Herr Kylling sade, att han har samma ståndpunkt i år som förra året. Han ville ha haft en mindre spännvidd mellan lönerna i högsta och lägsta dyrortsgrupperna. Som någon slags övergångsform ville han gå ned till en spännvidd av 12 procent. Men eftersom det nu finns en överenskommelse mellan tjänstemannaorganisationerna och staten, ville han inte driva den saken. Om jag fattade honom rätt, begränsade han sig till att endast begära strykning av det ställe i utskottsmotiveringen, varom yrkande jämväl föreligger från herr Andréns m. fl. sida. Jag förstår, att det med de utläggningar herr Kylling gjorde i somras i valrörelsen är svårt för honom att klara situationen sådan den är i dag. Därför var han självfallet nödgad att gå fram på den något knaggliga väg han gick på för att komma till ett resultat, som jag dock tycker var ganska magert från hans utgångsläge.

Tillåt mig, herr talman, att sedan också beröra vad en annan talare yttrat

Allmän löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
under debatten. Det är ju så, att man i allmänhet har mycket god tid att lyssna till och försöka fatta vad herr Svensson i Ljungskile säger här i kammaren. Han drog upp någon slags inkonsekvenshistoria, som bondeförbundet skulle ha gjort sig skyldigt till. När herr Svensson i Ljungskile yrkade på ändring i avtalet om jordbruksprodukternas prisläge, fick han från bondeförbundshåll det svaret, att bondeförbundet icke i det hänseendet ville gå med honom. Men nu, menar han, går bondeförbundet fram med friskt mod och bryter mot ett avtal av denna beskaffenhet. Jag skulle vilja säga, att han hade varit mycket starkare i sin argumentation, om han varit konsekvent och tagit avstånd, både när det gäller avtalet om jordbrukspriserna och det avtal varom nu är fråga. Men det gjorde han inte. Han ville ha ändring på avtalet om jordbrukspriserna, men detta avtal tycks han vilja acceptera efter någon tvekan. Han sitter alltså, så vitt jag kan bedöma läget, i samma båt som vi. Han har klandrat det förra avtalet men går med på detta avtal. Jag tror inte, att han kan lägga någon större tyngd i sitt klander mot bondeförbundet. Klandret drabbar indirekt honom själv, ty han befinner sig som sagt i precis samma läge som vi. I ena fallet har han velat gå emot, men i detta fallet går han med. Han har genom sina egna åtgärder brutit udden av sin argumentation.

Herr Svensson i Ljungskile gav sig sedan in på en kritik av den uppfattningen, att det i vår reservation innefattade förslaget skulle, därest reservationen vunne riksdagens bifall, på något sätt motverka vad han kallade folkvandringen. Han ansåg den sistnämnda frågan vara av sådan betydelse, att den icke nämnvärt kunde påverkas av denna lilla lönerogleringsfråga. Ja, om man kallar flykten från landsbygden för folkvandring, kan ju herr Svensson i Ljungskile ha rätt. Men jag tycker vi kunna begränsa oss till vad det hela egentligen är. En löneroglering med dyrortsgruppering medför obestriddigen en dragning från landsbygden till tätorterna; den uppmuntrar alltså direkt förflyttning från landsbygden till tätorterna. Om dyrortsgrupperingen upphör, kan jag inte se annat än att konsekvensen åtminstone skulle bli en minskning av denna sugning från landsbygden. Därigenom skulle man hejda — jag hoppas även herr Svensson i Ljungskile ville vara med därom — denna flykt från landsbygden, som hotar att ta en sådan omfattning, att vi icke kunna åse densamma utan bekymmer.

Herr Svensson i Ljungskile sade vidare något — jag vet icke om jag fattade honom rätt — men så vitt jag förstår innebar det detta, att om vi finge igenom vårt förslag, så skulle det icke medföra för jordbrukets folk annat än ökade skatter. Jag blev mycket överraskad av att herr Svensson i Ljungskile kunde göra ett sådant uttalande, om jag nu fattat honom rätt. Jag kan icke förstå varför ett genomförande av vårt förslag skulle leda till ökade skatter. Jag kan till nöds förstå honom, om han säger att jordbruket skulle få ökade utgifter på grund av att lönestandarden på landsbygden skulle komma att höjas, något som för jordbrukarna komme att medföra ökade utgifter för den anställda arbetskraften. Men jag hoppas att även herr Svensson i Ljungskile är med om att vilja bibehålla det system, på vilket vi byggt jordbrukspriserna, d. v. s. livsmedelspriserna, nämligen att de skola täcka kostnaderna för produktionen. Göra vi det, skulle vårt förslag, såvitt jag förstår, icke ha någon annan inverkan än den att priserna i detta hänseende komme att följa arbetspriserna, och det är väl ingen som vill bestrida att ett sådant tillvägagångssätt är det riktiga i det sammanhanget. Jag hoppas att herr Svensson i Ljungskile icke vill göra avsteg från den principen eller tvivlar på att den i fortsättningen skall kunna bibehållas.

Detta var några ord om vad som sagts av några talare. Jag skall icke giva

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
mig in i någon diskussion med de speciella löneexperterna i detta ärende. När man emellertid betraktar dyrortsgrupperingen som en relativt sekundär fråga i detta sammanhang, då tycker jag att man underskattar både den ekonomiska och — kanske ännu mera — den psykologiska effekten. Jag har ej haft möjlighet att följa debatten hela dagen i kammaren, så jag vet inte allt vad som har yttrats här, men det sades i utskottet, att om man icke, som vi reservanter föreslagit, höjer lönerna i de högsta dyrorterna, skulle det kunna resultera i att tjänstemännen i de högsta löneklasserna i dessa högre dyrorter komma att övergå till privat tjänst. Jag påpekade då i statsutskottet, att den risken föreligger i minst lika stor utsträckning, då det gäller dem som äro anställda i statens tjänst på de lägre dyrorterna, ty de orättvisor i löner, som därvidlag kunna konstateras, äro än större för befattningshavarna där. Frestelsen att övergå till civil tjänst är därför större för dem som bo ute på landsbygden eller i de mindre tätorterna.

Det är ju tre punkter i detta förslag som reservanterna tagit upp: dyrortsgrupperingen, löneregleringen och maximeringen av det rörliga tillägget. Om det senare skulle jag vilja säga, att när vi nu gå in för en omreglering spelar procenten självfallet mindre roll än tidigare, beroende på den lägre procent-satsen, men *principen* är väl lika klar i dag som någonsin. Om emellertid det rörliga tillägget skall tjäna till att täcka trycket av dyrtiden, de högre levnadskostnaderna, så kan jag inte begripa att detta tryck är större för en inkomsttagare i de högre lönegraderna, med över 10 000 kronors inkomst, än för dem i de lägre. Om man förfar på det föreslagna sättet, betyder detta, att det rörliga tillägget inte bara är avsett att täcka de höjda kostnaderna, utan då innebär det en reell löneförmån, och jag undrar om det någonsin varit riksdagens mening att det skall vara så. Därför ha vi i reservationen ansett att man inte bör ändra maximisiffran utan hålla på att det rörliga tillägget fortfarande skall beräknas å ett högsta belopp av 900 kronor per månad.

Inte heller kan jag finna det lyckligt att göra något uttalande om sjukvårdsförmånerna. Även om man i dag här i riksdagen tar med lätt hand på de ändringsförslag reservationen förordar, så är jag övertygad om, herr talman, att det finns mycket stora grupper i detta land, som följa denna fråga med mycket stort, jag skulle nästan vilja säga, med spänt intresse.

Det har i utskottsutlåtandet talats om att man med kortare tidsmellanrum bör upptaga lönefrågan till förnyad prövning, varigenom man bättre skulle kunna följa utvecklingen på området, och det kan ju vara möjligt. Men varje gång som vi behandla detta spörsmål kommer man med eller mot sin vilja fram till den övertygelsen, att skillnaden i fråga om omkostnader mellan de människor, som bo på landsbygden eller de mindre tätorterna, och dem på de s. k. högre dyrorterna alltmer minskas. Vi få väl avvakta utvecklingen, men vi ha likväl inte ansett oss böra underlåta att säga vår mening vid detta tillfälle. Därför, herr talman, ber jag för min del att få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Svensson i Ljungskile erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Den föregående talaren yttrade i en inledande replik rörande mitt anförande, att man i allmänhet har god tid både att höra och tänka på de ord som jag säger. Av innehållet i repliken att döma skulle herr Svensson i Grönvik ha behövt åtskilligt mer tid att höra på. Han säger nämligen bl. a., att jag hade varit mera konsekvent om jag nu yrkat ändringar av utskottets

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
förslag. Jag har fullt konsekvent både i våras och nu hävdad riksdagens fria
prövningsrätt och dess möjlighet att ställa ändringsförslag men inte att kon-
sekvensen också skulle innebära, att man *alltid* ställer ändringsförslag — det
är en slutsats som nog får stå för herr Svenssons i Grönvik egen räkning.

I fråga om skatterna var det ju så, att jag punkt för punkt diskuterade de
olika riktningar, i vilka man kunde tänka sig konsekvenser av det höjda löne-
läget på landsbygden. Jag sade att om bondeförbundet lyckas övertyga stats-
makterna om att det är lika dyrt att bo på landsbygden som i Stockholm, så
riskera vi väl också, när naturprodukterna skola uppskattas, att få samma
pris på landsortsbostäderna som på stockholmsbostäderna, och då blir det utan
tvekan bra mycket högre skatter.

I diskussionen om priserna har jag många gånger sagt min mening, och jag
sade även i mitt anförande nyss att jag tror, att rättvisekravet är det som
bär längst både när det gäller lönerna på landsbygden och jordbrukets pro-
duktpriser. Därför är det självklart, att produktionskostnaderna skola täckas
och en rimlig företagervinst också finnas.

Herr **Kyling** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde:
Herr talman! Herr Svensson i Grönvik sade i sitt senaste anförande, att jag
hade mycket svårt att här göra gällande vad jag sagt ute i valrörelsen. Det
är rätt underligt att herr Svensson i Grönvik drar in sådana historier i de-
batten i dag. Jag vill emellertid nu bara säga herr Svensson, att jag tycker
det skulle vara mycket svårare för bondeförbundet och herr Svensson i Grön-
vik att kunna göra gällande, att den motion som från det hållet väckts har
någon som helst samstämmighet med vad bondeförbundets talesmän yttrade
i valrörelsen. Jag kan bara peka på radiointervjun, då herr Pehrsson-Bramstorp
blev angripen på den punkten. Då förnekade herr Pehrsson-Bramstorp
att han sagt just detta som sedan återkom i bondeförbundets motion i höst!
Jag skulle därför vilja rekommendera herr Svensson i Grönvik att icke kasta
sten så länge han sitter i glashus.

Herr **Svensson** i Grönvik, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort gen-
mäle, yttrade: Herr talman! Av det yttrande, som herr Svensson i Ljungskile
fällde beträffande bostäderna, kan jag inte utläsa något annat än att han anser
det vara självklart, att bostadsstandarden i tätorterna skall vara så hög att det
är uteslutet att den skall kunna förekomma på landsbygden: då skulle det bli
så höga skatter. Reflexionerna göra sig själva.

Vad sedan herr Kyling beträffar tror jag nog att vi bondeförbundare skola
försöka hålla våra vallöften — jag hoppas att herr Kyling håller sina lika
bra — och därför tror jag inte herr Kylings bekymmer för oss i den vägen
behöva bli så stora.

Herr **Kyling** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr
talman! Det är riktigt att herr Svensson kan klara sina vallöften genom den-
na reservation, men vi skola också hålla i minnet att man i lönekommittén icke
haft någon sådan reservation. Då frågar jag, herr talman, vilket är riktigtast:
att hålla en överenskommelse mellan förhandlingsparterna, tjänstemännen å ena
sidan och statens lönekommitté å den andra, eller frångå den?

Jag har klart och tydligt i mitt anförande givit belägg för att jag fortfa-
rande intar den ståndpunkten att dyrtortssystemet måste avskaffas, men det
skall ske på den vägen att en prissammanpressning kommer att visa sig natur-
lig. Vad jag här hållit på är att man skall respektera en överenskommelse
som är träffad och inte springa ifrån den, som det parti gjort för vilket herr
Svensson i Grönvik är talesman.

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Härpå yttrade:

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag vill liksom flera andra talare här konstatera, att det förslag som här föreligger är ett resultat av förhandlingar emellan representanter för staten och representanter för statstjänstemännens organisationer. Jag vill framhålla för herr Senander, som yttrade att det var första gången detta förekommit, att liknande förhandlingar fördes med 1936 års lönekommitté, och liksom nu träffades även då en överenskommelse, som riksdagen slutligen följde. När förhandlingar på detta sätt ägt rum och en överenskommelse är träffad bör man inte utan starka skäl ifrån riksdagens sida göra ändringar i densamma. Dessa förhandlingar äro nämligen i sig själva ur det allmännas synpunkt så mycket värda, att vi inte här skola göra några avsteg, som inte äro absolut nödvändiga. Det är klart att vi på mindre punkter, som avse vissa detaljer, skulle kunna göra ändringar utan att överenskommelsen kunde betraktas som bruten, men detta kan inte gälla beträffande fundamentala delar av överenskommelsen.

Den reservation, som här föreligger och är byggd på den motion som tidigare är väckt, bryter den överenskommelse som är träffad, men saken är tämligen klar. Jag är inte mycket förvånad över att bondeförbundet på nytt kör fram med dyrortsgrupperingen. Det är politiska skäl som äro anledningen härtill, det är inte sakliga skäl. Den ståndpunkt som bondeförbundet intagit i dyrortsgrupperingsfrågan gör sig mycket bra i den politiska propagandan på landsbygden, men den har, som jag nämnde, intet starkt sakligt underlag. Här har framhållits att riksdagen redan i fjol fattat beslut i dyrortsgrupperingsfrågan. Genom den utredning som gjorts har konstaterats, att det fortfarande finns avsevärda skillnader i fråga om dyrheten olika orter emellan. Den princip, som måste gälla i fråga om lönesättningen, är att för att få lönen lika mycket värd på alla orter måste den också vara variabel med hänsyn till kostnaderna på de olika orterna. Den nya dyrortsgruppering, som vi väl snart skola få, avser att härvidlag ställa de olika orterna i det rätta förhållandet till varandra. Utskottet har för sin del uttalat att dylika undersökningar om dyrhetsgraden på de olika orterna skola göras med tätare intervaller än hittills.

Jag har funderat över vad resultatet egentligen skulle kunna bli i händelse reservationen komme att bifallas. Här gäller det ju löner till statens tjänstemän, det gäller inte löner på den fria marknaden. Det är inte alls säkert att överläggningar och överenskommelser och beslut om lönesättning på den fria marknaden komme att följa de dyrortsgrupperingsbeslut, som statsmakterna fatta. Det gäller här endast statstjänstemän, och skulle man se efter vilka statstjänstemän på landsbygden som saken närmast kan komma att gälla, undrar jag om det inte i första hand är folkskollärarna. Därför skulle, såvitt jag kan se, bondeförbundets aktion — om den skulle vinna framgång — i främsta rummet komma att resultera i en höjning av landsbygdsfolkskollärarnas löner i tämligen hastigt tempo, från en grundlön på 6 000 kronor i 17 löneklassen till en lön på 7 140 kronor.

Herr talman! Det var ännu en sak jag ville framhålla, när jag nu har begärt ordet. Jag är för min del inte riktigt nöjd med förslaget sådant det är på en punkt, nämligen i fråga om maximeringen av det rörliga tillägget, d. v. s. den högsta lönesumma på vilken ett rörligt tillägg skall utgå. Den har höjts nu i förslaget från 900 kronor till 1 200 kronor per månad. Jag kan inte finna att det förslaget är tillräckligt sakligt motiverat. Det är klart att det måste finnas en differentiering, en skillnad i lönesättningen med hänsyn till olika omständigheter, kvalifikationer, ansvar och befattningens art. Men detta anser jag skall avvägas vid själva lönesättningen och inte genom bestämmelser

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
om det rörliga tillägget, som är kompensation för levnadskostnadernas stegring. Denna känns hårdast för de lägsta inkomsttagarna och mindre hård — det tror jag vi alla få konstatera — för de högsta löntagarna. Jag skulle därför helst ha sett att den gamla bestämmelsen stått kvar.

Då emellertid såvitt jag vet denna punkt utgör en väsentlig del av den överenskommelse som är träffad, vill jag inte för min del vara med om att ställa ett yrkande, som kan resultera i att denna överenskommelse brytes. Därför, herr talman, ställer jag intet yrkande, men jag har velat säga min mening på den punkten och ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sundberg**: Herr talman! När resultatet av de förda förhandlingarna och sedermera Kungl. Maj:ts proposition blevo bekantgjorda, vidtog givetvis bland statstjänstemännen inom de olika organisationerna och på arbetsplatserna en livlig diskussion om det nya förslaget. Till skillnad från föregående års diskussioner om löneregleringsförslag har, som vi alla märkt, årets debatt präglats av sans och lugn i alla avseenden, och man kan nog inte komma ifrån att detta också betyder att man bland statstjänarna i stort sett är ganska tillfredsställd med det förslag som i dag behandlas.

Jag har, herr talman, inte begärt ordet för att polemisera i denna debatt eller för att slutligen komma fram till några andra yrkanden än om bifall till utskottets förslag. Det är endast några allmänna synpunkter, som jag vet att många statsanställda omfatta, vilka jag i detta sammanhang skulle önska få framlägga beträffande den översyn av tjänsteförteckningen, den översyn av befodringsgrunder och annat, som har ett visst samband med löne- och uppflyttningsfrågorna.

Det finns som bekant en tjänsteförteckning och en personalstat, som i vissa avseenden årligen äro föremål för översyn. Vid revision av denna tjänsteförteckning kunna dels nya tjänster tillkomma och dels föreskrivas att vissa vakanta tjänster, som uppstått under året, skola tillsättas. Det är klart att den statsanställda personalen med intresse följer frågorna om revision av tjänsteförteckningen, därför att denna revision ofta innebär, att vissa befodringsmöjligheter och därmed följande löneförhöjningar komma att yppa sig. Det förekommer emellertid ute i verken ganska ofta, att verkstyrelserna inte alls tillsätta nya befattningar trots att det finns ett Kungl. Maj:ts beslut om saken. Därigenom förskjutes i varje fall den lägre personalens befodringsmöjligheter i ganska stor utsträckning. Speciellt ifrån telegrafverkets personal omtalas, hurusom man särskilt beträffande reparatörstjänster icke tillsätter dessa med ordinarie innehavare, när vakanser uppstå. Man anser därför på personalhåll att det vore erforderligt att få fastställt en viss fixerad tid för tjänsternas återbesättande. Man anser vidare att det vore önskvärt, att verkstyrelserna ålades viss skyldighet att med olika tidsmellanrum redovisa antalet obesatta eller vakanta tjänster.

Beträffande befodringsprinciperna i verken har det bl. a. för telegrafverkets del framförts en mängd exempel på godtycklighet och nyckfullt förfarande i detta avseende. Personalorganisationen måste naturligtvis allt som oftast ingripa för att få vissa rättelser till stånd, och i en del fall har man lyckats därmed, i andra fall har man inte lyckats. Det är ju på det sättet att i en befodringsfråga, som ju också är en lönefråga, skola nit och skicklighet och tjänsteålder ligga till grund för befodrning. Det finns där ute på arbetsplatserna i de olika statsverken mängder av i praktiskt arbete skolade befattningshavare med mångårig tjänst, som när en viss befattning utlyses ledig inte kunna söka den just på grund av att verkstyrelserna kunna variera de s. k. kompetenskraven alltefter sitt eget gottfinnande. När man sålunda i tele-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
grafverket och något annat verk också ordnar vissa kurser, exempelvis reparatörskurser, sätter man i verkstyrelsen kompetenskravet i vissa ämnen så högt, att många av de äldre befattningshavarna icke anse sig kunna vara med om att söka sådana befattningar. Detta får till resultat, att vissa i det praktiska yrkesarbetet synnerligen skickliga och dugliga arbetare få finna sig i att bli förbigångna av en del yngre befattningshavare, sådana ungdomar som dessa äldre kanske förut varit med om att lära upp.

I Kungl. Maj:ts bestämmelser 1939 angående tjänsterevision för statens affärsdrivande verk föreskrevs vissa villkor för befordran av äldre linjearbetare till montörer. Om man nu i verkstyrelserna hade följt dessa föreskrifter skulle för dessa äldre linjearbetare befordringsmöjligheterna kommit att te sig ganska ljusa. I vissa fall har det ju förekommit, att verkstyrelserna följt bestämmelserna, men i andra fall har man icke följt dessa bestämmelser. Det gör, att personalen har den känslan, att verkstyrelserna kringgå bestämmelserna genom att skärpa kompetenskravet för att kunna få en person, som de anse personligen lämpligare än den som rätteligen på grund av ålder och andra omständigheter skulle ha befattningen.

Allmänna regler, föreskrifter och bestämmelser angående tjänstemännen ha ju utfärdats i massor. Det är alltför många; det är en labyrint, så att ingen människa hittar rätt i dem. Men de äro naturligtvis tillkomna för att ligga till grund för avgörandena i personalfrågor, och de skola ligga till grund icke bara för personalen utan de skola givetvis också följas av verkstyrelserna.

Från statstjänarhåll och statstjänsten skulle man ju kunna anföra en mängd exempel, som mycket väl visa, att en demokratisering av verkstyrelserna är en mycket behövlig åtgärd. Jag vill minnas, att vi under en debatt i denna kammare förra året från en högt aktad ledamot och statstjänarexpert i ett anförande, som han höll, fingo höra, att man behövde flera socialister i verkstyrelserna. Jag är den förste att understryka, att han hade rätt i det avseendet.

Jag har velat anföra dessa synpunkter för att när man nu går att realisera det nya löneförslaget och så småningom även torde komma fram till en revision av tjänsteförteckningen, man då också skall se på dessa saker, som jag antydningvis vidrört, och få en rättelse till stånd. Det är också klart, att personalen i statsverken nu hoppas mycket på att det påbörjade arbetet i fråga om industriell demokrati i verken skall leda till ett snabbt och verkligen effektivt resultat. Åträrder för att öka personalens inflytande äro ju av olika anledningar ytterst angelägna. Det är klart, att ett sådant personalinflytande är till båtnad icke bara för personalen som sådan utan också för statsverket.

Herr talman! Med anförande av dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Det har från utskottets sida och även från en del talare här i dag understrukits, att den överenskomelse som träffats mellan befattningshavarorganisationerna och underhandlingarna i kommittén ej är bindande för riksdagen. Ja, det är ju visserligen sant. Men skulle vi ej kunna komma överens om — det kanske vore ärligast — att när man har en sådan uppgörelse, enligt slutförd, är riksdagen de facto bunden av densamma?

Jag begärde ordet, då jag här i dag studerade den reservation, som bondeförbundets representanter ha avgivit till betänkandet. Jag skall nu icke traggla med att tala så mycket om motiven för denna reservation som en del talare gjort här i dag. Jag tror, att man har varit alldeles för mån om att försöka övertyga bondeförbundarna om att de ha galet, ty de ha kanske ej så galet,

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
då det gäller själva principen. Jag tror icke, att dyrortsgrupperingshistorien är avskriven med vad som skett här i dag. Men då jag i nämnda reservation läste att dyrortsgrupperingen skulle medverka till att flyttningsströmmen till tätorterna komme att fortsätta i snabbare takt än hittills och att städerna skulle komma att fortsätta att suga till sig arbetskraften, medan landsbygden i motsvarande grad avfolkades, så har jag velat något beröra detta. Denna passus har redan behandlats bl. a. av herr Waldemar Svensson, men det är en annan synpunkt på denna sak som jag skulle vilja framföra.

Kan man verkligen tänka sig, att om en befattningshavare i en av de lägre lönegraderna har 5 112 kronor i begynnelselönen och han nu blir uppflyttad i ortsgrupp så att han får 6 084 kronor, så skulle detta medföra, att landsbygdens folk och ungdom skulle känna sig mera knutna till bygden? Vi kunna ju taga ett exempel. Det är ett par systrar i ett landsbygdshem: den ena lär sig till småskollärarinna, och hon får denna begynnelselönen och slutar med 5 760 kronor efter nio år. Den andra systemen ägnar sig åt någon syssla i jordbruket eller annat. Skulle hon då resonera som så, att om lärarinnan finge 972 kronor till, så vore det mera anledning för henne själv att bli kvar i den enkla syssla hon hade? Jag tror icke, att en sådan utveckling skulle verka i den riktningen, att man lättare skulle få behålla landsbygdens ungdom kvar i andra sysselsättningar än statliga och kommunala. Jag tror ej heller, att flyttningen till samhällen och städer skulle bli mindre med en sådan »utjämning».

Jag vill, som jag sade, icke förneka, att dyrortsgrupperingen verkar orättvist i vissa avseenden. Men jag tror ändå, att då man tillskriver den sådana följderna som det här sägs är man kanhända inne på fel väg.

Jag skulle vidare vilja säga några ord i allmänhet om det föreliggande förslaget. Man har från skilda håll bland statstjänarnas representanter deklarerat, att man är belåten. T. o. m. herr Senander, som sällan är belåten, var belåten och försummade ej att tillskriva sig och sin grupp äran därav. Vi äro alltså i gott sällskap. Jag vill ej heller förneka, att då det gäller lönerna i de lägre lönegraderna var en sammanpressning av ortsgrupperna befogad. Men när man sedan i debatten har sökt göra gällande, att detta förslag ej kommer att betyda någonting i inflationsriktning, så måste jag nog ha mina betänkligheter. Herr Mårtensson var ju också i någon mån inne på den frågan, vad det kommer att draga med sig. Det föreliggande förslaget ha vi egentligen ute på landsbygden fått i förskott. Vi ha inom det län, jag representerar, i landstinget fått 950 000 kronor i ökade utgifter på grund av detta förslag, eftersom man visste vad det innefattade. Det skulle förundra mig, om man ej, när man gått fram efter hela linjen, som detta naturligtvis inbjuder till, skulle kunna konstatera ganska avsevärda öknningar av lönerna på skilda områden.

Då säger man, att man har det utmärkta prisstoppet: med hjälp av det skall man förhindra, att lönestoppets slopande får besvärande verkningar i inflationshänseende. Jag är icke så övertygad om det. Efter den debatt, som föregick i går eftermiddag med vissa uttalanden av herrar Fast och Brandt, tänkte jag nästan, att dessa herrar skulle gå upp i denna debatt och vidare understryka sina betänkligheter i den riktningen. Man säger, att det kommer ej att inverka på prisläget. Men om jag icke alldeles har fel, talar man från statens järnvägars sida — det stod i någon tidning för några veckor sedan — om att detta förslag kommer att leda till en försämring av statens järnvägars ekonomi; det vill man icke gärna ha, och därför talar man om att det måste bli ökade biljettpreiser och ökade fraktsatser. På den kanten har man alltså icke alldeles klart för sig, att det går att eliminera detta.

Jag vill säga, att jag är klar på att här nu ingenting är att göra i denna fråga. Jag skall heller icke ställa något yrkande om avslag. Men jag måste

Allmän lönerreglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
nog säga, att jag har den uppfattningen, att i ett tidsläge, då man å ena sidan talar om att pengarna räcka icke till, enär allting stiger som vi skola köpa. och å andra sidan är inne på tanken att tillgripa tvångssparande för att förhindra folk att använda sina pengar därför att varutillgången ej motsvarar köpkraften, är det något egendomligt, att man så där lättvindigt säger, att denna lönerreglering har ingen inflationsartad verkan. Det är uppenbart, att som man ropar i skogen får man svar. Det är alldeles tydligt att det icke går att fortsätta denna strutsolitik här i landet, där man dunkar i väg från den ena organisationen efter den andra och begär att få mera betalt, men när stormen från inflationen börjar höras, sticker man huvudet i sanden och säger: vi vilja icke höra på detta. Tro verkligen kammarens ledamöter, att det systemet håller i längden? Jag tror det ej.

Herr Fagerholm hade en märkvärdig inställning till inflationen. Han sade, att det vore synnerligen viktigt, när utvecklingen säkert ginge mot ökad inflation, att man försåge sig i god tid. Det är klart, att om här nu tilltagits så rundligt att man stannar vid detta är det ju bra. Men jag skulle tro, att om inflationen fortsätter och varuknappheten och priserna stiga, få vi en vacker dag en ny påminnelse i riksdagen om att här varit en förhandling, där parterna kommit överens om att ånyo höja lönerna.

Någon talare — jag tror det var herr Falla och att han siktade särskilt på bondeförbundet — sade, att jordbrukarnas intressen berördes icke av denna fråga. Nej, naturligtvis göra de icke detta direkt. Men vi jordbrukare äro ju också i den ställningen, att vi måste vara med om förhandlingar och gärna se, att då förhandlingar skett mellan de skilda parterna också riksdagen går med på resultatet. Men det är uppenbart, att under den tid som möter framöver kan det medföra rätt stora besvärligheter för jordbrukets folk att komma med i den allmänna utvecklingen, då det gäller att taga för sig på grund av den inträdda inflationen. Ty det är klart, att man även vid jordbruket ej kan undgå att, då det blir dyrare frakter och dyrare biljetter på järnvägarna och dyrare över hela linjen, också där kräva att få litet mera betalt.

Då jag lyssnade på debatten här i går kväll och hörde, att statsrådet Sträng utan vidare rekommenderade en höjning av priserna på vissa jordbruksprodukter, d. v. s. att de skulle få »slå igenom», som det hette, i det allmänna prisläget, och jag sett i tidningarna att han vid ett annat tillfälle i ett föredrag talade om att det var en farlig väg att höja priserna på dessa produkter, ty det kunde hända att konsumenterna vände sig ifrån de dyrare produkterna och sökte tillgodose sig med andra, så måste jag få den känslan, att Kuno Möller och consortes få nog vatten på sin kvarn framöver. I händelse det skulle vara så, att priserna på mjölk och smör stiga, kan man vända sig åt annat håll för att tillgodose sina behov; då få jordbrukarna stå där med sina produkter eller hänvisas till utlandsmarknaden.

Jag har velat peka på dessa saker därför att jag tror icke att det är alldeles säkert, att folket i landet är så alldeles övertygat om att en sådan utveckling som denna är den riktiga. För resten, då folket ute i landet läser både propositionen och statsutskottets betänkande, får det ju icke något begrepp om hur lönerna här ställa sig i förhållande till de tidigare utgående lönerna i skilda löneklasser. Jag vet ej, om det är en händelse som ser ut som en tanke, att det här icke finnes någon jämförelse mellan de nuvarande lönerna i vederbörande löneklasser och de löner som nu föreslås. Det kanske är bra att icke tala om detta. Men det är klart, att så småningom blir saken känd. Jag är icke heller så säker på att man då känner sig så övertygad, att detta var den enda rimliga lösningen.

Jag skall tala om en liten historia från i somras. Jag skall be att herrskapet

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

håller sig i bänkarna; det är nog så att det frestar på att höra den. Jag hade hållit ett föredrag på en plats, och jag hade varit inne på de finansiella problemen, som jag ej alldeles kan avstå att syssla med. Jag frågade mig hur det skulle gå framöver. Utan att göra några som helst kommentarer hade jag talat om att vi i riksdagen gått med på den tillfälliga löneförbättringen på 700 kronor och de 300 kronorna som vi tidigare beslutat. Då var det en kvinna — gift med en tjänsteman — som kom fram till mig och sade: Vad tänker ni på där uppe i riksdagen, som vräker på oss pengar som vi icke behöva?

Jag kan med vittnen styrka, att detta uttryck fälldes. Det är alltså icke alltid riktigt sanning, att man från alla håll säger, att läget är så fruktansvärt, att man ej kan stå ut med det. Det finnes dock sådana »tokiga» människor, som ha en annan uppfattning med tanke på vad det kommer att leda till i det långa loppet. Det är klart, att dessa pengar skola betalas av någon. Då få även »Pinnebergarna» vara med, även de som ej ha några som helst sådana tjänster, som de kunna sammanslutas omkring och begära det ena eller andra. Där får man kanhända nöja sig med vad man kan få ut av ett litet sparkapital. Det finnes sådana tokiga människor också, som sparat litet grand men nu icke ha möjlighet att klara sig på den lilla ränta de få av det lilla kapitalet och som därför ha det besvärligt. Men det är egendomligt, att här i riksdagen har man egentligen icke hört så mycket väsen från den kanten. De äro icke så funtade att de kunna sammansluta sig i organisationer och framföra krav. Folkpensionärerna göra detta. Där äro vi med allihop. Det är också en tröst för dem, som ha ett litet sparkapital, att de få detta tillskott i form av hygglig folkpension, ifall penningvärdet håller något så när. Men det är klart, att om det är sanning, att spararna i landet frånrovtväns en miljard sedan krigets början, är det anledning för finansministern att tänka även på dem. De ha emellertid ingen vidare möjlighet att göra sig hörda.

De, som ha några slantar nu, söka att omsätta dem i realvärden så fort som möjligt. Hade vi ej fått förbudet för visst folk, som har pengar, att förvärva jordbruksfastigheter, hade det icke funnits många bönder kvar, som ägt sina fastigheter. Det är en väldig efterfrågan på sådana ur penningplaceringssyfte, ty de anses ändå ha ett realvärde då pengarna bli allt mindre värda.

Jag har icke kunnat undgå att framföra dessa reflexioner, även om jag naturligtvis ej här ställer något yrkande.

Det är bra, när man är överens och när bröder, som det heter, hålla samman. Men det är knappast riktigt bra att ha en sådan absolut enighet att det ej är någon som vågar framföra andra synpunkter, Jag tror dock, att i detta läge och i den situation, som vi talade om i går kväll, är det av ganska stor betydelse hur vi se på dessa ting om vi skola klara oss åren framöver utan en förödande inflation.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Det är ytterst sällan jag har anledning begära ordet i en lönefråga, och jag skulle väl knappast ha gjort det i denna fråga heller, om det icke varit så att jag varit ledamot av den kommitté, som ursprungligen utformat det förslag, som nu ligger på riksdagens bord. Denna kommitté var på samma gång som den var en utredningskommitté även underhandlingskommitté. Detta var kanske särskilt poängterat genom att till kommitténs ordförande hade kallats en förlikningsman i arbetstvister. Vårt uppdrag var således dels att utreda hela lönefrågan och dels också att försöka att om möjligt få till stånd ett för tjänstemannaorganisationerna godtagbart resultat.

Det är givet att vid sådana underhandlingar vitt skilda meningar förekomma. Tjänstemannaorganisationerna ställde kanske ursprungligen större krav än de

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.) slutligen fixerade, och givetvis förelågo även många delade meningar hos de olika kommittémedlemmarna. Men för att man skall kunna uppnå något resultat vid underhandlingar, fordras det naturligtvis, att vederbörande parter enas om de huvudlinjer på vilka man skall komma fram till slutligt resultat.

Jag har inom kommittén förfäktat den åsikten, att en fortsatt dyrortsgruppering numera icke är berättigad. Såsom stöd härför anförde jag bl. a., att utvecklingen tydligen visat att bara under den korta tiden från den sista löne regleringens ikraftträdande tills nu hade en sammankrympning av den i dyrortshänseende upprättade indexen skett från icke mindre än 48 procent till omkring 20 procent. Redan detta förhållande motiverade en kraftig nedsättning av spännvidden mellan dyrorterna, om nu någon sådan alls skulle finnas. Utvecklingen i landet hade också visat, att denna utjämning i dag gick i snabbare takt än den gjort tidigare, vilket förklarades därav, att bristen på arbetskraft på landsbygden gjorde att man där fick i viss mån överbetala de fastställda avtalsenliga lönerna för att kunna behålla folk. Vid varje avtalsuppgörelse skedde sålunda en ytterligare sammanpressning.

Jag kunde icke vinna gehör för denna linje, varför jag i stället skisserade upp en annan, där jag försökte komma fram till en successiv avveckling av dyrortsgrupperingen. Jag bevisade, att om man betraktade utvecklingen sådan den ägt rum under den senaste löneperioden och räknade med att den skulle fortsätta, skulle inom en relativt kort tidrymd hela detta system kunna avvecklas utan att detta behövde medföra några sådana konsekvenser av tråkig natur, som skulle kunna följa av att man i ett slag avvecklade dyrortsgrupperingen. Jag sökte kontakt på skilda håll för att vinna förståelse för denna linje, och jag kan därvidlag tala om för herr Senander, som så mycket klandrat bondeförbundets ställning i denna fråga, att jag sökte kontakt även med kommunisternas representant. Kommunisterna ha ju här i riksdagen vid flera tillfällen uttalat sig för dyrortsgrupperingens avskaffande, men det fanns ingen möjlighet för mig att få något bistånd från det hållet.

När man så småningom kom fram till det resultat, som nu föreligger, så inträffade emellertid att tjänstemannaorganisationerna förklarade, att de icke komme att acceptera den träffade överenskommelsen, om icke densamma var enhälligt underskriven av samtliga kommittéledamöter. Inför detta faktum, och då jag icke ville riskera att förhandlingarna brötos, ansåg jag att jag kunde ta på mitt ansvar att underskriva denna överenskommelse. Men jag gjorde det med den reservationen, att jag hade rätt att offentligen såväl i riksdagen som var jag så behagade föra den talan jag hade fört i lönekommittén. Jag har emellertid icke väckt någon motion i enlighet med den linje jag förfäktade i kommittén, utan jag har ansett, att jag skulle vara så solidarisk mot mina kamrater i lönekommittén att jag icke gjorde det. En motion i huvudsaklig anslutning till den linje jag skisserat har emellertid kommit från bondeförbundshåll. Enligt de linjer jag skisserat skulle redan vid löne regleringens ikraftträdande den 1 juli 1947 en uppflyttning av den lägsta dyrortsklassen ske till den näst följande, och kvar skulle endast stå en skillnad på 12 procent. Sedan skulle vartannat år en ytterligare sammanjämkning ske, och beroende på det statsfinansiella och penningpolitiska läget skulle man då besluta antingen en höjning av den då lägsta dyrortsgruppen eller också inför en eventuell kris vidtaga en sänkning av den högsta.

Då jag anser att det numera icke föreligger skäl för bibehållandet av en dyrortsgruppering av hittillsvarande omfattning och ej heller av den omfattning, som det nu föreliggande förslaget innebär, känner jag mig oförhindrad att i dag ge min röst för den reservation, som är framkommen från bondeförbundshåll, ehuru väl densamma icke i alla delar sammanfaller med de synpunk-

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ter jag förfäktat. Den ligger dock i varje fall närmast den linje jag förfäktat.

Herr talman! Jag har känt behov av att i denna stund deklarerera min ståndpunkt i frågan, och jag kommer sålunda att rösta för bondeförbundets reservation.

Herr Ohlin: Herr talman! Den siste ärade talaren förklarade, att han ansåg att han skulle vara lojal mot sina kamrater i lönekommittén och därför icke väcka någon motion, som stod i strid med den träffade uppgörelsen. Jag förstår honom så väl på den punkten, ja, mycket väl, men vad man undrar en liten smula över — liksom redan ett par talare förut gjort — är om icke herr Jonsson i Skedsbygd representerade bondeförbundet i denna kommitté eller om han var insatt i densamma uteslutande som enskild lönepolitisk expert. Även om det ligger i sakens natur att hans ståndpunktstagande icke hundraprocentigt kan binda det parti han representerar, reser sig onekligen frågan om vilka konsekvenser man inom bondeförbundet anser sig böra draga av den ståndpunkt herr Jonsson i Skedsbygd som partiets representant intagit i kommittén. Jag nöjer mig med att här notera, att det finns en viss kvarstående oklarhet trots den föregående debatten, som väl får utgöra svar på frågan.

Det spørsmål om vilket jag särskilt tänkt göra ett par korta reflexioner gäller skyddet för tjänstemännen mot den risk för reell lönereduktion vid inträffande inflation, som tyvärr icke kan anses vara oväsentlig. Ur denna synpunkt innebär det föreliggande förslaget en viss förbättring jämfört med tidigare tillstånd, detta särskilt med hänsyn till att en utväg anvisats, att om den allmänna ekonomiska utvecklingen gör det skäligt skall frågan om tillägg efter en högre procent än den automatiskt tillämpade upptagas till förhandling. Enligt mitt sätt att se är emellertid icke heller detta riktigt tillfredsställande. Jag finner det enda naturliga vara att under en period, då den reala nationalinkomsten icke sjunker utan stiger men i alla fall prisnivån höjs, bör icke den omständigheten att prisnivån höjs medföra någon reell lönesänkning för någon grupp. Full kompensation bör ges. Om å andra sidan det inträffar en kalamitet som ett världskrig eller en avspärrning eller annat dylikt, ja, då har man en speciell ny situation, och för att behandla en dylik situation bör i avtalet finnas en force majeure-klausul; om i ett visst läge den reala nationalinkomsten går ned får nämligen flertalet grupper vara med och bära en större eller mindre del av försämringen. Det finner jag vara en logisk ståndpunkt, och den har jag intagit ända sedan jag kom in i den svenska riksdagen.

Det förefaller mig som om det understundom gjorde sig en viss oklarhet gällande genom att man icke tänker i realvärden — jag syftar exempelvis på herr Rubbestad — utan tänker i pengar. Därför talas det om »ökning», när man syftar på att *undgå minskning*. Om man tänkte mera i den gamla marktgångstaxans termer, som ju icke borde vara det svenska jordbrukets företrädare främmande, skulle man väl inse att lönen egentligen ingenting annat är än *en anvisning på en viss mängd varor* och att, om varorna fördyras utan att varutillgången går ner utan tvärtom stiger, är det naturligt att denna anvisning utgår på en oförändrad mängd varor.

Med detta betraktelsesätt, herr talman, böra naturligtvis även högre tjänster lika väl som de andra ha kompensation för prisstegringen. Den tendens att pressa ner lönenivån för de högre tjänstemännen, som i viss mån framkommit i förslaget, tror jag knappast är förenlig med statsnyttan. Jag tror att i konkurrensen med det enskilda näringslivet löper staten risk att förlora några av

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 de värdefullaste personerna och därigenom gå miste om tjänster, som äro mera värda än de kosta.

Reservanterna och bland dem herr Rubbestad och herr Svensson i Grönvik ha emellertid en helt annan uppfattning. De vända sig mot tanken att man skall ge ett rörligt tillägg i procent. Herr Svensson i Grönvik förklarade, att trycket av de höjda levnadskostnaderna kan bäras lättare av den, som har hög lön, och herr Rubbestad förklarade ungefär detsamma. Men under en tid då den reala nationalinkomsten i landet stiger, är det icke fråga om att »trycket av de höjda levnadskostnaderna» skola de och de kunna bära, ty det föreligger icke då någon reell försämring i landets ekonomiska läge trots prisstegringen. Det saknas varje motiv för att fråga vem som lättast kan bära en försämring. Tvärtom är det ett läge, där de olika grupperna tävla om hur stor andel de skola kunna få i förbättringen.

Därför förefaller det mig vara omotiverat att resonera på det sätt som reservanterna göra, detta alldeles särskilt när man går så långt att man säger, att egentligen borde det vara ett bestämt fast belopp i dyrtidstillägg för alla. Då är man inne på en helt annan tankegång och tror att penningvärdet är oförändrat men att det råder varubrist och därmed följande fördring. Är det så att landets reella standard sänks genom varubrist, är det klart att man kan ställa frågan, vem som skall bära mera eller mindre av den reella försämringen, men man kan icke göra det under normala tider, då produktionen går uppåt.

Reservanterna förklara, att det bör vara ett fast tillägg, och sedan förorda de ett rörligt tillägg, som skall utgå på högst 900 kronor, men jag måste erkänna, att jag icke förstår sambandet mellan premiss och slutsats. Om det skall vara ett fast tillägg, kan jag icke förstå varför det skall utgå på 900 kronor. Men vad jag vänder mig emot är framför allt den oriktiga uppläggningsen av resonemanget. Jag skulle vilja resa det spörsmålet: om det inträffar en prisstegring sådan som vi haft under hela 1930-talet och även nu under de sista åren samtidigt med en real förbättring av landets läge, kommer då det svenska jordbrukets representanter att anse, att de i det läget skola acceptera en reell standardsänkning? Jag förmodar, att svaret självklart är nej. Komma de svenska industriarbetarnas representanter att säga: vi måste finna oss i en reell standardsänkning därför att priserna ha stigit? Vi veta alla, att svaret är nej. Men varför skall då en annan grupp ha en reell sänkning i ett sådant läge? Det förefaller mig som om det enda naturliga vore en force majeure-klausul för att ta hand om krislägen medan man i övrigt sörjde för bibehållandet av lönens fulla realvärde.

Herr Svensson i Grönvik säger, att om man går på en sådan tankegång blir det rörliga tillägget en del av den reella löneförmånen, vilket väl icke kan vara meningen. Jag skulle vilja svara: jo, uppenbarligen. Herr Svensson i Grönvik har rätt att det blir en del av den reella löneförmånen, en bestämmelse som tryggar att lönen icke skall förlora en väsentlig del av sitt realvärde. Och ingenting kan väl vara naturligare än att man här tänker i realvärden i stället för i nominella penningssummor.

Herr talman! I går yttrade herr Brandt, att i dagens statsfinansiella läge var denna lönereglering ett uttryck för politisk taktik. Han lade detta icke så att säga i munnen på något visst parti. Jag tycker att det är en ganska hård kritik icke minst av regeringen, som detta hans yttrande innebär. Jag vill för min del förklara, att jag är helt och hållet oense med honom. Det förefaller mig som om med den eftersläpning i fråga om reallöner, som ägt rum för tjänstemannagruppen i stort jämfört med motsvarande andra grupper under de senaste åren, är det en gård av rättvisa att man nu genomför en väsentlig regle-

Allmän löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ring, som i huvudsak innebär ett återställande av förkrigstidens standard — i vissa fall icke helt och i andra fall något mera, detta därför att motsvarande grupper på den fria arbetsmarknaden redan tidigare fått en höjd reell standard och redan hålla på att skaffa sig ytterligare en reell höjning. Det kan med mitt sätt att se omöjligt göras gällande, att inflationsfaran kommer från en grupp, som i det väsentliga här endast uppnår, att den återhämtar vad andra motsvarande grupper redan ha erhållit. När den reella nationalinkomsten för närvarande ligger mellan 10 och 20 procent över förkrignivån, tror jag icke att den standard staten nu bjuder kan anses vara oförenlig därmed. Icke heller framstår den mot bakgrunden av utvecklingen på den fria arbetsmarknaden såsom något försök att låta tjänstemännen komma före de andra. Därför framstår, herr talman, en löneroglering av detta slag i stort sett såsom både rättvis och klok därigenom att den ger en viss förbättring och en viss trygghet för att tjänstemännen icke skola komma alltför mycket efter andra grupper.

Även om jag har den uppfattningen, att det finns vissa brister i det föreliggande förslaget, hindrar detta mig icke att yrka bifall till detsamma.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skulle bara vilja säga till herr Ohlin, att vi ha inom vår grupp frihet att själva bedöma frågorna utan att partiet som sådant behöver ta ställning till varje fråga. Att bondeförbundets reservation utom i några små detaljer sammanfaller med min uppfattning visar bara att vi kommit på samma linje, fastän vi icke förut konfererat om saken. Möjligen kan detta bidra till att klara upp något för herr Ohlin om min ställning inom lönekommittén.

Vidare yttrade:

Herr **Hæggblom**: Herr talman! När situationen är den att propositionen bygger på en överenskommelse mellan tjänstemannagrupperna och lönekommittén, finns det ingen annan utväg för den som känner olust för förslaget än att genom ett yttrande ge detta till känna. Fastän jag vet att det frestar kammarens tålmod, måste jag tyvärr begagna mig av denna rätt. Den olust jag känner beror icke alls på några personliga motiv. Den lilla grupp av tjänstemän jag tillhör och som har sin verksamhet vid landsbygdens ungdomsskolor har — naturligtvis höll jag på att säga — blivit bortglömd nu som så många gånger tidigare; men den saken kan kanske rättas till i ett senare skede. Men jag är på det klara med att det förslag, som här föreligger, väcker en känsla av olust bland en hel del tjänstemän på landsbygden av den anledningen, att landsbygdslönerna icke mera närmat sig tätortslönerna än som nu skett. Jag skulle vilja säga att vi landsbygdstjänstemän, som hysa denna uppfattning, icke behöva vara av det oresonliga slag, som skyttade bakom den av herr Rubbestad i dag omnämnda skrivelsen. När man resonerar med tjänstemän på landsbygden finner man i stället, att de mycket väl äro på det klara med att det finns en tätbebyggelsedyrhet beroende på tomtpriser och resekostnader mellan arbetsplatsen och hemmet, lika väl som det erkännes, att det finns en glesbebyggelsedyrhet, som påverkas av priset på konsumtionsvarorna på landsbygden och av priset på nödvändiga resor. Det ena med det andra gör, att vi icke kunna genomföra en något så när rättvis löneroglering utan att taga hänsyn till den skillnad i dyrhetsgrad, som föreligger mellan olika orter. Men jag har den känslan, att den spännvidd av 16 % som man stannat vid icke är den rimliga, om man tager hänsyn till alla inverkannde faktorer. Därmed må förhålla sig hur som helst. Inför valet mellan att förorda detta förslag och att

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
gå på bondeförbundsreservationen anmäla sig dock ett par skäl som tala mot den senare vägen. Reservationen är nämligen behäftad med ett par så betänkliga skönhetsfel, att man överhuvud taget icke kan reflektera på den. Jag tänker icke då på det förhållandet, att man på förhand skall bestämma, att sammanpressningen skall ske med $\frac{1}{10}$ varje år under en följd av år fram i tiden, utan mera på att man helt enkelt svikit det som ändå är meningen med löneregleringen, detta att man skall ge statstjänstemännen ersättning för den förändring i levnadskostnaderna som inträtt sedan 1939. Genom att icke vilja medgiva någon ökning för de tjänstemän som bo på I-ort drager man ett brett streck över den rättvisa behandlingen av hela denna tjänstemannagrupp. Att man räknat med att på det sättet spara 53 miljoner kronor anger ju, hur stor orättvisa man här är i färd med att begå. Vidare vill man icke vara med om rörliga tillägg annat än på en begränsad del av månadslönen. Detta ställer de högre statstjänstemännen i en ganska orättvis ställning. Vi skola vara på det klara med att de högre statstjänarna under en stor del av sitt liv använda åtskilligt av sina löner för sina barns fostran, och det är väl icke något onaturligt i att föräldrar i deras ställning söka möjliggöra för sina barn att få samma standard som föräldrarna. Vad de högre statstjänstemännen bestrida uteslutande med egna medel få tjänstemän i lägre ställning ofta hjälp och bidrag till. Då är det icke mer än rimligt, tycker jag, att man låter det rörliga tillägget utgå på åtminstone så stor del av månadslönen som 1 200 kronor.

När alltså bondeförbundet sammankopplat sina för övrigt kloka synpunkter i fråga om dyrortsgrupperingens successiva försvinnande med dessa skönhetsfläckar, kan man tyvärr för dagen icke reflektera på att följa bondeförbundet på den vägen. Man skulle nästan kunna misstänka, att partiet icke önskar ett tillmötesgående från andra gruppers sida. I annat fall skulle väl reservationen ha kunnat formuleras på ett sådant sätt, att icke dylika absoluta hinder hade legat i vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som jag mest tycker överensstämmer med den träffade överenskommelsen med statstjänarna, nämligen den reservation, som avgivits av herr Andrén m. fl.

Herr Rubbestad: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag försöka fatta mig ganska kort. Jag förstår också, att det icke tjänar mycket till att diskutera i denna fråga, då man har så vitt skilda uppfattningar beträffande dyrortsgrupperingens berättigande. Det framgick av den närmast föregående talarens anförande, att han ansåg att det föreligger en betydande skillnad i levnadskostnaderna på de olika orterna, och då förstår jag ju att han icke vill vara med om någon ändring i förhållandena. Han hyste dock en viss tvekan, huruvida det system, som man tänkt sig och som fastställer en löneskillnad av 16 % mellan högsta och lägsta ort, var rätt avvägt. Jag tror, att om herr Hæggbloom studerar dyrortskommitténs betänkande och de siffror som förekomma där när det gäller värdesättningen av förmånerna på de skilda orterna, kommer han säkerligen till en annan uppfattning. Jag jämförde i mitt första anförande t. ex. skatteposten för en normalfamilj i en liten kommun i Älvsborgs län med skatteposten för motsvarande familj i en kommun i Norrland. I det förra fallet uppgick den till 346 kronor per år, i den senare till 782 kronor. I norrlandskommunen gå skatterna till åtgärder för ökandet av invånarnas trivsel, till ljus, gatubeläggning, vatten- och avloppsledningar m. m. sådant, som den andra kommunens invånare icke få. När herr Hæggbloom ser denna skillnad på 400 kronor, måste han inse att sådana beräkningar icke äro hållbara. Man kan se på post efter post i betänkandet, att vederbörande förfarit på ett sätt, som enligt min mening icke kan vara

Allmän lönereglerng för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
riktigt. Det är också tydligt omvittnat av två av dem som togo mycket ingående del i dessa undersökningar, att när man jämförde alla på förhållandena inverkan de faktorer, syntes ingen nämnvärd skillnad i levnadskostnader mellan de olika orterna föreliggande. Det är denna synpunkt, som ligger till grund för vår mening att man, när man nu går in för ett nytt lönesystem, bör koppla bort dyrortsgrupperingen, som icke har något verkligt underlag.

Jag har med intresse hört de olika inläggen här, och jag har lagt märke till att flera av dem som yttrat sig ansett, att man nu står inför ett fullbordat faktum. Förhandlingar ha förts, menar man, och då måste man böja sig. Jag förstår, att det kan ligga åtskilligt i detta resonemang, men det gäller under den förutsättningen, att de som förhandlat också företrätt de olika grupperna på ett sätt, som vederbörande äro nöjda med. I mitt första anförande påvisade jag, att tjänstemannakåren i ett helt län hade reagerat mot det sätt, varpå förhandlingarna skött sig, och förmenade, att de lägre ortsgruppernas befattningshavare icke få den lön de egentligen borde ha. Därför menar jag, att vi som tillhöra bondeförbundet och företråda landsbygden på ett annat sätt än de herrar, som försöka halta mellan stad och landsbygd, måste gå på den linje vi föreslagit. Jag förstår, att det är svårt att komma på någon mellanlinje. De som tala från Stockholm, Göteborg och Malmö och alla dessa större orter ha icke den känsla som vi ute på rena landsbygden ha och veta icke hurdana förhållandena där äro. Jag förstår mycket väl, att de kunna se på denna sak på ett helt annat sätt än vi.

Men ändå måste jag säga, att det förvånade mig att höra herr Kyling. När han i sitt anförande ville göra gällande, att vi togo ställning till dyrortsgrupperingens principiella sida vid behandlingen i riksdagen i följ. Om jag icke missminner mig, var herr Kyling då inne på en annan linje än den som förordnas av kommittén och i propositionen. Jag tror, att han då tänkte sig en spännvidd på 12 %. Här föreskrivas ju i alla fall 16 %. Vidare påstår han, att vi från bondeförbundshåll sprungit ifrån våra vallöften. Jag kan garantera, att åtminstone jag icke har gjort det. Jag hörde också den radiodebatt, som förekom före valet, och så vitt jag uppfattade saken rätt, sade också herr Pehrsson-Bramstorp, att han ansåg att man successivt borde höja lönerna för tjänstemännen på lägsta ort till samma nivå som för tjänstemännen på högsta ort. Detta är den linje som vi företråda i vår reservation och som jag tycker är den enda som skulle kunna realiserast. Att vi förordade den just nu beror på att när man skall gå in för en lönereglerng alla de synpunkter måste dragas fram, som böra tagas i betraktande. Har man en gång låst fast en lönereglerng är det oerhört svårt att få en ändring till stånd. Därför anser jag, att den lämpliga tiden nu är inne för att söka genomföra vad vi önska.

Herr Kyling kritiserade mig för att jag skulle ha kommit med oriktiga jämförelsetal, när jag framhöll skillnaden i lönerna de olika orterna emellan. Jag hade icke tagit med de 31 procenten. Men när jag drog upp mina jämförelser ville jag visa, hur förhållandena gestalta sig nu och hur de gestaltade sig vid den tidpunkt, då vi företogo den närmast föregående lönereglerngen. Då var levnadskostnadsskillnaden 48 %, och löneskillnaden fastställdes till 25 %. Nu har man fått en sammanpressning av levnadskostnadsskillnaden till 20 %. Det är självklart, att man bör jämföra lönerna enligt det lönereglerngsförslag som då förelåg med löneförslaget enligt det nu inträdda indexläget. Detta måste vara den rätta jämförelsegrunden. Går man på den linjen, skall man finna att de siffror jag anförde äro riktiga. Det visar sig, att trots sammanpressningen i levnadskostnadsskillnaden föreligger i kronor räknat större skillnad i lönerna nu än vid föregående lönereglerng. Det är detta jag icke tycker är riktigt. Här har sagts, att man skall fästa sig vid realvärdet och

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
icke vid krontalet. Men det är väl ändå på det sättet, att sammanpressningen i levnadsskostnadsskillnaden beror på att det på landsbygden blivit dyrare att leva under det att levnadskostnadsnivån i storstäderna har stått ungefär stilla. Detta betyder, att det behövs fler kronor för att kompensera levnadskostnadstegringen på landsbygden. Därför borde man här ha gjort ett krafttag och höjt lönerna på lägsta ort betydligt mer än som nu skett, om man skulle ha fått rättvisa med hänsyn till levnadskostnadsskillnaden.

Nu framhöll herr Ohlin, att när det gäller de rörliga tilläggen, som i propositionen föreslås utgå på en månadslön av 1 200 kronor i stället för på en månadslön av 900 kronor, skall man också tänka på realvärdet. Ja, det äro vi villiga att göra, och det ha vi gjort. Herr Ohlin hänvisade oss till att tänka på markegångstaxan. Där taxeras produkterna till ett visst pris, och det är detta man skall gå efter. Herr Ohlin, jag accepterar även den linjen, och då tycker jag, att mängden produkter, som en s. k. normalfamilj skall ha, bör vara lika. Ty icke är det väl så, att en högre tjänsteman med 14 000 kronor om året behöver äta tre gånger så mycket som en tjänsteman med 5 000 kronor om året, icke behöver han väl ha tre gånger så många överrockar, tre gånger så många par skor, tre gånger så mycket smör o. s. v. Båda behöva väl för livets uppehälle en viss kvantitet. Detta gör, att realvärdet av produkterna blir detsamma för den högre tjänstemannen och den lägre.

Herr Ohlin frågade, varför vi nödvändigt vilja hålla på en månadslön av 900 kronor. På det vill jag svara, att egentligen skulle det vara en månadslön, som mera anslöt sig till det belopp som gäller för indexfamiljen, d. v. s. en årslön på 5 000 à 6 000 kronor. Det hade varit det riktiga utgångsläget. Men nu är saken den, att vi redan ha stipulerat ett belopp av 900 kronor, och vi bondeförbundare äro så hyggliga, att vi icke vilja rucka på en given löneförman. Vad som redan är bestämt vilja vi att vederbörande skola vara tillförsäkrade. Samma är förhållandet när vi gå in på att statstjänstemännen på I-ort skola få stå kvar i sin löneställning. Vi vilja icke minska lönerna för dem. Detta vill jag säga särskilt till representanten från Göteborg herr Senander, som sade att han gärna skulle vara med om dyrortsgrupperingens avskaffande bara man icke sänkte lönerna för statstjänarna på I-ort eller ortsgrupp 5 enligt det nya systemet. Vi vilja icke genomföra någon sänkning. Vi gå med på att vederbörande få behålla sina 660 kronor i provisoriskt tillägg. Vi gå med på att om index stiger skola löjerna höjas på sätt som föreslagits i propositionen. Vi vilja alltså icke, att någon minskning skall ske. Det skall man komma ihåg. Jag vill bara ta fasta på en sak som både herr Eriksson i Stockholm och herr Senander tidigare sagt, nämligen att bara vi ville vara med om att höja de lägst avlönade statstjänstemännens löner, utan att försämra för de bäst ställda, skulle de acceptera vår linje. Det är just den linjen vi nu gå in för. Vi skulle naturligtvis vara glada, om vi i enlighet med tidigare löften kunde få anslutning av både herr Eriksson i Stockholm och herr Senander. Jag förstår emellertid mycket väl, att man fikar efter så mycket man någonsin kan få, men om man håller fast vid den linjen, komma vi aldrig inom rimlig tid att kunna nå den rättvisa, som vi vilja ha, ty då blir klyftan lika stor mellan de lägsta och högsta. Om vi skulle gå den av Kungl. Maj:t föreslagna linjen skulle det betyda en höjning med ytterligare 67 miljoner kronor, under det att vårt förslag begränsar sig till 13 miljoner kronor.

Jag skall, herr talman, icke hålla på längre utan yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr **Hægglom** erhöll på begäran ordet för kort gemmäle och anförde: Herr talman! När herr Rubbestad gör sig litet lustig över att en högre avlönad

Allmän lönreglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

person skulle kunna använda ett större antal rockar och äta mera mat och menar, att detta skulle vara ett argument mot rörligt tillägg på hela lönen, förbiser han en sak som jag dock påpekade, nämligen att dessa högre avlönade tjänstemän ha att bestrida kostnaderna för sina barns fostran utan någon möjlighet att avlasta på samhället att bestrida dessa kostnader. Det kan icke hjälpas att dessa kostnader ha stigit under den tid som gått sedan 1939 och att de komma att stiga.

Jag har ju uttalat, att jag delade olusten inför den föreslagna spännvidden av 16 %, därför att den var för hög, och förklarade, att min anmärkning mot bondeförbundsreservationen icke avsåg principen om dyrortsgrupperings avskaffande utan de bägge nämnda skönhetsfläckarna. Vid sådant förhållande slår ju herr Rubbestad in öppna dörrar, när han ber mig betänka vilken inverkan skatterna på olika orter ha på dyrortsgrupperingen. Den saken har jag ju beaktat liksom mycket annat, i och med att jag förklarat, att 16 % är för hög spännvidd.

Herr **Senander**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Herr Rubbestad sökte troskyldigt göra gällande, att bondeförbundets linje var, att man skulle lyfta upp de lägsta dyrorternas inkomstagare till samma nivå som de högsta dyrorternas. Det skulle alltså vara bondeförbundets principiella linje. Olyckligtvis för honom finns emellertid en motion II: 567 i anledning av föreliggande proposition, undertecknad av herr Pehrsson-Bramstorp m. fl., där man deklarerar bondeförbundets principiella inställning på följande sätt: »Prövningen ger också anledning att överväga, om icke en sådan höjning borde kombineras med en viss sänkning av lönerna för befattningshavarna inom de högre dyrortsgrupperna, så att den enhetliga lönen till slut kommer att framgå som ett slags medelproportional mellan lönerna på lägsta och högsta dyrort.» Det är sålunda en osedvanligt djärv demagogi, som herr Rubbestad gör sig skyldig till i detta fall.

Vidare gör herr Rubbestad gällande, att man tillmötesgår våra önskningsar i den reservation som framförts av bondeförbundets representanter. Det är absolut felaktigt. Med litet demagogi skulle man kanske kunna göra gällande, att så är fallet, men i verkligheten innebär denna reservation, att man vill beröva statstjänarna 13 miljoner kronor om året i löneförbättring i förhållande till den uppgörelse, som är träffad mellan lönekommittén och statstjänarnas representanter. Det är sålunda bara en maskering för en direkt sänkning av lönerna för statstjänstemännen på de högsta dyrorterna och ingenting annat.

Herr **Rubbestad** erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Till herr Hæggblom vill jag, med anledning av vad han anför om svårigheterna för de högre statstjänstemännen att bekosta skolor och dylikt för sina barn, säga, att de lägre statstjänstemännen befinna sig i lika svårt läge därvidlag. Även de vilja ha sina barn i högre skolor, och det kostar naturligtvis mycket pengar.

Sedan vill jag säga till herr Senander med anledning av hans citat ur bondeförbundets motion, att han bör fortsätta, där han slutade. I fortsättningen står det nämligen tydligt, att bondeförbundet anser icke den vägen lämplig utan vill i stället gå in för att det skall bli höjning av lönerna på de lägsta dyrorterna upp i nivå med lönerna på de högsta dyrorterna.

Herr **Senander**, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Det tjänar icke mycket till att diskutera, men i motionen står det ju: »Prövningen ger också anledning överväga, om icke en sådan höjning

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

borde kombineras med en viss sänkning . . .». Det är alltså en deklaration om bondeförbundets egen inställning i denna fråga. Sedan har man av opportunitetsskäl gått en annan väg i detta speciella fall, vilken emellertid i verkligheten leder till samma resultat, nämligen försämring för de högre dyrorternas stats-tjänstemän i förhållande till det förslag som här är framlagt. Det är vad jag sagt.

Herr **Rubbestad** erhöll likaledes på begäran ånyo ordet för kort gemmäle och anförde: Herr talman! Herr Senander bör läsa motionen i dess helhet. Det framgår därav, att levnadskostnadsförändringen skett genom att levnadskostnaderna höjts på de lägsta dyrorterna och även sjunkit något på de högsta. Därför kunde det ur den synpunkten vara det bästa att dels höja lönerna i de lägsta ortsgrupperna dels sänka dem i de högsta. Vi ha icke ansett den vägen att sänka lönerna framkomlig, och därför ha vi gått in för att höja de lägsta till samma nivå som de högsta.

Vidare yttrade:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Det finns icke mycket att tillägga i själva sakfrågan. Anledningen till att jag begärt ordet är herr Jonssons i Skedsbygd inställning till frågan.

Jag har såsom representant i statstjänarkartellens lönekommitté haft tillfälle att följa förhandlingarna och har vetskap om att man från olika håll anfört liknande synpunkter och alltså från olika utgångspunkter kan ha delade meningar om detta förslag. Det gäller såväl personalorganisationernas representanter som kommitténs övriga ledamöter. Det ha vi konstaterat vid förhandlingarna. Vi hade ju inom organisationerna den uppfattningen, att när vi ändå ha en överenskommelse med en kungl. kommitté, så skulle kommittén liksom representanterna för statstjänarna stå vid sitt ord. Mun bör tänka på att ännu äro icke alla löneproblemen slutdiskuterade. Vi ha ju en del andra frågor som stå kvar olösta. Förhandlingarna pågå fortfarande, och det är ännu en del problem, som återstå, även om de icke äro de största, som vi skola lösa. När man här i dag uttalar sin tillfredsställelse över att detta är ett förhandlingsresultat, bör det erinras om att förtroende för kommittén i fortsättningen naturligtvis är beroende på om man kan lita på att kommittén håller samman inför den här beslutande församlingen, och jag hoppas och tror, att ingen av de andra kommittéledamöterna följer herr Jonsson i Skedsbygd på den punkten. I så fall skulle det säkerligen bli svårt för oss som representera de olika organisationerna att följa med i galoppen i fortsättningen, eftersom vi då skulle förlora förtroendet för kommittén.

Här har åberopats, att landstingen tidigare godtagit denna löneplan, och det är ju riktigt. Man har gjort det med hänsyn till den personalbrist som är rådande på olika områden, och det gäller ju också statsverket. Så att jag kan säga, att jag för min del är tillfredsställd med detta resultat. Man har från organisationernas sida godtagit föreliggande förslag i den förhoppningen att även riksdagen skulle göra detsamma. Vi personalrepresentanter äro mycket tillfredsställda med kommitténs arbete, och vi äro mycket tacksamma för den ståndpunkt finansministern intagit under förhandlingarnas gång. Det är också värt ett erkännande från statstjänarhåll.

Herr **Nilson** i Spånstad: Herr talman! När jag suttit och lyssnat till vad som anförts i denna debatt, har jag kommit till den uppfattningen, att vad som här försiggår i dag innebär början till slutet för dyrortsgrupperingen i varje fall i dess nuvarande utformning. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
det icke skall dröja alltför länge, innan man är slutgiltigt färdig att helt avskrivna dyrortsgrupperingen.

Jag har tagit till orda därför att jag varit med om att väcka en motion, däri vi sagt, att vi anse, att kompensationen för fördyrade levnadskostnader borde stanna vid ett månadsbelopp av högst 900 kronor. Om ifrågavarande kompensation skall vara kompensation för dyrtiden, skulle enligt min mening 900 kronor vara ett väl avvägt högsta belopp att stanna vid. När man från annat håll föreslagit högre belopp, har man gjort detta med den utgångspunkten, att kompensationen i stället för kompensation skall vara ett lönetillägg. Mellan dessa bägge ståndpunkter finns en principiell skillnad, en skillnad, som herr Hæggbloom mycket lätt försökte halka över. Vill herr Hæggbloom ge ett lönetillägg, finns det ju andra möjligheter än att gå denna omväg och ge lönetillägget ett namn, som det icke bör ha. Man har sagt, att det är av omtanke om de högre tjänstemännen som man väljer denna väg. Jag skall icke närmare ingå på detta utan endast säga att det ser ut som om det endast vore de högre statstjänstemännen i storstäderna som man ägnat omtanke, då man sökt lösa frågan på det sättet. De högre tjänstemännen på landsbygden borde det enligt min mening vara lika värdefullt att behålla i den miljö där de verka som storstädernas men dem ägnar man i detta sammanhang icke någon större uppmärksamhet.

Herr Mårtensson slutade sin motivering för dyrortsgrupperingens bibehållande med att säga, att han tror, att det skulle vara en mycket farlig väg för landsbygden, om man ginge in för dyrortsgrupperingens utplånande, och det var närmast av omtanke om landsbygden, som herr Mårtensson gick in för fortsatt dyrortsgruppering. De orden skulle vägt bra mycket tyngre, om herr Mårtensson hade representerat den landsbygd, som han sade sig företräda, och hade varit bosatt på den svenska landsbygden i stället för i en stad någonstans på mitten av löneskalan.

Herr Andersson i Malmö talade om den allmänna lönemarknaden, och med utgångspunkt från detta menade han, att det vore skäl att bibehålla dyrortsgrupperingen. Det är naturligtvis icke herr Andersson obekant, fastän det inte nämndes i inlägget, att den allmänna lönemarknadens utveckling har följt helt andra linjer än den statliga lönesättningen och väl också kommer att göra det även i fortsättningen. I 1943 års kommittés betänkande redovisas, att endast 46 000 arbetare hade sin avlöning reglerad efter den officiella dyrortsgrupperingen, medan hela antalet redovisade arbetare var 437 000. Över 300 000 arbetare hade sina löner reglerade efter en helt annan ortsindelning än den officiella. Den allmänna lönemarknadens utveckling lär icke kunna bli mera vägledande för den statliga lönesättningen i fortsättningen.

Herr Andersson sade vidare, att vår uppfattning icke var grundad på sakliga skäl utan på helt andra överväganden. Jag skall, herr Andersson, be att få läsa upp ett stycke ur ett betänkande, SOU 1946: 59, ett alldeles nytt betänkande, där kommittén enhälligt säger följande beträffande hemvärnets stridsskola, vilket jag tror kan vara av värde att få intaget i kammarens protokoll:

»Stridsskolan är belägen i Salems socken, dyrortsgrupp C. Den vid stridsskolan tjänstgörande personalen är i fråga om inköp av olika förnödenheter, skolundervisning för barn i skolåldern m. m. hänvisad till Södertälje stad. Regelbunden linjetrafik mellan Vällinge och Södertälje, en sträcka om 10 km, finnes icke. Levnadskostnaderna för de vid stridsskolan tjänstgörande befattningshavarna och deras familjer torde därför icke understiga levnadskostnaderna i Södertälje, dyrortsgrupp F. Med hänsyn härtill och för att kunna erhålla fullt kvalificerad personal synes man böra beräkna avlöningsförmånerna efter sistnämnda dyrortsgrupp.»

Allmän löne reglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Detta skrev denna kommitté enhälligt för ett par månader sedan. Jag antager, att kommittén byggde på helt och hållet sakliga skäl. Det är dessa sakliga skäl vi försökt tillämpa på ett större område, och därest herr Andersson i Malmö så önskar, skall jag med nöje stå till tjänst och tala om namnet på de två ledamöter av riksdagen ur hans eget parti, som medverkat till detta enhälliga uttalande. Så ligger det till med sakligheten, herr Andersson i Malmö. Jag skulle icke tagit till orda på denna punkt, om icke herr Andersson i Malmö velat göra gällande, att vi skulle stå på mindre sakligt betingad ståndpunkt än vad han själv gör.

Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden ber jag att endast med dessa ord få yrka bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Jag skall icke ingå på dyrortsgrupperingen vidare, men jag tror jag vågar försäkra, att jag har lika stort intresse för de fattiga och de lägre tjänstemännen på landsbygden som herr Nilson i Spånstad, men vi kunna ju även med gemensamma utgångspunkter komma till olika uppfattningar angående dyrortsgrupperingens verkningar, och jag tror, att min uppfattning är lika ärlig som herr Nilsons i Spånstad.

Med anledning av vad herr Nilson i Spånstad sade beträffande maxigränsen för det högsta månadsbelopp, å vilken rörligt tillägg skulle utgå, vill jag kort deklarerera, att jag i lönekommittén intagit den ståndpunkten, att det icke borde utgå rörligt tillägg på högre belopp än 900 kronor i månaden; men jag fick icke i lönekommittén någon anslutning till denna min ståndpunkt. Och efter det har träffats en överenskommelse, är det självklart, att jag ansluter mig till denna.

Sedan vill jag bara säga ett enda ord till herr Ohlin. Om jag icke missuppfattat honom så har han gjort gällande, att faran för inflation ökas genom ökad köpkraft. Om det då genomföres en betydlig löneförbättring för en stor tjänstemannagrupp, så måste ju detta innebära, att denna grupp får ökad köpkraft. Kommer då icke detta att utgöra en press på prisnivån och öka faran för inflation?

Herr **Nilson** i Spånstad: Herr talman! Jag måtte ha uttryckt mig mindre väl eftersom herr Mårtensson trodde, att jag ville ifrågasätta ärligheten i hans uppfattning. Det har aldrig varit min mening, och detta vill jag klart ge till känna. Vad jag velat säga är, att den uppfattning jag inte tvivlar på att herr Mårtensson ärligen omfattar den hade kanske varit lättare att vinna gehör för på svensk landsbygd, om talesmannen hade varit en på svensk landsbygd bosatt ledamot av denna kammare.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav först beträffande utskottets hemställan propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 288, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen.

Allmän lönereglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 152 ja och 28 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övernående ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Kyling, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 288, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Andrén m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Kyling begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 128 ja och 42 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896);

första lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m.; samt

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 7.

Avlämnades följande motioner, nämligen av herr *Ljungberg*, nr 594, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 380, med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft;

herr *Persson* i *Vinberg m. fl.*, nr 595, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 386, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten, i vad den utgår efter en skattesats av fem procent, m. m.; och

herr *Persson* i *Vinberg m. fl.*, nr 596, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 386.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 520, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående familjepension efter framlidne statsministern Per Albin Hansson;

nr 521, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade pensionsbestämmelser för lärarpersonal vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna; och

nr 522, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar; samt

från första lagutskottet:

nr 518, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag m. m.; och

nr 519, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel, m. m.

Vidare anmäldes och godkändes sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen, nr 523, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.48 em.

In fidem
Gunnar Britth.